

ULİSA

Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR (ULİSA) ENSTİTÜSÜ

ULİSA DEPREM VE İNSANİ YARDIM ÇALIŞTAYI

Durum Tespiti ve Öneriler

Hukuk	Güvenlik
Sosyal Hizmet	Ekonomi
Sağlık	Psikoloji
Göç & Sosyoloji	Medya & İletişim
Lojistik	İlahiyat

15 Şubat 2023 Çarşamba
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
15 Temmuz Şehitleri Yerleşkesi

SONUÇ RAPORU

Mart 2023
ANKARA

ULİSA

DEPREM VE İNSANİ YARDIM ÇALIŞTAYI

SONUÇ RAPORU

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü

Institute for International Relations and Strategic Research

Raporda belirtilen görüşler çalıştay katılımcılarına aittir ve AYBÜ'nün ya da ULİSA'nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

KATILIMCILAR

Çalıştay Başkanı

Doç. Dr. İbrahim Demir
ULİSA Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Hukuk Çalışma Grubu

Dr. Öğr. Üyesi Murat EKİNCİ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Akın ÜNAL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Taylan BARIN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi A. Oğuzhan HACİÖMEROĞLU
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Belkıs VURAL ÇELENK
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Canan ERDOĞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Burak GÜNDOĞDU
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Anıl Güven YÜKSEL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Atacan BOZYEL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Güvenlik Çalışma Grubu

Doç. Dr. Merve SEREN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Gör. Erol BURAL
Terörizm ve Radikalleşme İle Mücadele Araştırma Merkezi

Prof. Dr. Serhat ERKMEN
Ankara Altınbaş Üniversitesi

Hulusi GÖLPINAR
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Fikri Arda CANPOLAT
Siber Diplomasi Merkezi

Elif ERBİL
Psikoloji bilim Uzmanı ve Aile Danışmanı

Ø

Sosyal Hizmet Çalışma Grubu

Prof. Dr. Abdülkadir DEVELİ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Süheyla ERİKLİ SELEK
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Nilsu VARLIKLAR DEMİRKAZIK
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Şükran KOLAY ÇEPNİ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Elmas AKIN ALTINCI
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ø

Ekonomi Çalışma Grubu

Doç. Dr. Ali POLAT
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. İbrahim DEMİR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk TEKDOĞAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nergis DAMA
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ø

Sağlık Çalışma Grubu

Dr. Öğr. Üyesi Egemen ÜNAL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Dilek ÖZTAŞ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nimetcan Mehmet YAĞMA
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahad AHMED
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Dr. Şefik YURDAKUL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

∅

Göç & Sosyoloji Çalışma Grubu

Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Ramazan YELKEN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Halime ÜNAL REŞİTOĞLU
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. İbrahim Halil YILMAZ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Ramazan ÜNSAL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Mustafa İYİ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

∅

Medya & İletişim Çalışma Grubu

Dr. Öğr. Üyesi Md. Nazmul ISLAM
AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Emine KAPLAN
Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT)

∅

Psikoloji Çalışma Grubu

Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Hüdayar CİHAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Tuğba GÖRGÜLÜ
Ankara Bilim Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Funda SALMAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Elif EMİR ÖKSÜZ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Hale İpek KAYIKLIK
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Arş. Gör. Sena ERDOĞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

§

Lojistik Çalışma Grubu

Prof. Dr. Ali İhsan ÖZDEMİR
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Hüseyin ALTAY
İnönü Üniversitesi

Haşmet Serdar ÖZDEMİR
Hava Lojistik Komutanlığı

Seyfeddin TEKİNTAŞ
Eski AFAD Çalışanı, Lojistik Gönüllüsü

§

İlahiyat Çalışma Grubu

Doç. Dr. Aytaç AYDIN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet YILDIRIM
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Cenksu ÜÇER
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Murat DEMİRKOL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Doç. Dr. Muhammed YAZIBAŞI
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Yüksel SALMAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ø

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Doç. Dr. İbrahim DEMİR

AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Dr. Öğr. Üyesi Md. Nazmul ISLAM

AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Arş. Gör. Gülşen YILMAZ

AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Arş. Gör. Öznur ALBAYRAK

AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Arş. Gör. Muhammed ORUÇ

AYBÜ Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

Önerilen Kaynak Gösterme:

Demir, İbrahim, Md. N. İslam, G. Yılmaz, Ö. Albayrak. M. Oruç. (2023). "ULİSA Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı Sonuç Raporu". Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü.

İÇİNDEKİLER

KATILIMCILAR.....	i
YAYINA HAZIRLAYANLAR.....	vi
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	xi
ÖNSÖZ.....	xv
GİRİŞ.....	1
HUKUK ÇALIŞMA GRUBU.....	6
1. Durum Tespiti (Mevcut ve/veya İleride Yaşanması Muhtemel Hukuki Problemler) ...	6
1. 1. Anayasa Hukuku	6
1. 2. İdare Hukuku	6
1. 3. Ceza Hukuku	6
1. 4. Medeni Hukuk.....	7
1. 5. İş Hukuku.....	7
1. 7. Ticaret ve Sigorta Hukuku.....	8
1. 8. Medeni Usul Hukuku.....	8
1. 9. İnsan Hakları Hukuku.....	8
2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	8
2. 1. Anayasa Hukuku	8
2. 2. İdare Hukuku	9
2. 3. Ceza Hukuku	9
2. 4. Medeni Hukuk.....	10
2. 5. İş Hukuku.....	11
2. 6. Yabancılar Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk	12
2. 7. Ticaret ve Sigorta Hukuku.....	13
2. 8. Medeni Usul Hukuku.....	13
2. 9. İnsan Hakları Hukuku.....	14
GÜVENLİK ÇALIŞMA GRUBU.....	16
1. Durum Tespiti.....	16
2. Yol Haritasına İlişkin Öneriler.....	18
SOSYAL HİZMET ÇALIŞMA GRUBU	23
1. Sosyal Hizmet ve Afet.....	23
2. Afetlerde Sosyal Hizmet Sunulurken Kullanılan Temel İlkeler	24
3. Planlı Müdahale Süreci ve Vaka Yönetimi	25
3. 1. Tespit ve Ön değerlendirme	25
3. 2. Planlama ve Uygulama	27
3. 3. Sonlandırma ve İzleme	28

4. Makro Vaka Yönetiminde Sorun Tespiti.....	28
4. 1. Politika, Mevzuat ve Standartlara İlişkin Bazı Tespit ve Öneriler	28
4. 2. Yasal Otorite ve Yapılar	28
4. 3. Toplumsal Algılar, Değerler ve Ağlar.....	29
4. 4. İnsan Kaynakları	29
4. 5. Vaka Yönetimi	29
5. Paydaşlarla Çalışma ve Uygulama	29
5. 1. Paydaşlarla Çalışmanın Temel İşleyişi.....	29
5. 2. Paydaşlarla Çalışmaya Kırılgan Gruplar Özelinde Örnekler:.....	29
6. Diğer Bazı Öneriler.....	30
6. 1. Kısa Vadeli Öneriler.....	30
6. 2. Orta Vadeli Öneriler	30
6. 3. Uzun Vadeli Öneriler.....	31
EKONOMİ ÇALIŞMA GRUBU	32
1. Durum Tespiti.....	32
2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	34
2.1. Acil Öneriler.....	34
2.2. Kısa Vadeli Öneriler.....	34
2.3. Orta Vadeli Öneriler	35
2.4. Uzun Vadeli Öneriler.....	35
2.5. Tartışılabilir Diğer Konular	36
SAĞLIK ÇALIŞMA GRUBU	37
1. Durum Tespiti.....	37
2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	37
2.1. Kısa Vadeli Çözüm Önerileri- 1 yıl.....	38
2.2. Orta Vadeli Çözüm Önerileri – 5 yıl.....	40
2.3. Uzun Vadeli Çözüm Önerileri-10 yıl.....	40
GÖÇ & SOSYOLOJİ ÇALIŞMA GRUBU	42
1. Durum Tespiti.....	42
2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	42
2. 1. Güvenlik	42
2. 2. Kentleşme ve Planlama	43
2. 3. Göç.....	44
2. 4. Eğitim.....	44
MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMA GRUBU.....	46
1. Durum Tespiti.....	46

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	46
2. 1. Muhabir ve Spikerlerin Eğitimi.....	46
2. 2. Depremzedelerin Çıplak Yüzlerinin Sansürlenmeden/Buzlanmadan Yayınlanması	47
2. 3. Olayların Dramatize Edilmesi.....	47
2. 4. İtidalli Açıklamalar Yapan Uzmanların Kanallara Çıkarılması	47
2. 5. Doğal Afet Zamanlarında Sosyal Medya Düzenlemesi	48
2. 6. Doğal Afet Alanlarında Baz İstasyonlarının Güçlendirilmesi.....	48
PSİKOLOJİ ÇALIŞMA GRUBU.....	49
1. Durum Tespiti	49
2. Göz Önünde Bulundurulması Gereken Hassas Gruplar.....	50
2. 2. Yaşlılar	50
2. 3. Engelliler.....	51
2. 4. Gebeler	51
2. 5. Fiziksel ve Psikolojik Bozukluk Geçmiş Olanlar	51
3. Deprem Sonrası Barınma Durumunun Psikolojik Boyutu.....	51
4. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	52
4. 1. Acil Çözüm Önerileri (0-1 ay)	52
4. 2. Kısa Vadeli Çözüm Önerileri (1 yıl)	53
4. 3. Orta Vadeli Çözüm Önerileri (1-5 yıl).....	54
4. 4. Uzun Vadeli Çözüm Önerileri (10+ yıl).....	55
LOJİSTİK ÇALIŞMA GRUBU.....	56
1. Durum Tespiti.....	56
1. 1. Ulaşımda Yaşanan Aksaklıklar	56
1. 2. Lojistik Aktarma Merkezlerinde Yaşanan Aksaklıklar	56
1. 3. İletişim ve Haberleşme Kaynaklı Sorunlar.....	56
1. 4. Enerji ve Akaryakıt Kaynaklı Sorunlar	57
1. 5. İnsani Yardım Kaynaklı Lojistik Sıkıntılar	57
1. 6. İşletmelerin & Kurumların Yaşadığı Sorunlar	57
2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri.....	57
2. 1. Ulaşım ile İlgili Sorunlara Çözüm Önerileri	57
2. 2. Lojistik Aktarma Merkezlerinde/Depolarda Yaşanan Aksaklıklar	58
2. 3. İletişim ve Haberleşme Kaynaklı Sorunlar.....	59
2. 4. Enerji ve Akaryakıt Kaynaklı Sorunlara	60
2. 5. İnsani Kaynaklı Lojistik Sıkıntılar.....	60
2. 6. İşletmelerin & Kurumların Yaşadığı Sorunlara Dönük Öneriler	60
2. 7. Hammadde Malzeme Temininde Aksaklıklara Dönük Çözüm Önerileri	61

2. 8. Tersine Lojistik Faaliyetlerinin Oluşturacağı Sorunlar ve Çözüm Önerileri....	61
İLAHİYAT ÇALIŞMA GRUBU	62
Sonuçlar.....	62
1. Din Dili.....	62
2. Eğitim ve Araştırma	62
3. Pratik Din Hizmetleri.....	62
4. Personel-İnsan Kaynağı.....	62
5. Medya.....	63
6. Yardımlar, Şeffaflık ve Saydamlık	63
SONUÇ.....	64

YÖNETİCİ ÖZETİ

Hukuk

Kentsel dönüşüm süreçlerinin gereği kadar hızlı ve etkili yürütülmesinin önündeki engellerin belirlenmesi: İleride yaşanabilecek felaketlerin engellenebilmesi için kentsel dönüşüm süreçlerinin hızlandırılmasına ve bürokratik gecikmelerin önlenmesine dair hukuki düzenlemelerin ivedi bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Karşılaştırmalı hukuk çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği: Afet süreçlerine dair oluşturulacak teşkilat yapılarının ve ilgili hukuki düzenlemelerin karşılaştırmalı hukuk açısından ele alınması gerekmektedir. Bu hususu teşvik amacıyla ilgili kurumların doktora öğrencilerine yönelik burs imkânı sağlaması ve ayrıca konuya ilişkin çalıştay, sempozyum, konferans vb. etkinliklerin düzenlenebilmesi adına TÜBİTAK aracılığıyla destek ödemelerinin yapılması önem arz etmektedir.

Deprem sonrasında meydana gelen; “Yağma”, “Hırsızlık”, “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşıllama”, “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçları ile etkin mücadelenin önemi: Soruşturma ve kovuşturmaların eşitlik ve adalet ilkelerine titizlikle riayet edilerek yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca ilgililerin yakalama, gözaltı ve tutukluluk hallerinde en yakın yargı çevresine nakline ilişkin özel bir düzenleme yapılması gerekir.

İmar barışının ceza hukukuna etkilerinin belirlenmesinde yaşanabilecek problemlere karşı önlemler alınması: İmar barışına ilişkin ileride yeni düzenlemeler yapılmaması gerekmektedir. Ancak yine de ileriye dair bu şekilde bir düzenleme yapılması düşünülüyor ise söz konusu düzenlemede “imar barışının ceza sorumluluğuna etkisinin olmayacağına” dair açık bir hükmün yer alması gerekmektedir.

Yapı Malikinin Sorumluluğu, Yüklenicinin Sorumluluğu, Yapı Denetimcilerin Sorumluluğu, İdari İzin Verenlerin Sorumluluğu ve bunlara ilişkin zamanaşımı sorunları ve illiyet bağı problemleri: Sosyal boyutu olan birtakım hususların yanı sıra orta vadede, Yapı Malikinin Sorumluluğu, Yüklenicinin Sorumluluğu, Yapı Denetimcilerin Sorumluluğu, İdari İzin Verenlerin Sorumluluğu ve bunlara ilişkin zamanaşımı sorunlarına ve illiyet bağı problemlerine ilişkin bilgilendirme hattı ve/veya rehberi hazırlanması yararlı olacağı görülmektedir.

Güvenlik

Ülkede ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için acilen ‘normalleşme’ sürecine geçilmesi gerekmektedir. Zira sağlıklı seçimler, üniversite eğitimi, doğal afet yönetimi gibi alanlarda meydana gelebilecek sorunların, evvela bir siyasi krizi tetiklemesi ve müteakiben genişleme ve derinleşme göstererek ülke çapında bir güvenlik sorununa dönüşmesi ihtimal dahilindedir.

Uzun Vadeli Afet Güvenliği Seferberlik Planı kapsamında Özel Güvenliklerin kullanılması hususu ele alınmalıdır. Halihazırda Türkiye’de 350.000 özel güvenlik personeli, 1633 özel güvenlik şirketi, 493 eğitim kurumu ve 96 alarm izleme merkezinin faaliyet göstermektedir. 7 Afet ve acil durumlarına hususi Özel Güvenlik Envanterlerinin çıkarılması ve bu kişilerin kriz durumlarında acilen sahada görevlendirilmesi zaruridir.

Afeti kullanarak her türlü dezenformasyon faaliyetinin icra edildiği ve topyekûn bir psikolojik harekata maruz kalındığı ortadadır. Buna komplo teorileri de çanak tutmaktadır (Haarp Gemisi söylentisi). Yine daha önce başka bir amaca matuf söylenen uydudan fay hatlarına titanyum

çubuk fırlatılması gibi ön plana çıkarılan ifadeler halka korku pompalamaktadır. Bunlara karşı güçlü ve bilimsel bir söylem geliştirilmelidir.

Sosyal Hizmet

Afete yönetimindeki iki ana eksen; risk yönetimi ve kriz yönetimidir. Sosyal hizmet müdahaleye aynı anlayışla bakar ve önleyici ve rehabilite edici hizmetleri benimser. Olay meydana gelmeden önce ve sonra riski, olay meydana geldiğinde ise krizi yönetmek temel prensiptir. Sosyal hizmet sunumunun afetlerde doğru yönetilmesi hem afete dirençli toplum oluşturmada hem de afetin etkilerinin giderilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Sosyal hizmet öncelikle afetlerde daha da kırılgan hale gelecek çocuklar, yaşlılar, engelliler, kadınlar gibi kırılgan grupları korumayı amaçlar. Bununla birlikte afetlerde özellikle aşağıdaki özel gruplar oluşur ve bu gruplara sosyal hizmet müdahalesi gerekir.

Sosyal hizmet afet öncesi birey, grup ve toplumlarla güçlendirme odaklı çalışmalar yürütür. Afet sırasında temel ihtiyaçların karşılanması ve etkili sosyal destek sistemlerinin hızlıca afetten etkilenen gruba sunulmasını içerirken, afet sonrasında bireylerin yas süreçlerini izlemek, işlevselliklerini desteklemek ve yaşama uyumlarını güçlendirmek gibi uyum çalışmalarını gerçekleştirir. Tüm bunları yaparken bazı temel ilkelerle çalışılır. Bu ilkeler depremzedelere müdahale edecek diğer profesyoneller için de oldukça önemlidir. Bu nedenle ilkelerin ve etik değerlerin sosyal hizmet sunan diğer profesyoneller arasında yaygınlaştırılması önemlidir. Depremzedeleri anlamak, uyumlarını güçlendirmek ve zarar vermemek gibi temel amaçlara hizmet eden bu ilkeler afetlerden önce profesyonellere sunulan hizmet arasında olmalı, afet sırasında ise müracaatçı grupla çalışırken uygulanması hatırlatılmalıdır.

Ekonomi

Depremden etkilenen illerin toplam GSYİH katkısı (Adana hariç yüzde 7,36) yüzde 9,31 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde deprem bölgesi toplam nüfusunun ülke nüfusuna oranının yüzde 15,74 (Adana hariç yüzde 13,07) olduğu görülmektedir. Marmara depreminin toplam maliyetine ilişkin 15-19 milyar USD, 12-17 milyar USD gibi tahminler bulunmaktadır (DPT, Dünya Bankası, TÜSİAD). O dönemde 254 milyar dolarlık GSYH'nin yaklaşık olarak yüzde 5,9'luk bir kısmını oluşturmaktadır. Aynı orandan hareketle, 2021 yılı itibarıyla 819 milyar dolar olan GSYH'nin yüzde 5,9'una göre bakıldığında, faturanın 50-60 milyar dolara çıkacağını öngörebiliriz.

Ülkemizde temin edilebilecek mal ve hizmetler ülkemizden temin edilmeli, aynı dış yardımlar yerine özellikle nakit dış yardım hem uluslararası sivil toplum hem de diplomasi kanalı ile yürütülmelidir. Bu yumuşak güç unsurları devreye alınırken Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), eğitim atışelikleri ve dini atışelikler şeffaf bir şekilde nakit yardım toplama hususunda stratejik bir perspektifle hareket etmelidir.

Sağlık

Stratejik personelin (hekim, hemşire vb.) afet bölgelerinde korunaklı yerlerde yaşamasının sağlanması (lojman vb.). Bu uygulama hem bölgede yaşamayı ve çalışmayı teşvik edici hem de afet dönemlerinde stratejik personelin can kaybı ya da yaralanma yaşamadan hızla görev bölgesine intikali açısından önemli olacaktır.

Orta vadede bölge ile kardeş şehirler, kardeş hastaneler ve kardeş ekipler belirlenip, önceden gerekli tüm bilgilerinin paylaşımının sağlanması, alanın ve kuruluşların özelliklerinin afet

öncesinde ortak olarak bilinmesi ve ilgili müdahale ekiplerinin önceden belirlenmiş olması büyük önem arz etmektedir.

Göç ve Sosyoloji

Türk toplumu fay üzerinde yaşamanın anlamını kavrayacak şekilde zihni, bireysel, toplumsal ve kurumsal bir dönüşüm geçirmelidir. Bu dönüşümler sayesinde depremin ne zaman olacağı değil her an depreme hazır bir durumda olunacağı fikri hâkim olacaktır. Dolayısıyla toplumu bu düşünceye hazır hale getirmek elzemdir.

Kolluk kuvvetinin her şartta insanların can ve mal güvenliğini sağlamak için alanda olması gerekliliğine göre kolluk güçlerine yönelik eğitimler düzenli olarak yapılmalıdır. Bu kapsamda kolluk güçlerinin afet bölgelerinde nasıl çalışacağı bilgilendirilmeli, alana hızlı intikal ve güvenliği sağlamak gibi konularda eğitimler yapılmalıdır.

Üniversitelerin normalleştirme, sosyalleşme ve rehabilitasyon merkezi yönü nedeniyle örgün eğitime devam etmesi sağlanmalı. KYK yurtlarının mahremiyet ve güvenlik sorunları nedeniyle uzun süre yaşam alanı olarak tercih edilmemeli.

Medya ve İletişim

Şu anda önümüzdeki bir yılda haber kanallarında deprem haberleri yapılmaya devam edecektir. Toplum sağlığı açısından bu haberlerde kullanılacak dil ve depremzedelerin psikolojisi açısından sorulacak sorular son derece önemli bir noktayı oluşturmaktadır. AFAD’da verilecek eğitimde psikologlar tarafından verilecek eğitimler de dahil edilmelidir. Her kanaldan, online kanallar dahil, kişiler tespit edilerek eğitime dahil etmek gerekmektedir. Günümüzde sosyal medya fenomenleri ve ünlülerinin de medyadaki etkisi göz önüne alınarak bu eğitime dahil edilmesi gerekmektedir.

Deprem anında enkazdan depremzedeler çıkarıldığı zaman bütün haber kanalları canlı yayında olmaktadır. İstenmeyen görüntülerin canlı yayında kameraya yansması riski oluşmaktadır. Örneğin birçok televizyon kanalında canlı yayın esnasında çıkarılan depremzedelerin kanlı görüntüleri verildi. Bu görüntü hem o kişilerin ailelerinin ve depremzedenin ruh sağlığı açısından olumsuz bir durum teşkil ettiği gibi insan hakları ihlalidir ve aynı zamanda da kişisel verileri koruma kanununa aykırıdır. Bu kayıtların yayınların sürekli kayıtlarda ve dijital arşivlerde tutulacağı göz önüne alındığında depremzede ve ailelerinin travmalarının unutulmasını engellemektedir. Ayrıca bu tür görüntüler toplum tarafından da görüldüğü için toplumun ruh sağlığını etkilemekte ve toplum üzerinde de bir travma oluşturmaktadır.

Haber kanallarının bu dönemlerde uzman psikologları da yayına dahil edilerek toplumun yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Çünkü bu dönemlerde toplum geneli bir travma geçirilmektedir dolayısıyla tüm toplumun psikolojik desteğe ihtiyacı olmaktadır. Bu sebeple bu dönemlerde toplumun psikolojisine iyi gelecek psikologlara da yer verilmelidir.

Resmî kurumlar dezenformasyon haberlerine ilişkin çok geç açıklama yapmaktadır. Bu durum da doğru haberin kişilere ulaşmasını geciktirmekte, geriye dönüşü olmayan olaylara sebebiyet vermektedir. Bu sebeple resmî kurumlar tarafından dezenformasyon içerikli haberlerin önüne geçilmesi ivedilikle sağlanmalıdır. Dünyada en çok dezenformasyon içerikli haberin (Reuters) Türkiye’de yayınlandığı düşünüldüğünde teyit lokasyonlu portalların artırılması ihtiyacı hissedilmektedir.

Psikoloji

Afetlerde, afet durumundan herkesin aynı şiddette ve yoğunlukta etkilenmesi beklenemez. Deprem gibi afet durumlarında yakınlarını kaybeden, depremde yaralı olarak kurtulan, evleri yıkılan/hasar gören veya tüm bunları aynı anda yaşayan bireyler depremde en çok etkilenen dezavantajlı gruplardır. Depremi doğrudan yaşayan bireylerden yaralanan, aile bireylerinin ölümüne ya da yaralanmasına tanıklık eden ve/veya göçük altında kalmış olan bireylerin depremde ciddi ölçüde etkilendiği ve bu durumların bireylerde psikolojik sorunlara yol açtığı görülmektedir. Benzer şekilde, doğrudan depremi yaşamamış olsa dahi bir şekilde bu sürece tanıklık eden, ilgili haberlere fazlaca maruz kalan veya ulusal anlamda yaşanan bu afet ve yasın bir parçası olan bireylerin de depremde psikolojik olarak etkilendiği görülmektedir. Bunun sonucu olarak görülen sorunların başında post-travmatik stres bozukluğu ve yas süreci bulunmaktadır. Bu nedenle kısa vadede bu bireylere yönelik bireysel veya benzer deneyim yaşayan bireylerin bir arada olduğu grup müdahale çalışmaları yapılmalı ve duygularını ve psikolojik tepkilerini ifade etmeleri sağlanarak psikolojik olarak iyileşmeye yönelik sürecin başlamasına zemin oluşturulmalıdır.

Lojistik

Ana aktarma merkezlerinden tali aktarma merkezlerine planlamanın ilk anda sağlanamamasından ötürü doğru yer ve zamanda temel ihtiyaç malzemelerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılma sorunu yaşanmıştır. Bunun sonucunda bazı noktalarda ihtiyaç fazlası malzemeler olurken başka noktalarda eksiklerin bulunmasına neden olmuştur.

Enkaz/Molozların arama kurtarma çalışmaları sonrası sahadan yerleşim yerleri dışına alınması. Tahminlere göre Erciyes dağı büyüklüğünde bir enkazın ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bunun ortadan kaldırılması için on milyonlarca tır seferine ihtiyaç olacaktır ve bunun için gerekli araçların temini önemlidir.

İlahiyat

Doğal afetler sonrasında kullanılan kimi dil ve söylem biçimleri, dinin özüyle bağdaşmamakta ve gerçeği yansıtmamaktadır. Bu tutum, özü itibarıyla birleştirici olan dinin gönderiliş gayesi ile de tezat teşkil etmektedir. Bu sebeple, doğal afet hallerinde bilgi ve kavram kargaşasını ortadan kaldıracak; yapıcı, birleştirici ve dinin özüne uygun yeni bir din dilinin inşasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Yardımlarda şeffaflık, saydamlık ve yardımların yerine ulaşması konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi oldukça önemlidir. Bu itibarla, yardımların devlet kuruluşları ve güvenilir kurumlar üzerinden yapılması güvenilirlik ve oluşabilecek spekülasyonları önleyecektir.

ÖNSÖZ

Ülkemiz 6 Şubat 2023 sabahı saat 04:17'de Kahramanmaraş merkezli Hatay ve Adıyaman başta olmak üzere ardıl illeri de kapsayan toplam 11 ilimizi etkileyen ve dünya deprem tarihinde şimdiye kadar benzeri görülmemiş ardı ardına gerçekleşen 7.7 ve 7.6 ölçeğinde iki büyük depremle sarsılmıştır. İlerleyen günlerde ise Hatay başta olmak üzere Malatya ve diğer illerde artçı depremler devam etmiş ve önceki depremlere göre can kaybı çok olmasa da yıkım ve hasarı artırmıştır.

Asrın felaketi mesabesindeki 6 Şubat depremleri maalesef ülkemizde milyonlarca yapıyı etkileyerek yüzbinlerce enkaz meydana getirmiş olup yüz binin üzerinde yaralı ile on binlerce can kaybına sebep olmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti başta olmak üzere Anadolu topraklarının merkez alındığı Türk devlet tarihinde bazen uzun bazen kısa aralıklarla da olsa böylesine büyük felaketlerin yaşandığı ve bu felaketlerin tahminlerin üzerinde ekonomik ve sosyal yıkımlar meydana getirdiği bilinmektedir. Hatta ve hatta gerçekleşen büyük boyutlardaki afetlerin mevcut devlet yapılarının yeniden düzenlenmesi sonucunu doğurduğunu da kendi tarihimizden öğrenmekteyiz. Ha keza Cumhuriyet tarihinde başta deprem olmak üzere yaşanan afetlerden farklı olarak 6 şubat depremleri ve artçıları ülkemizde sosyo-psikolojik manevi etkiler bir tarafa bırakılacak olursa sadece maddi olarak yüz milyar dolara yakın mali bir yük meydana getirmiştir.

Tüm bunlar bize göstermektedir ki milletimizin ve devletimizin varlığının sürekliliği; başta tarım bölgeleri ve kırsal yerleşimler ile endüstri ve şehir bölgelerinin belirlenmesini ve yapılanmasını ihtiva eden yeni bir ihyâ ve imar anlayışına bağlıdır. Bunun sağlanabilmesi; yasama organlarında nitelikli bir çoğunlukla ya da referandum yoluyla kabul edilen ve milli mutabakat veya temel norm niteliğinde olan anayasa hükümlerinin kabul edilerek yürürlüğe girmesi ile mümkündür. Bir başka anlatımla: devletin ülkesiyle bölünmez bütünlüğünü sağlayan asli yapının düzenlendiği, sosyo-ekonomik ve jeo-stratejik milli güvenliği tehdit eden unsurların teminat altına alındığı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda mülkiyet ve imar konularının da temel umdeler içinde değerlendirilmesi elzemdir.

Bu bağlamda çalıştay vesilesi ile çalıştay başkanı ULİSA Enstitüsü Müdürü Doç. Dr. İbrahim Demir'e; **hukuk** masası katılımcıları Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK, Doç. Dr. Akın ÜNAL, Doç. Dr. Taylan BARIN, Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN, Dr. Öğr. Üyesi A. Oğuzhan HACİÖMEROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Belkıs VURAL ÇELENK, Dr. Öğr. Üyesi Canan ERDOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Murat EKİNCİ, Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Burak GÜNDOĞDU, Dr. Öğr. Üyesi Anıl Güven YÜKSEL, Arş. Gör. Atacan BOZYEL; **güvenlik** masası katılımcıları Prof. Dr. Serhat ERKMEN, Doç. Dr. Merve SEREN, Dr. Öğr. Gör. Erol BURAL, Hulusi GÖLPINAR, Fikri Arda CANPOLAT ve Elif ERBİL; **sosyal hizmet** masası katılımcıları Prof. Dr. Abdülkadir DEVELİ, Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR, Doç. Dr. Süheyla ERİKLİ SELEK, Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Nilsu VARLIKAR DEMIRKAZIK, Arş. Gör. Dr. Şükran KOLAY ÇEPNİ ve Arş. Gör. Elmas AKIN ALTINCI; **ekonomi** masası katılımcıları Doç. Dr. Ali POLAT, Doç. Dr. İbrahim Demir, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk TEKDOĞAN ve Dr. Öğr. Üyesi Nergis DAMA; **sağlık** masası katılımcıları Doç. Dr. Dilek ÖZTAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Egemen ÜNAL, Dr. Öğr. Üyesi Nimetcan Mehmet YAĞMA, Dr. Öğr. Üyesi Fahad AHMED ve Arş. Gör. Dr. Şefik YURDAKUL; **göç ve sosyoloji** masası katılımcıları Prof. Dr. Ramazan YELKEN, Prof. Dr. Halime ÜNAL REŞİTOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN, Dr. İbrahim Halil YILMAZ, Arş. Gör., Ramazan ÜNSAL ve Arş. Gör. Mustafa İYİ; **medya ve iletişim** masası katılımcıları Dr. Öğr. Üyesi Md. Nazmul ISLAM ve TRT çalışanı Emine KAPLAN; **psikoloji** masası katılımcıları Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR, Prof. Dr. Hüdayar CİHAN, Doç. Dr. Tuğba GÖRGÜLÜ, Dr. Öğr. Üyesi Funda

SALMAN, Dr. Öğr. Üyesi Elif EMİR ÖKSÜZ, Arş. Gör. Hale İpek KAYIKLIK ve Arş. Gör. Sena ERDOĞAN; lojistik masası katılımcıları başta kendisi **bizzat depremzede olup çalıştayımıza katılan** Prof. Dr. Hüseyin ALTAY olmak üzere, Prof. Dr. Ali İhsan ÖZDEMİR, TSK mensubu Haşmet Serdar ÖZDEMİR ve AFAD gönüllüsü Seyfeddin TEKİNTAŞ; ve son olarak **ilahiyat** masası katılımcıları Prof. Dr. Ahmet YILDIRIM, Prof. Dr. Cenksu ÜÇER, Prof. Dr. Murat DEMİRKOL, Doç. Dr. Muhammed YAZIBAŞI, Doç. Dr. Aytaç AYDIN ve Dr. Öğr. Üyesi Yüksel SALMAN'a; ULİSA Enstitüsü çalışanlarına; üniversitemizin destek birimleri çalışanlarına can-ı gönülden teşekkür ediyorum.

Son söz olarak çalıştay raporunun gelecekte oluşabilecek afetlerin milli menfaatleri tehdit edecek şekle bürünmemesini temin etme ve ortaya çıkan maddi ve manevi zararı asgariye indirme şeklinde yönetilmesinde faydalı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. İbrahim AYDINLI

Rektör

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

GİRİŞ

Türkiye, 6 Şubat 2023 günü kısa aralıklarla yıkıcı etkisi bakımından eşi benzeri görülmemiş iki büyük depremle sarsıldı. 6 Şubat Depremleri; bu raporun yayımlandığı tarihlerde 50 bine yakın (doğrulanmış ve artmaya devam eden) vefat, binlerce kayıp, binlerce yaralı, milyonlarca yerinden edilmiş nüfus kitleleri ve milyarlarca TL'lik maddi hasara yol açmıştır. Bu manada, 6 Şubat Depremleri şüphesiz 'asrın felaketi' mesabesinde.

Doğal '**afetler**' hayatın bir gerçeğidir. Ancak, afetlerin '**felakete**' dönüşmesi yani nüfus kitleleri üzerindeki yıkıcı etkisi (can ve mal kaybı) ayrı bir olgudur. Benzer şiddetteki afetler her toplumda can ve mal kaybı bakımından aynı boyutta bir felakete yol açmamaktadır. İnsan tercihleri hem bazı afetlerin oluşmasını hem de felakete dönüşmesini engelleyebilmektedir. Bu manada depremler önlenemez ancak depremlerin felakete dönüşmesi; yerleşim ve sanayileşme için yer seçiminin doğru yapılması, hazırlıklı olmak ve uygun acil müdahale yöntem ve teknolojileri ile en aza indirilebilir.

6 Şubat Depremlerinin yol açtığı felakete birbirini besleyen, sorumluluğu toplumun tüm katmanlarına sirayet etmiş ve tekrarlamamak için her şeyi acilen yapmamız gereken **üç temel hata** ile gelinmiştir: (1) Fay hattına denk geldiği doğrulanmış mekanlarda yapılaşma, (2) Fay hattında çok katlı ve inşaat teknolojisi bakımından depreme dayanıksız yapılaşma, (3) Kentsel dönüşümle eskiyen ve riski yüksek binaların yenilenenemesi.

6 Şubat Depremleri, Türkiye'nin insani yardım konusunda son yirmi yılda biriktirdiği tecrübe ve sermayenin de etkisiyle 'acil yardım' bakımından eksikleri olmakla birlikte başarılı bir şekilde yönetilmiştir. Bu başarıda; aziz Türk milleti, kamu kurumları, STK'lar, özel sektör, uluslararası toplum ve özellikle Türk-İslam dünyası kaynaklı destekler önemli rol oynamıştır. Türkiye acil müdahaleyi bu kadar güçlü, organize ve başarılı bir şekilde yapamasa da felaketin boyutları çok yönlü ve çok daha büyük olabilirdi. Türkiye, dünyada çok az ülkenin kaldırabileceği bir acil müdahale ve afet yönetimi yükünü **milli birlik ve beraberlik ruhu** içinde organize bir şekilde kaldırmıştır. Ancak şunu unutmamak gerekir ki **insani yardımın temel stratejik prensibi**, arama-kurtarma dahil 'daha çok' ya da 'daha başarılı' insani yardım yapmaktan ziyade insani yardıma götüren sebepleri ortadan kaldırmaktır.

6 Şubat Depremlerinin felakete dönüşmesinin **temel sebepleri ekonomiktir**. Yıkılan binaların çoğunun yapım tarihlerindeki ulaşım maliyetleri (araç satın alma, petrol, ilgili vergiler vb.),

enerji (ısınma) maliyetleri ve müstakil binaların güvenlik sorunu dikey kentleşmeyi adeta mecburi kılmıştır. Sürekli artan yüksek arsa fiyatları, ovalardaki tarım arazilerinin yerleşime açılmasına sebep olmuştur. Şehir merkezleri ticaretin merkezi olarak kalmış, bireyler ulaşım maliyetleri nedeniyle günlük hayatlarını yürüme mesafesinde 'ekonomize' etmek istemiştir. Çok katlı betonarme binalar ahşap veya çelik malzemeli müstakil yapılara göre daha düşük maliyetlidir ancak bu yapıların deprem felaketi riski daha yüksektir. Buna rağmen temel barınma ihtiyacının giderilmesi güvenliğin önüne geçmiş, bireyler bir an önce konut sahibi olmak istemiştir. Diğer taraftan, çok partili demokratik hayata geçişten bugüne dünyadaki en acımasız örneklerine şahit olduğumuz **seçim ve rant ekonomisi** de felaketi hazırlayan temel sebeplerdendir. Seçim ekonomisinin talep yönünü güvenliklerini tehlikeye de atsa 'bedava verilse dahi almamaları gereken' ruhsatları almak için siyaset ve idareye her türlü baskı ve şantajı yapan seçmenler, arz yönünü ise oy maksimizasyonu için etkin ve adil olmayan kararları alabilen politikacılardan oluşmaktadır. Özellikle son dönemlerde körü körüne ve bağnaz bir **kentsel dönüşüm muhalefeti** gibi politik ekonomi nedenleriyle merkezi ve yerel yönetimler kentleşmeyi az katlı ve yatay bir şekilde gelecek şekilde yönlendirememiştir. Hızlı ekonomik büyümeye akademi ve bürokrasinin ayak uyduramaması da felaketi hazırlayan temeldeki sebeplerden biri olmuştur. Zira hızlı ekonomik büyüme ve göç nedeniyle bilimsel tartışma ve verilere uygun yasal düzenlemeler yapılamamış, 'en iyi' örnekleri temel alan imar ve kentleşme uygulamaları geliştirilememiştir. Türkiye'de **rant ekonomisi** örneklerinin sık rastlandığı en önemli alanlardan biri emlak piyasası olagelmıştır. Nüfus artışı, göç ve ekonomik istikrarsızlık nedeniyle bütün Türkiye'yi fırtına gibi etkisine alan yüksek **emlak rantı** hukuk ve siyaseti ezmiş; buna karşı güçlü siyasi, hukuki ve ekonomik mekanizmalar işletilememiştir.

Bu temel ekonomik ve siyasi sebepler; fay hatlarında çok katlı ve inşaat kalitesi zayıf bir kentleşme doğurmuş, sonuçta da 17 Ağustos ve 6 Şubat felaketlerine gelinmiştir. Türkiye'nin bilinen sismik riskleri altında; imar yasasında, kent planlarında, inşaat teknolojilerinde ve ekonomik faaliyetlerin yer seçiminde ciddi değişiklikler yapılmazsa maalesef bu felaketler tekrarlanacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki bu değişiklikleri yapmak elzem olduğu kadar son derece maliyetli ve toplumsal uyum bakımından son derece zordur.

Bu yüzden yüksek olasılıklı gelecek afetler için meseleye sosyolojisinden psikolojisine hukukundan ekonomisini güvenliğini ve ilahiyatını kapsayıcı bir anlayış ve çalışma ile yaklaşılmalıdır. Şimdi zaman ders çıkarma, toparlanma ve planlama zamanıdır. Tarih, kültür

ve bilim ışığında deprem riskleri yüksek olan Türkiye’de yeni bir yer seçimi ve kentleşme anlayışını hep birlikte kurma zamanıdır. Aksi takdirde unutkanlık ve ihmallerin Türkiye’yi yine yakalayacağı aşikardır. ULİSA Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı bu manada stratejik öneme sahiptir.

Çok kısa zamanda eşi benzeri görülmemiş bir insani felakete dönüşen 6 Şubat Depremleri, birçok disiplini aynı anda ilgilendiren acil, karmaşık ve geniş çaplı sorunlara yol açmıştır. Karşılaşılan sorunların büyüklüğü; icracı devlet kurumları, üniversiteler, STK’lar ve özel sektörün çok kısa zamanda organize olarak arama-kurtarma, acil insani yardım ve toparlanma çalışmalarına katkı vermelerini gerektirmiştir. Bu manada, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar (ULİSA) Enstitüsü de kısa zamanda harekete geçerek depremin arama-kurtarma ve acil yardım evresi sonrası ortaya çıkacak sosyal sorunların çözümü için geniş katılımlı bir çalıştay gerçekleştirmiştir. Çalıştay çalışmaları iki amaç etrafında yürütülmüştür: Birincisi, çalıştay masalarının konu alanlarına giren konularda durum tespiti. İkincisi ve daha da önemlisi; çalıştay tarihinden itibaren acil, kısa, orta ve uzun vadede yapılması gerekenlere ilişkin çözüm önerilerinin tespiti. Bu sınıflandırmada çalışma masalarına kabaca ‘acil’ için günlük, haftalık ya da aylık; ‘kısa vade’ 1 yıl; ‘orta vade’ 5 yıl; ‘uzun vade’ ise 10 yıl ve ötesi zaman periyotları tavsiye edilmiştir. Bu rapor da durum tespiti ve öneriler içermek bakımından büyük ölçüde çalıştay amaçlarıyla uyumludur.

Çalıştay; ekonomi, hukuk, güvenlik, sağlık, sosyal hizmet, psikoloji, göç, sosyoloji, lojistik, medya-iletişim ve ilahiyat olmak üzere on bir disiplinden elli sekiz akademisyen, araştırmacı, saha uzmanı ve depremzedenin de katılımıyla yüz yüze masa çalışmaları şeklinde yürütülmüştür.

Çalıştay masa çalışmalarında; Prof. Dr. Hayri BOZGEYİK, Doç. Dr. Akın ÜNAL, Doç. Dr. Taylan BARIN, Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÇELEN, Dr. Öğr. Üyesi A. Oğuzhan HACİÖMEROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Belkıs VURAL ÇELENK, Dr. Öğr. Üyesi Canan ERDOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Murat EKİNCİ, Dr. Öğr. Üyesi Süleyman Burak GÜNDOĞDU, Dr. Öğr. Üyesi Anıl Güven YÜKSEL ve Arş. Gör. Atacan BOZYEL depreme ilişkin mevcut ve/veya ileride yaşanması muhtemel hukuki problemleri Anayasa Hukuku, İdare Hukuku, Ceza Hukuku, Medeni Hukuk, İş Hukuku, Yabancılar Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk, Ticaret ve Sigorta Hukuku, Medeni Usul Hukuku ve İnsan Hakları Hukuku açısından irdelemiştir. Güvenlik kısmında Prof. Dr. Serhat ERKMEN, Doç. Dr. Merve SEREN, Dr. Öğr. Gör. Erol BURAL,

Hulusi GÖLPINAR, Fikri Arda CANPOLAT ve Elif ERBİL Doğu Anadolu Fay Hattı'nda meydana gelen depremin ulusal ve uluslararası güvenliğe etkisini tartışmaktadır. Prof. Dr. Abdülkadir DEVELİ, Prof. Dr. Esra ÇALIK VAR, Doç. Dr. Süheyla ERİKLİ SELEK, Dr. Öğr. Üyesi Çiçek Nilsu VARLIKLAR DEMIRKAZIK, Arş. Gör. Dr. Şükran KOLAY ÇEPNİ ve Arş. Gör. Elmas AKIN ALTINCI konuyu sosyal hizmet disiplini açısından afet yönetiminde vaka yöntemi ile incelemektedir. Doç. Dr. Ali POLAT, Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk TEKDOĞAN ve Dr. Öğr. Üyesi Nergis DAMA yaşanan depremin iktisadi yansımalarına ışık tutarak maliyet analizi, üretim kaybı, yardım ve finansman ve istihdam vb. bir dizi değişken üzerinden açıklamalarda bulunmuşlardır. Sağlık kısmında, Doç. Dr. Dilek ÖZTAŞ, Dr. Öğr. Üyesi Egemen ÜNAL, Dr. Öğr. Üyesi Nimetcan Mehmet YAĞMA, Dr. Öğr. Üyesi Fahad AHMED ve Arş. Gör. Dr. Şefik YURDAKUL depremde temel sağlık hizmetlerinden, ulaşım ve iletişimin kritik rolüne, ekip ve ekipman desteğine, gönüllü gruplara, atık yönetimine, riskli ve dezavantajlı gruplara kadar bir dizi kritik unsur derinlemesine sunulmuştur. Prof. Dr. Ramazan YELKEN, Prof. Dr. Halime ÜNAL REŞİTOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Yahya AYDIN, Dr. İbrahim Halil YILMAZ, Arş. Gör., Ramazan ÜNSAL ve Arş. Gör. Mustafa İYİ göç ve sosyoloji kısmında depremi güvenlik, kentleşme ve planlama, göç ve eğitim eksenleriyle ele almaktadır. Medya ve iletişim kısmında, Dr. Öğr. Üyesi Md. Nazmul ISLAM ve Emine KAPLAN afet zamanlarında doğru ve güvenilir bilginin kamuoyu ile paylaşılması noktasında göz önünde bulundurulacak hususlara dikkat çekmektedirler. Prof. Dr. Özden YALÇINKAYA ALKAR, Prof. Dr. Hüdayar CİHAN, Doç. Dr. Tuğba GÖRGÜLÜ, Dr. Öğr. Üyesi Funda SALMAN, Dr. Öğr. Üyesi Elif EMİR ÖKSÜZ, Arş. Gör. Hale İpek KAYIKLIK ve Arş. Gör. Sena ERDOĞAN deprem sürecinde bireylerin davranışsal, fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkileri ile hassas grupları irdelemişlerdir. Prof. Dr. Ali İhsan ÖZDEMİR, Prof. Dr. Hüseyin ALTAY, Haşmet Serdar ÖZDEMİR ve Seyfeddin TEKİNTAŞ konuyu lojistik perspektifinden ulaşım, iletişim, haberleşme, kurum ve kuruluşların yaşadığı sıkıntılar, lojistik aktarma yönleriyle etraflıca incelemişlerdir. Son olarak, Prof. Dr. Ahmet YILDIRIM, Prof. Dr. Cenksu ÜÇER, Prof. Dr. Murat DEMİRKOL, Doç. Dr. Muhammed YAZIBAŞI, Doç. Dr. Aytaç AYDIN ve Dr. Öğr. Üyesi Yüksel SALMAN ilahiyat kısmında deprem olgusunu din dili, eğitim ve araştırma, pratik din hizmetleri, insan kaynağı, medya, yardımlar, şeffaflık ve saydamlık boyutlarıyla sunmuştur.

Masa çalışmaları sonunda her masa sunum yapmış, sonrasında da yazılı raporunu iletmiştir. ULİSA ekibi raporu yayına hazırlamıştır. Bu manada rapor, her masa çalışması alan gereği

farklı format gerektirebileceği için şekil ve stil sorunları içerebilmektedir. Raporun aciliyeti nedeniyle sunduğu acil, kısa, orta ve uzun vadeli önerileri sunum şeklinden daha önemlidir.

Bu manada ULİSA Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı Raporu'nun hayırlara vesile olmasını ve gelecek afetlerin felakete dönüşmesini 'önlemede' rol almasını dileyerek emeği geçenlere teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. İbrahim Demir

ULİSA Enstitüsü

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

HUKUK ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti (Mevcut ve/veya İleride Yaşanması Muhtemel Hukuki Problemler)

1. 1. Anayasa Hukuku

1. Deprem ya da diğer afetlere ilişkin alınması gereken tedbirlerin ikincil düzenlemelere konu edilmemesi gerekliliği.
2. Yaklaşan genel seçimler açısından seçme ve seçilme haklarının gereği gibi kullanılması için gerekli tedbirlerin alınmasının önemi.

1. 2. İdare Hukuku

1. Afet süreçlerinin koordinasyonunun önemi.
2. Yargılama süreçleri açısından zarar tespitlerinin gerektiği gibi ve zamanında yapılmasının önemi.
3. Kentsel dönüşüm süreçlerinin gereği kadar hızlı ve etkili yürütülmesinin önündeki engellerin belirlenmesi.
4. Yargılama süreçlerinde gecikmelerin ortadan kaldırılması gereği.
5. İmara aykırı yapıların af düzenlemelerine konu edilmemesi gerekliliği.
6. Kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğunun titizlikle yürütülmesi gerekliliği.
7. Deprem zararlarına ilişkin sürecin belirli bir komisyon marifetiyle yürütülmesi gerekliliği.
8. Karşılaştırmalı hukuk çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği.

1. 3. Ceza Hukuku

1. Suçlar açısından zamanaşımının tespiti.
2. Ceza sorumluluğunun sınırlarının belirlenmesinde yaşanabilecek güçlüklerin dikkate alınması.
3. Suçun manevi unsurunun tespiti noktasında yaşanabilecek güçlüklerin dikkate alınması.
4. Deprem sonrasında meydana gelen; “Yağma”, “Hırsızlık”, “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama”, “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçları ile etkin mücadelenin önemi.
5. Deprem öncesi ve sonrası meydana gelen “görevi kötüye kullanma” suçları ile etkin mücadelenin önemi.
6. İmar barışının ceza hukukuna etkilerinin belirlenmesinde yaşanabilecek problemlere karşı önlemler alınması.
7. Suçlara ilişkin “hareketin tespiti” (içtima) meselesinde birtakım problemlerin yaşanabilecek olması.

8. Suçsuzluk karinesinin ve unutulma hakkının korunması meselesinde yaşanabilecek problemler.

9. Müteahhitlerin mal varlıklarına el konulması gerekliliği.

1. 4. Medeni Hukuk

1. Ölüm anının tespitine dair yaşanabilecek problemler.

2. Deprem bölgesindeki hasarlı binalar açısından kira ilişkilerinde yaşanabilecek problemler.

3. Gaiplik ve ölüm karinesine dair yaşanabilecek problemler.

4. Deprem sonrası anne ve babasını kaybeden çocukların vasi tayini problemleri.

5. Deprem sonrası koruyucu aile ve evlat edinme müesseseleri.

6. Yapı Malikinin Sorumluluğu, Yüklenicinin Sorumluluğu, Yapı Denetimcilerin Sorumluluğu, İdari İzin Verenlerin Sorumluluğu ve bunlara ilişkin zamanaşımı sorunları ve illiyet bağı problemleri.

1. 5. İş Hukuku

1. Deprem sebebiyle işe gidemeyenler açısından (devamsızlık gerekçesiyle) iş sözleşmelerinin feshi problemi.

2. Zorunlu olarak çalışmaya devam edemeyen işçiler açısından kıdeme bağlı haklar meselesi.

3. Deprem dönemi için işçilere devlet tarafından ödenecek ücretler meselesi.

4. Fiilen işyerine gidip çalışamayanlar için, uygun işlerde, uzaktan çalışma modelinin hayata geçirilmesinin gerekliliği.

5. Ölüm sigortasına ilişkin 5510 sayılı Kanunda aranan prim ve sigortalılık süresi koşulları meselesi.

6. Depremde sakatlanan kişilere sürekli iş göremezlik gelirinın bağlanması gerekliliği.

7. İşsizlik sigortasının kapsamının genişletilmesi gerekliliği.

1. 6. Yabancılar Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk

1. Afet sonrası yardım ve destek uygulamalarının vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın sürdürülmesi gerekliliği.

2. Afet bölgesinde depremde etkilenen yabancıların adalete erişim haklarının gerektiği gibi sağlanması.

3. Yabancıların Türkiye’de yasal kalış sürelerine ilişkin idari prosedürlerin gözden geçirilmesi gerekliliği.

4. Refakatsiz kalan çocukların Türkiye dışında evlat edinilmesi meselesi.

1. 7. Ticaret ve Sigorta Hukuku

1. DASK sigorta himayesine ilişkin doğabilecek problemler.
2. Deprem bölgesindeki kasko sigortalarına ilişkin doğabilecek problemler.
3. Müteahhit sorumluluklarına ilişkin kooperatif sigortası kurulması gerekliliği.
4. Sermaye şirketlerinin olağan genel kurul toplantıları açısından ek bir düzenleme gerekliliği.
5. Çek ve senet ibrazına ilişkin doğabilecek problemler.
6. Ticari defterlerin ve kambiyo senetlerinin zayi olması ihtimali.

1. 8. Medeni Usul Hukuku

1. Depremden zarar görenlerin açacağı davalarda ispat, ispat yükü ve ispat ölçüsü.
2. Adli yardım meselesi.
3. Açılacak dava türü (belirsiz alacak davası açılabilir mi?) meselesi.
4. Delil tespiti meselesi.

1. 9. İnsan Hakları Hukuku

1. Yaşam hakkına ilişkin devletin sorumluluğu hususunda doğabilecek tartışmalar.
2. Afet sonrasında barınma ve temiz suya erişim hakları.
3. İfade özgürlüğüne ilişkin doğabilecek tartışmalar.

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

2. 1. Anayasa Hukuku

1. Deprem ya da diğer afetlere ilişkin alınması gereken tedbirlerin ikincil düzenlemelere konu edilmemesi gerekliliği: Deprem ya da diğer afetlere ilişkin mevzuatın yönetmelik ya da ikincil düzenlemeler yerine “kanun” seviyesinde düzenlemelere konu edilmesi gerekmektedir. Bu durum, mevzuatın kolayca değiştirilmesini engelleyebileceği gibi; hukuki problemlerin üzerinde daha çok tartışılmasını da sağlayacaktır. (Orta Vadeli)
2. Yaklaşan genel seçimler açısından seçme ve seçilme haklarının gereği gibi kullanılması için gerekli tedbirlerin alınmasının önemi: Seçme ve seçilme hakkının depremden etkilenen bölgeler açısından gerektiği gibi kullanımının sağlanması açısından seçmen sandıklarının fiilen farklı illere kaydırılması gerekmektedir. Yüksek Seçim Kurulu’nun buna dair karar alması ya da gereken durumlarda OHAL CBK’sı ile düzenlemeler yapılması mümkündür. (Acil)

2. 2. İdare Hukuku

1. Afet süreçlerinin koordinasyonunun önemi: İleriye dair afet süreçlerinin koordinasyonunda yaşanabilecek problemleri en aza indirilebilme adına afet işlemlerinin “bakanlık” düzeyinde yürütülmesi ve bu amaçla afet işlerine münhasır bir bakanlığın kurulması gerekmektedir. (Orta Vadeli)
2. Yargılama süreçleri açısından zarar tespitlerinin gerektiği gibi ve zamanında yapılmasının önemi: Yargılama süreçlerinde hak kayıplarının önlenmesi adına zarar tespitlerinin enkazlar kaldırılmadan önce gecikmeksizin yapılması gerekmektedir. (Acil)
3. Kentsel dönüşüm süreçlerinin gereği kadar hızlı ve etkili yürütülmesinin önündeki engellerin belirlenmesi: İleride yaşanabilecek felaketlerin engellenebilmesi için kentsel dönüşüm süreçlerinin hızlandırılmasına ve bürokratik gecikmelerin önlenmesine dair hukuki düzenlemelerin ivedi bir şekilde yapılması gerekmektedir. (Acil)
4. Yargılama süreçlerinde gecikmelerin ortadan kaldırılması gereği: İdari yargıda yargılama süreçlerinin hızlıca tamamlanabilmesi için gereken hukuki düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. (Acil)
5. İmara aykırı yapıların af düzenlemelerine konu edilmemesi gerekliliği: İleride yaşanabilecek felaketlerin önlenmesi adına; ruhsatsız ya da ruhsata aykırı yapılara dair af uygulamalarına gidilmemesi gerekmektedir. (Uzun Vadeli)
6. Kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğunun titizlikle yürütülmesi gerekliliği: Depremde zarar gören yapılarla ilgili sorumluluğu bulunan kamu görevlilerinin ceza soruşturmalarının yanı sıra disiplin soruşturmalarının da titizlikle yürütülmesi gerekmektedir. (Acil)
7. Deprem zararlarına ilişkin sürecin belirli bir komisyon marifetiyle yürütülmesi gerekliliği: İdarenin sorumluluğunun söz konusu olduğu deprem zararlarına ilişkin tazmin süreçlerinin ülke çapında yeknesak bir şekilde yürütülebilmesi ve ayrıca söz konusu zararların yargı sürecine ihtiyaç duymaksızın kısa vadede karşılanabilmesi adına; 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun’un öngördüğü komisyona benzer şekilde bir “Zarar Tespit Komisyonu” kurulabilir ve söz konusu komisyon marifetiyle “sulh” süreci işletilebilir. (Kısa Vadeli)
8. Karşılaştırmalı hukuk çalışmalarına ağırlık verilmesi gerekliliği: Afet süreçlerine dair oluşturulacak teşkilat yapılarının ve ilgili hukuki düzenlemelerin karşılaştırmalı hukuk açısından ele alınması gerekmektedir. Bu hususu teşvik amacıyla ilgili kurumların doktora öğrencilerine yönelik burs imkânı sağlaması ve ayrıca konuya ilişkin çalıştay, sempozyum, konferans vb. etkinliklerin düzenlenebilmesi adına TÜBİTAK aracılığıyla destek ödemelerinin yapılması önem arz etmektedir. (Uzun Vadeli)

2. 3. Ceza Hukuku

1. Suçlar açısından zamanaşımının tespiti: Mevcut durumda suçlar açısından zamanaşımının tespiti meselesi Yargıtay içtihatlarıyla çözüme kavuşturulacaktır. Ancak bu husustaki tereddütlerin ileriye dair ortadan kaldırılabilmesi adına “suçun işlendiği zamana” ilişkin Türk Ceza Kanunu’nda açık düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. (Orta vadeli)

2. Ceza sorumluluğunun sınırlarının belirlenmesinde yaşanabilecek güçlüklerin dikkate alınması: Maddi gerçekliğin tüm unsurlarıyla ortaya çıkarılması ve kişi ve fiillerin ayrı ayrı tespit edilmesi gerekmektedir. (Acil)
3. Suçun manevi unsurunun tespiti noktasında yaşanabilecek güçlüklerin dikkate alınması: Somut olay kapsamında her kusur türünün (taksir, bilinçli taksir, olası kast, kast vs.) ayrı ayrı belirlenmesi gerekmektedir. (Acil)
4. Deprem sonrasında meydana gelen; “Yağma”, “Hırsızlık”, “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama”, “Halkı yanıltıcı bilgiyi alenen yayma” suçları ile etkin mücadelenin önemi: Soruşturma ve kovuşturmaların eşitlik ve adalet ilkelerine titizlikle riayet edilerek yürütülmesi gerekmektedir. Ayrıca ilgililerin yakalama, gözaltı ve tutukluluk hallerinde en yakın yargı çevresine nakline ilişkin özel bir düzenleme yapılması gerekir. (Acil)
5. Deprem öncesi ve sonrası meydana gelen “görevi kötüye kullanma” suçları ile etkin mücadelenin önemi: Bu suç açısından ileriye dair nitelikli hal düzenlemesi yapılması ve maddeye afet durumlarına ilişkin özel bir hüküm eklenmesi gerekmektedir. (Orta vadeli)
6. İmar barışının ceza hukukuna etkilerinin belirlenmesinde yaşanabilecek problemlere karşı önlemler alınması: İmar barışına ilişkin ileride yeni düzenlemeler yapılmaması gerekmektedir. Ancak yine de ileriye dair bu şekilde bir düzenleme yapılması düşünüyor ise söz konusu düzenlemede “imar barışının ceza sorumluluğuna etkisinin olmayacağına” dair açık bir hükmün yer alması gerekmektedir. (Uzun vadeli)
7. Suçlara ilişkin “hareketin tespiti” (içtima) meselesinde birtakım problemlerin yaşanabilecek olması: Mevcut durumda suçlar açısından hareketin tespiti meselesine Yargıtay içtihatlarıyla çözüm getirilmeye çalışılacaktır. Ancak uygulamada ortaya çıkan problemleri önlemek amacıyla ileriye dair hukuki düzenlemeler yapılması gerekmektedir. (Orta Vadeli)
8. Suçsuzluk karinesinin ve unutulma hakkının korunması meselesinde yaşanabilecek problemler: Suçsuzluk karinesinin sağlanmasına ve unutulma hakkının korunmasına dair gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. (Acil)
9. Müteahhitlerin mal varlıklarına el konulması gerekliliği: Soruşturma sürecinde müteahhitlerin mal varlıklarına el konulabilmesi için Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer alan katalog suçlara hüküm eklenmesi gerekmektedir. (Acil)

2. 4. Medeni Hukuk

1. Ölüm anının tespitine dair yaşanabilecek problemler: Türk Medeni Kanunu ilgili hükümlerine göre, birden fazla kişiden hangisinin önce veya sonra öldüğü ispat edilemezse, hepsi aynı anda ölmüş sayılmakta olup buna bağlı olarak da bu kişiler birbirine mirasçı olamazlar. Bundan dolayı deprem enkazlarından çıkarılan cesetler bakımından da imkân olduğu müddetçe ölüm anı tespiti yapılması gereklidir. (Acil)
2. Deprem bölgesindeki hasarlı binalar açısından kira ilişkilerinde yaşanabilecek problemler: Deprem bölgesindeki hasarlı binalardaki kiracıların kira ödemek zorunda olup olmadığı gibi hususlar depremedeler için önemli bir sorun olarak ortaya çıktığı şimdiden görülmekte olup bu konuda bir bilgilendirme hattı ve/veya rehberi hazırlanması yararlı olacağı görülmektedir. (Kısa Vadeli)

3. Gaiplik ve ölüm karinesine dair yaşanabilecek problemler: Deprem sonrası devam süreçte Türk Medeni Kanunu'nda yer alan Gaiplik ve Ölüm Karinelerinin de işlerlik kazanacağı düşünülmekte olup, bununla ilgili olarak gerek idari gerek adli uygulayıcıların usule ilişkin bilgilendirilmeleri önemli görünmektedir. (Kısa Vadeli)

4. Deprem sonrası anne ve babasını kaybeden çocukların vasi tayini problemleri: Deprem sonrası anne ve babasını kaybeden çocukların vasi tayini problemleri ve çocukların mallarının yönetimi özel önem kazanacak olduğundan bu konularda da gerek idari gerek adli uygulayıcıların usule ilişkin bilgilendirilmeleri önemli görünmektedir. (Kısa Vadeli)

5. Deprem sonrası koruyucu aile ve evlat edinme müessesleri: Deprem sonrası koruyucu aile ve evlat edinme müessesleri özel önem kazanacağından, özellikle yönetmelik boyutunda usule ilişkin bazı kolaylıkların getirilmesi faydalı olacağı görülmektedir. (Orta Vadeli)

6. Yapı Malikinin Sorumluluğu, Yüklenicinin Sorumluluğu, Yapı Denetimcilerin Sorumluluğu, İdari İzin Verenlerin Sorumluluğu ve bunlara ilişkin zamanaşımı sorunları ve illiyet bağı problemleri: Sosyal boyutu olan birtakım hususların yanı sıra orta vadede, Yapı Malikinin Sorumluluğu, Yüklenicinin Sorumluluğu, Yapı Denetimcilerin Sorumluluğu, İdari İzin Verenlerin Sorumluluğu ve bunlara ilişkin zamanaşımı sorunlarına ve illiyet bağı problemlerine ilişkin bilgilendirme hattı ve/veya rehberi hazırlanması yararlı olacağı görülmektedir. (Orta Vadeli)

2. 5. İş Hukuku

1. Deprem sebebiyle işe gidemeyenler açısından (devamsızlık gerekçesiyle) iş sözleşmelerinin feshi problemi: Deprem sebebiyle işe gidemeyenler açısından (devamsızlık gerekçesiyle) iş sözleşmeleri feshi gündeme gelebilir. Ancak bunların, pandemi döneminde olduğu gibi, yapılacak bir düzenleme ile bir süre için fesih yasağı kapsamına alınmaları mümkündür. (Acil)

2. Zorunlu olarak çalışmaya devam edemeyen işçiler açısından kıdeme bağlı haklar meselesi: Deprem nedeniyle yıkılan işyerlerinde çalışan işçiler zorunlu olarak çalışmaya devam edememektedir. Bunlar açısından ileride kıdeme bağlı haklar ile ilgili sorunlar gündeme gelebilir. Bunun için de bu şekilde geçen sürelerin kıdemden sayılıp sayılmayacağı açık bir şekilde düzenleme konusu yapılabilir. (Orta Vadeli)

3. Deprem dönemi için işçilere devlet tarafından ödenecek ücretler meselesi: İşveren de bu dönemde işçiyi çalıştıramayabilir. Burada kural olarak borçlu temerrüdü gündeme gelir, ancak deprem dönemi için işçilere ödenecek ücretler devlet tarafından ödenebilir ya da bir fon oluşturulabilir.

4. Fiilen işyerine gidip çalışamayanlar için, uygun işlerde, uzaktan çalışma modelinin hayata geçirilmesinin gerekliliği: Hasar gören işyerleri ya da yakınları/akrabaları depremden etkilendiği için fiilen işyerine gidip çalışamayanlar için uzaktan çalışma modeline tekrar geçilebilir. (Acil)

5. Ölüm sigortasına ilişkin 5510 sayılı Kanunda aranan prim ve sigortalılık süresi koşulları meselesi: Kişinin ölümü halinde geride kalanlar için gündeme gelen ölüm sigortasında 5510 sayılı Kanunda aranan prim ve sigortalılık süresi koşulları bulunmaktadır. Depremde hayatını kaybedenlerin geride kalanları için bu koşullar destekten yoksun kalmalarına sebep olabilir. Bu nedenle depremzedeler için bu koşulların uygulanmadan ölüm sigortasından faydalanmalarını sağlamak da bir çözüm önerisi olarak sunulabilir. (Elbette burada aktüerya

denge de çok önemli). Ya da iş kazası ve meslek hastalığı sigortasından faydalanmaları da bir çözüm olabilir. Tabi bunlar iş kazası olarak kabul edilmesi mevcut düzenleme için mümkün değil fakat oradan sağlanan haklardan faydalandırılabilir. (Orta Vadeli)

6. Depremde sakatlanan kişilere sürekli iş göremezlik gelirinin bağlanması gerekliliği: Depremde sakatlanan kişilere 5510 sayılı Kanun m. 16 ve m. 19 uyarınca sürekli iş göremezlik geliri bağlanabilir. Çalışma gücünün %60'ını kaybedenler malul sayılabilir. Bunun sonucunda da yine sigortalılar için sigortalılık ve prim gün sayısı koşulu aranmaksızın malullük sigortasından aylık bağlanabilir.

7. İşsizlik sigortasının kapsamının genişletilmesi gerekliliği: İşsizlik sigortasının kapsamı genişletilerek faydalananların sayısı arttırılabilir, yararlanma süresi uzatılabilir.

2. 6. Yabancılar Hukuku ve Milletlerarası Özel Hukuk

1. Afet sonrası yardım ve destek uygulamalarının vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın sürdürülmesi gerekliliği: Afet sonrası yardım ve destek uygulamalarının vatandaş-yabancı ayrımı yapılmaksızın sürdürülmesi, her türlü ayrımcılığın önüne geçilmesi, aksi durumların Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası yükümlülüklerine aykırı uygulamalar doğurabileceğinin göz önünde bulundurulması önemlidir. (Acil)

2. Afet bölgesinde depremden etkilenen yabancıların adalete erişim haklarının gerektiği gibi sağlanması: Olağanüstü şartlar göz önünde bulundurularak afet bölgesinde depremden etkilenen yabancıların adalete erişim haklarına engel olmamak adına yargılama gider ve masraflarından tıpkı vatandaşlar gibi adli yardım kapsamında muaf tutulmaları önemlidir. Bu doğrultuda yabancılar için getirilen kimi kısıtlamalar (teminat yatırma zorunluluğu) ve "karşılıklılık esası" gibi kimi istisnai uygulamalar olağanüstü hal şartlarında ve bu olağanüstü hal süresiyle sınırlı olmak üzere tekrar gözden geçirilebilir. (Acil)

3. Yabancıların Türkiye'de yasal kalış sürelerine ilişkin idari prosedürlerin gözden geçirilmesi gerekliliği: Yabancıların Türkiye'de yasal kalış sürelerine ilişkin olarak idari prosedürlerin afet bölgesinde yerleşik olan yabancılar bakımından hak kaybına yol açmayacak şekilde gözden geçirilmesi ve başvuru ve itirazlara ilişkin sürelerin bu kişiler için belirli bir süreyle kısıtlı olmak üzere yeniden değerlendirilmesi önerilebilir.

4. Refakatsiz kalan çocukların Türkiye dışında evlat edinilmesi meselesi: Afet sonrası refakatsiz kalan çocukların zaman içerisinde Türkiye'de veya Türkiye dışında evlat edinmeleri gündeme gelebilir. Türkiye'de ülke içi evlat edinme süreçleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nce yürütülmektedir. Ülkemizde yaşanan afet sonrası süreçte uzun vadede uluslararası evlat edinme süreçlerine yönelik yurt dışından başvurular söz konusu olabilir. Ülkelerarası/Uluslararası evlat edinme işlemleri "Merkezi Makam" yetkisi ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı tarafından Lahey Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Sözleşmesi kapsamında yürütülmektedir. Uluslararası evlat edinmenin söz konusu olabilmesi için öncelikle evlat edinmeye uygun çocuğun menşe ülkesinde yerleştirilmesi/evlat edinilme imkânlarının tüketilmesi önem arz eder. Çocuğun yüksek yararının uluslararası evlat edinilmeyi gerektirdiği haller en son çare olarak uygulanmalıdır.

2. 7. Ticaret ve Sigorta Hukuku

1. DASK sigorta himayesine ilişkin doğabilecek problemler: Deprem bölgesinde konutların %55'inin DASK sigortası ile sigortalı olduğu görülmüştür. Fakat zorunlu DASK sigorta himayesinin her bir bağımsız bölüm için en fazla 640.000 TL bedelle sınırlı olması sebebiyle bu konutların maliklerinin zararlarının önemli miktarının sigorta yolu ile karşılanamayacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca tüm Türkiye dâhilinde toplanan DASK primi toplamının bölgede oluşan sigorta hasarının çok altında olduğu da bir gerçektir. Bu sebeple kaynak yetersizliği oluşacağı aşikârdır.

2. Deprem bölgesindeki kasko sigortalarına ilişkin doğabilecek problemler: Deprem bölgesindeki kasko sigortaları, hasar gören araçların zararlarını karşılamada yetersiz kalacaktır. Zira kasko sigortalarının önemli bir kısmında deprem zararları sigorta himayesi kapsamı dışındadır.

3. Müteahhit sorumluluklarına ilişkin kooperatif sigortası kurulması gerekliliği: Gelecek zamanlarda gerçekleşmesi muhtemel depremler neticesinde doğacak müteahhit sorumluluklarının sigorta himayesi kapsamına alınabilmesi için kooperatif sigortası şeklinde kurulacak sigorta havuzu oluşturulabilir. (Uzun Vadeli)

4. Sermaye şirketlerinin olağan genel kurul toplantıları açısından ek bir düzenleme gerekliliği: İçinde bulunduğumuz zaman dilimi sermaye şirketlerinin olağan genel kurul toplantısı yapılması gereken zaman olduğu için ek bir düzenleme ile genel kurul toplantısının yapılması gereken süre geçici olarak uzatılabilir. Bu söz konusu şirket yöneticilerinin ileride doğması muhtemel hukuki sorumluluklarının önlenmesi bakımından önem arz etmektedir. (Acil)

5. Çek ve senet ibrazına ilişkin doğabilecek problemler: Bölgede yer alan bankaların önemli bir kısmının faaliyette bulunamaması çek ibrazını imkânsız hale getirmektedir. Fakat Türk Ticaret Kanunu'nun çeki ilişkin hükümlerinde mücbir sebep öngörülmediği için bu durum hukuki bir problem doğurmayacaktır.

6. Ticari defterlerin ve kambiyo senetlerinin zayi olması ihtimali: Deprem neticesinde birçok ticari defterin ve kambiyo senedinin zayi olması, bunların iptali ve zayi belgesi talebinin yapılması sebebiyle mahkemelerin iş yükü artacaktır.

2. 8. Medeni Usul Hukuku

1. Depremden zarar görenlerin açacağı davalarda ispat, ispat yükü ve ispat ölçüsü: Depremden zarar görenlerin açacağı tazminat davalarında ispat yükü, sınırlı durumlar haricinde, kural olarak depremden zarar gördüğü için dava açan mağdura değil, davanın ilgisine göre davalı konumunda olan müteahhit, mimar, mühendis, yapı denetim sorumluları üzerindedir. Depremden zarar gören kişilerin ilgili delilleri elinde bulundurması deprem felaketi nedeniyle mümkün olamayabilir. Örneğin; tapu senedi dışında davaya getirilebilecek her türlü bilgi ve belge sorumlu kişi ve kurumların elinde bulunmaktadır. İspat faaliyetinde kullanılacak deliller çoğunlukla davalı konumunda olacak kişiler elindedir. Bu bağlamda delili ikame yükü de davalılar üzerindedir. Davalı taraf söz konusu yükün gereklerini yerine getirmese dava aleyhlerine sonuçlanacaktır. Yine, doğrudan ispatın mümkün olamayabileceği bu davalarda, bazı hallerde ilk görünüş ispatından da faydalanılabilir. Ayrıca ispat faaliyeti takdiri delillerle de sağlanabilir, bu konuda her türlü delil belgeye bağlanmak zorunda kalmaksızın dava süreçlerinde ispat aracı olarak ele alınabilir.

2. Adli yardım meselesi: Kendisi ve ailesinin geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin, gereken yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olan kimseler, iddia ve savunmalarında, geçici hukuki korunma taleplerinde ve icra takibinde, taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanabilirler. Bu çerçevede depremden zarar görenler, delil tespiti ve tazminat davaları başta olmak üzere açacakları hukuk davalarında adli yardımdan yararlanabilir harç ve giderlerden muaf tutulabilir. Söz konusu depremden zarar görenler açısından adli yardımın temel koşullarının varlığı kabul edilmelidir.

3. Açılacak dava türü (belirsiz alacak davası açılabilir mi?) meselesi: Davanın açıldığı tarihte alacağın miktarını yahut değerini tam ve kesin olarak belirleyebilmesinin kendisinden beklenemeyeceği veya bunun imkânsız olduğu hâllerde, alacaklı, hukuki ilişkiyi ve asgari bir miktar ya da değeri belirtmek suretiyle belirsiz alacak davası açabilir. Depremden zarar görenler tarafından açılacak tazminat davalarında belirsiz alacak davasının koşullarının önemli ölçüde bulunduğu kabul edilmelidir. Zira mağdurlar tarafından açılacak tazminat davasında, kişinin değer belirleyebilmesi kendisinden beklenemez ayrıca çoğu vakıda da bunun ilk etapta belirlenebilmesi imkânsızdır.

4. Delil tespiti meselesi: Hukuk Muhakemeleri Kanunu çerçevesinde; taraflardan her biri, görülmekte olan bir davada henüz inceleme sırası gelmemiş yahut ileride açacağı davada ileri süreceği bir vakıanın tespiti amacıyla keşif yapılması, bilirkişi incelemesi yaptırılması ya da tanık ifadelerinin alınması gibi işlemlerin yapılmasını talep edebilir. Delil tespiti istenebilmesi için hukuki yararın varlığı gerekir. Kanunda açıkça öngörülen hâller dışında, delilin hemen tespit edilmemesi hâlinde kaybolacağı yahut ileri sürülmesinin önemli ölçüde zorlaşacağı ihtimal dâhilinde bulunuyorsa hukuki yarar var sayılır. Deprem dolayısıyla zarar görenler açacakları tazminat davasından önce delil tespiti yaptırılmasını isteyebilir ki bu konuda hukuki yararlarının olduğu konusunda tereddüt etmemek gerekir.

2. 9. İnsan Hakları Hukuku

1. Yaşam hakkına ilişkin devletin sorumluluğu hususunda doğabilecek tartışmalar: Afet neticesinde, afet öncesi dönemdeki uygulamalar (imar, denetim vs.) yaşam hakkına ilişkin devletin sorumluluğu hususunda tartışmalar doğuracaktır. Bu noktada yaşam hakkına ilişkin zararın tazmini noktasında devletin pozitif yükümlülüklerine ilişkin tespitler gerektiği gibi yapılmalı; kusurlu bulunan kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğu ortaya konulmalıdır. (Acil)

2. Afet sonrasında barınma ve temiz suya erişim hakları: Afet sonrasında barınma ve temiz suya erişim hakları yine yaşam hakkı bağlamından tartışmalar doğuracaktır. Bu noktada bu haklar bakımından başlı başına bir tehlike doğuran afet gibi kriz dönemlerinde çocuklar, engelliler, hastalar ve yaşlılar gibi duruma göre zarara daha açık toplumsal grupların özel olarak korunması gerekir. Bu özel korunmanın devlet tarafından sağlanmaması ayrımcılık yasağına aykırılık teşkil edebilecektir. Bu gibi grupların özel gereksinimleri ivedilikle tespit edilmeli ve gereken önlemler alınmalıdır. (Acil)

3. İfade özgürlüğüne ilişkin doğabilecek tartışmalar: Afet dönemleri ifade özgürlüğünün kısıtlanması bakımından “yakın ve ciddi bir tehlike”nin varlığına ilişkin tartışmaların en yoğun yaşandığı dönemlerdir. Bu dönemlerde uygulanan kısıtlamaların amaca uygun ve orantılı olduğuna ilişkin değerlendirmeler incelikte yapılmalı, orantısız ve hakkın özüne dokunan uygulamalardan kaçınılmalıdır. (Kısa)

GÜVENLİK ÇALIŞMA GRUBU

06 Şubat 2023 tarihinde yaşanan ve 11 ili etkileyen deprem felaketinin güvenlik boyutu, çok yönlü ve çok katmanlı bir karakteristiğe sahiptir. Bu minvalde güvenliğin; siyasi, askeri, ekonomik, ticari, diplomatik, teknolojik, psikolojik, sosyal ve istihbari boyutlarının interdisipliner ve multidisipliner biçimde ele alınması gerektiği aşıkardır. Lakin mevzunun kapsam ve muhteviyatı itibarıyla, bu raporda güvenliğin sadece siyasi, askeri, istihbari (siber) ve psikolojik boyutlarına yönelik tespit ve önerilere yer verilmiştir. Öte yandan raporda, Doğu Anadolu Fay Hattı'nda meydana gelen depremin bölgesel niteliğinden ziyade, ulusal ve uluslararası güvenliği ilgilendiren yönüne vurgu yapılmıştır.

Rapor, “anayurt güvenliği açısından iç ve dış tehditlerle mücadelede ne yapılabilir?” sorusu üzerine inşa edilmiştir.

1. Durum Tespiti

Depremın güvenlik boyutuna ilişkin durum tespiti; risk ve tehdit yelpazesinin ‘aktör’ ve ‘teritoryal’ şeklinde iki segment üzerinden tanımlanmasını zaruri kılmaktadır.

Afet zamanında ülkenin güvenlik durumu ‘en kırılgan’ safhadadır. Bu kırılganlığı istismar edebilecek ‘aktörler’ incelendiğinde;

1. Afet döneminde özellikle periferide konumlaman **ulus devletlerden** gelebilecek tehdit düzeyi ‘düşük risk’ alanını,
2. Afet döneminde ‘içeride’, ‘hudut hattında’ ve ‘sınır ötesinde’ bulunan **devlet-dışı silahlı aktörler** namıdiğer **terör örgütleri** tarafından yöneltilebilecek tehditler ise ‘yüksek risk alanını’ teşkil etmektedir. (Bu hususta, depremin hemen akabinde, 07 Şubat 2023 tarihinde PKK/YPG’nin Öncüpınar Hudut Karakoluna Çok Namlulu Roketatar (ÇNRA) saldırısı düzenlediği hatırd tutulmalıdır.)

Depremden kaynaklı mevcut/muhtemel güvenlik kırılmalarına ilişkin ‘tespit’ ve ‘tedbirler’ saptanırken, ‘teritoryal sınıflandırma’ yapılması mühimdir. Zira bu sınıflandırma, ulusal güvenlik politikaları oluşturulurken ‘kademeli’ ve ‘entegre’ bir anlayışın inşası açısından faydalıdır.

Teritoryal sınıflandırma kapsamındaki güvenlik kırılmalarına ilişkin ‘durum tespiti’ şu şekildedir:

1. **Afet Bölgesi:** Afet Bölgesinde en fazla zikredilen güvenlik sorunu, ‘güvenliği sağlama sorumluluğunun’ kime ait olduğudur. 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na göre, afet bölgesinin güvenliği Valinin sorumluluğunda olup; Kolluk Kuvvetleri’nin yetersiz geldiği durumlarda en yakın askeri birlikten (hudut birlikleri dahil olmak üzere) yardım talep edilir (5442/Md.11). Medyada sıklıkla zikredildiği üzere, askerin arama kurtarma yardım faaliyetlerine katılmasını ‘engellenen’ herhangi bir mevzuat değişikliği söz konusu değildir. Buna mukabil, askerin mevzubahis faaliyetlere iştirakinin Valilik makamı tarafından yapılan ‘talep ve talimat şartına’ bağlandığının altı çizilmelidir. Eskiden mevzuatta bulunan EMASYA Protokolü ile DAFYAR Planlarının yeniden gündeme gelmesinin arkasında yatan koşul ve şartların yeniden

kıymetlendirilmesi (intikal ve müdahale süresi, eğitim, tatbikat, teçhizat vd. açılardan) gerektiği açıktır.

Afet koordinasyonunu sağlamak için depremin etkilediği il ve ilçelerde hızla koordinasyon merkezleri oluşturulmuştur. Ancak Bakan, Vali, Genel Müdür seviyesinde devlet ricalinin üst temsiline haiz olan bu merkezlere görevi olmasa da herkesin çok rahat bir şekilde girip çıkıyor olması ve çok kalabalık olması da bir güvenlik zafiyeti oluşturmaktadır.

Öte yandan, dünyada benzeri daha önce görülmemiş şekilde peş peşe iki büyük depremin olması ve devamında aralarında 6 şiddetini de geçen yüzlerce artçı depremin meydana gelmesi, deprem sathı mahallinin 11 şehri içine alan çok geniş bir coğrafyayı ve nüfusu kapsaması, bunlara ilaveten çok soğuk ve zorlu iklim koşulları depreme maruz kalan milyonlarca insanda derin bir travmatik etki oluşturmıştır. Bu yüzden ilk günden itibaren sahada olan psiko-sosyal destek (PSD) ekiplerinin çalışmaları çok büyük öneme sahiptir. Bu travmanın akut dönem ve sonrasında aylar sürecektir etkisi düşünüldüğünde PSD planlamasının bu perspektifte hazırlanması elzemdir.

Zira bölgede afetin verdiği fiziksel ve psikolojik sarsıntı ile ve daha da çok kitle/grup psikolojisi ile bazı insanların normal zamanda yapmayacakları yağma ve talan hadiselerine dahil oldukları görülmüştür. Kolluk kuvvetlerinin ve ilgili ihtiyaçları tedarik etmekten sorumlu hizmet gruplarının bu noktada önleyici ve bilgilendirici rolleri oldukça önemlidir.

İlaveten afet bölgesinde; can ve mal güvenliği, bina güvenliği, veri güvenliği, gıda ve su güvenliği, çevre güvenliği, iletişim ve ulaşım güvenliği, enerji güvenliği, kritik alt yapıların güvenliği ve sürdürülebilirliği gibi çok sayıda güvenlik sorunu bulunduğu malumdur.

2. Hudut Bölgesi: Hudut güvenliğinde karşımıza üç temel sorun çıkmaktadır: ‘organize suç’ (insan, silah, araç, uyuşturucu, organ, tarihi ve kültürel eser, gümrük vd. kaçakçılık faaliyetleri); ‘kitleli göç’ ve ‘terörist sızmalar’. Bu yönüyle hudut güvenliğinin, doğrudan ulusal güvenliği ve sınır ötesi bölge güvenliğini etkilediği unutulmamalıdır.

3. Afet Dışı İç Bölge (Ulusal Güvenlik): Depremin alanı, boyutu ve yıkıcılığı düşünüldüğünde, güvenlik sorunsalının 11 ili kapsayan bir bölge ile sınırlı kalmayacağı aşikardır. Önceden bahsedildiği üzere kaçakçılık, göç ve terörizm aynı zamanda bir ulusal güvenlik sorunudur. Ülke içerisinde meydana gelen iç göçün yaratabileceği ekonomi güvenliğinin yanı sıra (gıda, giyim, barınma, sağlık hizmetlerine erişim), seçim güvenliği, online eğitimin yol açabileceği siber güvenlik, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinden firar eden (yahut teşebbüs eden) adli hükümlü ve tutukluların (özellikle E ve T cezaevinden kaçan) yol açabileceği toplumsal güvenlik endişeleri vb. yeni güvenlik risklerine dikkat edilmesi gerekmektedir. Zira mevcut ve muhtemel güvenlik boşluklarının yayılması ve derinleşmesi; toplum psikolojisinin bozulması, radikalleşmenin tetiklenmesi ve çok daha geniş ölçekli bir siyasi krizin meydana gelmesine yol açabilecek niteliktedir. Bu durumun ise bir ‘yönetim zafiyetine’ ve en nihayetinde bir ‘devlet güvenliği’ meselesine dönüşebilmesi ihtimal dahilindedir.

Yine ulusal güvenliği ilgilendirmesi bakımından Türkiye’ye yapılan **yurt dışı yardımlara** dikkat edilmelidir. Malumunuz Türkiye, **en üst seviye olan 4. seviye afet açıklamasıyla tüm uluslararası yardımlara açık olduğu** ilan etmiştir. Bu kapsamda Dışişleri Bakanlığı verilerine göre 102 ülke yardım teklifinde bulunmuştur. Afet zamanı da olsa halkların karşılıksız vicdan ve merhametine karşı bazı ülkelerdeki yönetim anlayışının hedef ülke olarak kabul ettikleri topraklarda meydana gelen afeti bir fırsat bilmeleri çok olasıdır. Örneğin bazı üyelerinin

yüzleri kapalı fotoğraf çekilmesiyle dikkat çeken İsrail arama kurtarma heyetinin tarihi eser kaçırmaması hadisesi yahut Elon Musk'ın Starlink uydularını iletişim sağlamak için göndermeyi teklif etmesi, yine ABD'nin deprem yardımı adı altında George HW Bush uçak gemisini göndermek istemesi gibi örnekler göstermektedir ki dış yardımların güvenlik bağlamında süzgeçten geçirilmesi elzemdir.

4. Sınır Ötesi Bölgesi (Yurt Dışı): Halihazırda Türkiye'nin, sınır ötesinde güvenliğin sağlanmasına yönelik mevcudiyeti vardır. Ancak doğal afet zamanlarında 'göç' ve 'terörizm' temalı iki durum tespitinin daha detaylı şekilde ele alınması icap etmektedir. Birincisi; sınırın ötesinde depremden etkilenmiş bölgeler için hasar tespittir. Bu bağlamda Suriye'deki depremin, Türkiye'ye doğrudan/dolaylı etkisi analiz edilmelidir. İkincisi; sınır ötesindeki terörist unsurların toplanma, mobilizasyon ve sınırdan geçiş için çok önemli bir fırsat elde etmiş olabilecekleri 'önleyici güvenlik' yaklaşımıyla ele alınmalıdır. Mevcut durum itibarıyla, Türkiye'nin uzun zamandır Suriye'de iş birliği yaptığı 'yerel aktörlerin/unsurların', kendi can güvenliklerine odaklanmış oldukları; Suriye'nin Kuzey'inde ve bir kısmının da Antep'te enkaz kaldırdıkları dikkate alınmalıdır.

Doğal afet sürecinde karşılaşılan bir diğer önemli sorun, siber güvenlik meselesidir. Bu bağlamda, sınırlar dahilinden ve haricinden yönetilen çok sayıda siber saldırı mevzu bahis olup; bunların ekseriyetle "DDOS", "Phishing-Oltalama", "Malware" ve "Men in the Middle" şeklinde dört türde gerçekleştiği görülmektedir. Öte yandan siber saldırıların; maddi kazanç/dolandırıcılık, ekonomik itibar, prestij kaybı, psikolojik harekât (dezenformasyon, manipülasyon, provokasyon), operasyonel ve stratejik düzey istihbarat operasyonu gibi muhtelif nitelik ve amaçlara haiz oldukları belirtilmelidir. Bu hususta özellikle kritik altyapı, iletişim, ulaşım, enerji ve finans ekosistemi ile son dönemde topladıkları bağışlarla ön plana çıkan STK'ları hedef alan saldırılara dikkat edilmelidir. Keza bu dönemde Turkcell, Vodafone, Türk Telekom vb. iletişim sağlayıcılarına yapılan siber saldırıların, basit bir iletişim güvenliği aksaklığı olarak görülmemesi; örneğin WhatsApp'ta yaşanan 1 saatlik kesintinin enkaz altındaki afetzedeler, arama ve kurtarma ekipleri, koordinasyon merkezleri gibi birçok kişi ve kurum için ciddi zorluklar yarattığının hatırlanması mühimdir.

2. Yol Haritasına İlişkin Öneriler

- Ülkede ulusal güvenliğin sağlanabilmesi için acilen '**normalleşme**' sürecine geçilmesi gerekmektedir. Zira sağlıklı seçimler, üniversite eğitimi, doğal afet yönetimi gibi alanlarda meydana gelebilecek sorunların, evvela bir siyasi krizi tetikleme ve müteakiben genişleme ve derinleşme göstererek ülke çapında bir güvenlik sorununa dönüşmesi ihtimal dahilindedir.
- Ulusal güvenlik açısından, en azından durumun vahameti ortaya çıkana kadar, hava sahasının bütün uçaklara kapatılması zaruridir. Bununla eş zamanlı olarak Türkiye'nin acilen **Önleme Uçuşları/Harp Uçuşları** yapması, sınırın bu şekilde kapatılması lazımdır. Bölgesinden ve sınırlarından kaynaklı muhtemel bir güvenlik boşluğu ve kırılganlığı yaratmamak adına Türk Hava Kuvvetlerinin **caydırıcılığı**nı sürdürmesi önemlidir. Ayrıca İHA'ların, afet bölgesinden sınır güvenliğine çekilmesi daha uygundur. Askerlerin tüm odağını afet bölgesine kaydırma zarureti ve lüksü yoktur; TSK, zaten en kötü durum senaryosuna göre çalışma prensibini benimser. Bu nedenle İhtiyat Birlikleri vardır.
- Afet bölgesinden gerek karayollarını gerekse hava yollarını kullanarak ayrılan vatandaşların **kimlik kontrolüne** azami ölçüde dikkat edilmesi; terörizm, kaçakçılık ve

organize suçlarla mücadele açısından elzemdir. Kimlik kontrolüne ilişkin yaşanan trafik yoğunluğu kaygısı nedeniyle kontrollerin, diğer illere giriş güzergahlarında yapılması mümkündür. Ayrıca Jandarma'nın kullandığı, maske olsa bile %65 oranında ve çok kısa süre içerisinde tespit yapabilen **Yüz Tanıma Sistemlerinden** istifade edilmesi mümkündür.

- **Kontrol ve denetim** açısından, afet bölgesindeki illere '**görevlendirme belgesi**' olmaksızın (devlet kurum/kuruluşları, AFAD, Valilik, STK vs.) girişlerin mutlak suretle engellenmesi gerekmektedir. Islak imza, internet vs. farklı imzaları içerebilen görevlendirme belgesinin olması, hem kaçakçılık ve terörizmle mücadele açısından hem de içerideki personelin işinin kolaylaşması açısından kıymetlidir. Öte yandan, sadece kaçakçılık ve terörizm değil; çevre güvenliği ve sağlık güvenliğinin tesisi açısından da denetime ihtiyaç vardır. Örneğin yardım malzemelerinin ve hatta çöplerin dahi salgın hastalıklar vs. açısından denetlenmesi şarttır. Bu denetim aynı zamanda sorununun çözümü için de gereklidir. Mesela gelen yardım malzemeleri uygun olmadığına acilen imha edilmesi gerekmektedir.
- Deprem zamanı beşerî ihtiyaçların istismar edilerek milli ve manevi değerleri yıkıma uğratmaya yönelik çeşitli faaliyetler de gözlemlenmiştir. Kahramanmaraş'ta göz altına alınan misyoner grupların elden dağıttıkları ve gıda paketlerinin içine yerleştirdikleri Hristiyanlık propagandası içeren el afişleri bu duruma müşahhas bir misal olmuştur. Bu bağlamda afet sonrası yardım inisiyatifi ile sahada çalışmak isteyen özellikle **uluslararası menşeli STK'ların akreditasyonu** dikkatle yapılmalıdır.
- Son olarak başta Hatay olmak üzere bölge kadim medeniyetlerin kurulduğu Akdeniz havzasının (velut hilal) içinde yer alan bölümleri de kapsamaktadır. Deprem sonrası hem evleri zarar gören hem de evleri zarar görmese dahi yaşanan travma etkisinden dolayı on binlerce insan şehrinin ve topraklarını terk etmiştir. Bu **terk edilen toprakların özellikle yurt dışı kaynaklı alıcılara satılmaması** da ulusal güvenlik açısından takip edilmesi gereken bir husustur.
- **Yüksek Hazırlılık Seviyesi** için askerin doğal afet zamanında herhangi bir talep ve/veya emir yazısı beklemezsizin sahaya intikali etmesi gerekmektedir. Bu nedenle DAFYAR Protokolü'nün günümüz şartlarına uygun olarak revize edilip benimsenmesi şarttır.
- Hudut güvenliği, ulusal güvenlik ve sınır ötesi güvenlik açısından, Türkiye'nin iş birliği yaptığı '**yerel unsurların**' (ÖSO, yerel polis vd.) ivedi şekilde sınır güvenliğine yönlendirilmesi ve **kademeli olarak eski misyonlarına döndürülmesi** gerekmektedir. Özellikle ÖSO'nun acilen terörist unsurların sızmasına karşı yeniden aktifleştirilmesi şarttır.
- **Güvenlik Odaklı Tahliye Protokolü** hazırlanmalıdır. Özellikle Afet Dönemlerinde Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri için acilen Tahliye Planı kaleme alınmalıdır. Planda, mutlaka '**önceliklendirme**' bulunmalı; örneğin terör vasıflı suçlardan ceza infaz kurumlarında bulunan mahkumların, E ve T tipine göre daha az firar ettiği ve daha düşük güvenlik riski yönelttiği vb. hususlar hesaba katılmalıdır. Öte yandan, E ve T tipi kurumların eski mimariye sahip ve koğuş sisteminde olmalarından dolayı isyanlara sahne olduklarını söylemek mümkündür. Nitekim deprem esnasında, kalabalık koğuş sisteminde barınan mahkumlar birbirlerini etkileyerek olayların büyümesini sağlamışlardır. Ayrıca eski mimariye sahip olan özellikle E tipi kurumlarda güvenliği etkileyen yıkımlar ve tesisat arızaları müessif olaylara zemin hazırlamıştır. Mesela büyük isyanlara sahne olan Malatya E Tipi, Elbistan E Tipi ve Kahramanmaraş E Tipi cezaevleri 80'li yılların ilk yarısında

faaliyete geçmiştir. Fakat isyan olaylarında en büyük payın, cezaevlerinin kronik sorunu olan merkez ve taşra yönetimi zaafları olduğunun altı çizilmelidir.

- Valilik, kaymakamlık, askeri birlikler gibi kilit öneme sahip kurum ve kuruluşların binalarında meydana gelen yıkım; '**yönetim ve yönetim güvenliği**' açısından önemlidir. Bu nedenle **Mobil Komuta Kontrol Merkezleri** ve **Mobil Koordinasyon Merkezleri**'ne ihtiyacımız olduğu malumdur. Askerlerin buna uygun araçları zaten mevcut olup; herhangi bir otobüsün yahut MAN gibi kamyon türü araçların mevzubahis merkezlere dönüştürebilmesi mümkündür.
- Uzun Vadeli Afet Güvenliği Seferberlik Planı** hazırlanmalıdır. Bu plan doğrultusunda, afet dönemlerinde hasıl olan asker, polis ve jandarma ihtiyacı için 65 yaşına kadar emekli olan yahut istifade edenlerden müteşekkil bir **envanter çıkartılması** son derece mühimdir. Bu envanter ile hem devletin askeri, güvenlik ve savunma bürokrasisinde çalışmış kişilerin tecrübeleriyle güvenlik alanına yönlendirilmesi hem de silah taşıma ve kullanma yetkisi ve yetkinliği bulunan kişilerin muhtemel güvenlik boşluklarını doldurmaları mümkündür. Ayrıca söz konusu plana binaen, ivedilikle kuvvetler ve kurumlar arasında '**entegre bir tatbikat**' yapılmalıdır.
- Keza **Uzun Vadeli Afet Güvenliği Seferberlik Planı** kapsamında Özel Güvenliklerin kullanılması hususu ele alınmalıdır. Halihazırda Türkiye'de 350.000 özel güvenlik personeli, 1633 özel güvenlik şirketi, 493 eğitim kurumu ve 96 alarm izleme merkezinin faaliyet göstermektedir.¹ **Afet ve acil durumlarına hususi Özel Güvenlik Envanterlerinin çıkarılması** ve bu kişilerin kriz durumlarında **acilen sahada görevlendirilmesi** zaruridir.
- Kritik altyapıların güvenliği ve sürdürülebilirliğine yönelik çalışmalar** yürütülmelidir. Örneğin deprem bölgelerindeki nükleer santral, petrol boru hatları vs. gibi kritik tesislerin bulunması ve faaliyet göstermesinin ne tür bir zayıyata yol açacağına dair **farkındalık ve hazırlıklılık raporlamaları** kaleme alınmalıdır.
- Uzun Vadeli Yeni Güvenlik Tehdidi olarak Rövanşizm** göz önünde bulundurulmalıdır. Zira vatandaşların devletten en yüksek beklentide olduğu ve devletin muhtelif alanlarda eksiklik/yetersizlik sergileyebildiği afet zamanlarında, muhtelif grupların (örn. FETÖ) bu kriz döneminden maksimum seviyede istifade etmesi gayet olasıdır.
- Afet zamanlarında ihtiyaç duyulan ileri teknoloji teçhizatların tespit ve tedarikine önem verilmelidir. Bu bağlamda özellikle **Duvar Arkası Radar** (DAR) gibi yerli ve milli teknoloji ürünlerinin tedariki öncelenip arttırılmalıdır. Keza arama kurtarma faaliyetleri açısından teknoloji kullanımının artması daha kısa zamanda daha çok canı kurtarmayı sağlayabilecektir. Örneğin Yazılımlarına arama kurtarma modülleri eklenen Leo ve Geo uydu sinyalleriyle oluşturulan **MEOSAR** sistemi, göçük altında kalanları tespit etmek için mikrodalga radarını kullanan ve bu depremde de kullanılan **FINDER Teknolojisi** (Finding Individuals for Disaster Emergency Response) ile enkaz altına kolaylıkla ulaşabilen sürünge robot teknolojileri örnek olarak ilk akla gelenlerdendir.
- Devlet kurum ve kuruluşları ile özel şirketlerde çalışan **bilişim ve siber güvenlik uzmanları**, seferberlik planında kriz bitene kadar görevlendirilmelidir. Ayrıca **gönüllü**

¹ Bkz. “Bakanımız Sn. Soylu: Kolluk Kuvvetlerimize 350 Bin Kişilik Bir Güvenlik Desteği Sağlamayı Hedefliyoruz”, İçişleri Bakanlığı, 13 Mart 2022, <https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-soylu-kolluk-kuvvetlerimize-350-bin-kisilik-bir-guvenlik-destegi-saglamayi-hedefliyoruz>

siber güvenlik uzmanlarının kamu ve kamu iştiraki alanların güvenliğine destek vermesi elzemdir.

- **En fazla kullanılan 4 siber saldırı tipi** (“DDOS”, “Phishing-Oltalama”, “Malware” ve “Men in the Middle”) hakkında acilen kamu ve özel sektör personeline **bilgilendirme yazısı** gitmelidir. Özellikle kamu personellerinin, işle ilgili kritik bilgilerin korunması ve **dijital iz bırakmamak** için otel internetlerini kullanmamaları, mutlaka kendi cep telefonundan internet erişimi açmaları bildirilmelidir.
- Devletin gerek **daha sağlıklı, kolaylaştırıcı ve hızlı bir iletişim trafiği** sağlamak gerekse **dezenformasyon, manipülasyon ve provokasyon ile mücadele etmek için** kendi WhatsApp gruplarını oluşturarak (ilgili il müdürlükleri, bakanlık birimleri, STK vd.) bilgilendirme yapması önemlidir. Sadece grup yöneticisinin mesaj yazabileceği bu tarz gruplar hem sahadan anlık bilgi akışı hem de ilgili birimlerin plana uygun organize olmaları için elverişlidir.
- Veri güvenliği açısından sık sık **ikaz ve bilgilendirme** yapılması önemlidir. Örneğin Afet ile ilgili uygulamaların birçoğunda zararlı yazılım bulunduğu dikkat çekilmelidir. Keza uzaktan eğitim sürecinde kullanılan uygulamaların ‘**deep fake**’ zafiyeti yarattığı; uygulamayı kullanan ülkenin görüntü, ses ve yüz tanıma hafızasının oluşturulduğu ve bunun uygulamanın üretici ülkesi için **kritik bir bilgi havuzu** anlamına geldiği unutulmamalıdır.
- Halen birçok kurumun **Felaket Kurtarma Merkezi (FKM)** bulunmuyor. Her ne kadar FKM’ler için ciddi bir maliyetin göğüslenmesi gerekse de olası büyük afetlerde hasar alacak veri merkezleri ve kaybolacak verilerin yedeklenmesi son derece kritik bir güvenlik meselesidir. Özellikle ulusal güvenlik ve savunmayı ilgilendiren kurum ve kuruluşlara ait FKM’lerin teşekkülü ivedilikle çözümlenmelidir.
- Afet dönemlerinde ‘**ortak iletişim ağının**’ bulunması hayatiyet arz eden bir konudur. Örneğin 1999 depreminde PTT hattını, hiç zarar görmediği için Turkish Armed Forces Integrated Communication System’e (TAFICS) bağlamışlardı. TAFICS’e benzer yeni bir afet iletişim ağ modelinin geliştirilmesi ve acilen- altyapısının kurulması lazımdır.
- **Verinin dijital ortamda tutulduğu merkezler** namıdiğer **dijital kozmik odaların güvenliği** afet durumlarında son derece kritiktir. Bu nedenle, dijital veri bulunan devlet kurumlarının uzaktan yapılacak saldırılara karşı güvenliğinin sağlanması, afet durumlarında yakınlarında bulunacak araçların ve insanların ek güvenlik önlemleri ile kontrol altına alınmaları önemlidir.
- Ulusal güvenliğin tesisi ve idamesi için birey güvenliği ve toplum güvenliği garanti altına alınmalıdır. Bu durum ilk bakışta güvenliğin, sadece fiziki ihtiyaçların karşılanmasından ibaret olduğu varsayımını çağırıştırılmaktadır. Oysaki ‘**normalizasyon**’ sürecine geçilmesi, **güvenlik psikolojisiyle** doğrudan ilintilidir. Ancak bu raporda güvenlik psikolojisinden ziyade, güvenliği sağlamakla mükelleflerin psikolojisine vurgu yapılmak istenmektedir. Zira ‘devlet’ imgesi, adeta ‘asker’, ‘jandarma’ ve ‘polis’ imgesiyle özdeşleşmiş bir niteliği haizdir.
- Afet döneminde, adli ve kolluk kuvvetlerinin psikolojisi mercek altına alındığında iki temel mevzu karşımıza çıkmaktadır; **kurumsal sahiplenme ve aidiyet hissidir**. Bunun için iki temel şey vardır:) **BİZ algısını** güçlendirmek b) **Takdir** Görmek

- Birincisinde; **aidiyet**, insanı dirençli ve zihinsel sağlığını olumlu yönde etkiler ve ihtiyaç duyulan günlük rutinlere adaptasyonunu sağlar. Ancak “güven/güvenlik” sağlanmadan aidiyet gerçekleştirilmez. Güvenlik sağlandığı takdirde günlük rutinlere dönüşmesi hızlanacaktır. Güven duygusunun verilmesi için ‘devletin var olduğuna dair’ toplumsal mesajların asker, jandarma ve polis üzerinden verilmesi gerek kurumlar gerekse toplum üzerinde daha büyük etki yaratacaktır. Bununla birlikte, **kurumsal aidiyet** açısından mutlaka kurum bünyesinde psikososyal bir terapi gerçekleşmelidir. (kurumsal sahiplenme, üstün takdirini gösteren ilgi, motivasyonel faaliyetler)
- İkincisi; **takdir edildiğini** hissetmektir. Takdir edilmek en temelde, alt-üst ilişkisine bakmadan kişilerin yapmış oldukları çabaların ve fikirlerin önemsenmesi; sahadaki güvenlik personelinin fikirlerine ve görüşlerine önem verilip dinlenmesidir. Başka bir izahla, asker ve güvenlik personelinin onurlandırılması icap etmektedir. Ancak bu onurlandırma, görevi icra ettiği için değil; insani ve güvenlik açısından takdire dayanmalıdır. Ayrıca Jandarma, EGM, TSK, Kolluk Kuvvetleri ve Silahlı kuvvetlerin kendi içlerinde farklı bir **takdir mekanizması** teşekkül ettirilmelidir.
- Kurumsal ve toplumsal güveni kıracak ‘**psikolojik harekât**’ faaliyetlerine karşı tedbir alınması elzemdir. Bu nedenle özellikle ‘**Belirsizliğin getirdiği korkuyu güven duygusu ile aşmak**’ için çaba gösterilmesi şarttır.
- Afeti kullanarak her türlü dezenformasyon faaliyetinin icra edildiği ve **topyekûn bir psikolojik harekata maruz kalındığı ortadadır. Buna komplo teorileri de çanak tutmaktadır** (HAARP Gemisi söylentisi). Yine daha önce başka bir amaca matuf söylenen uydudan fay hatlarına titanyum çubuk fırlatılması gibi ön plana çıkarılan ifadeler halka korku pompalamaktadır. Bunlara karşı güçlü ve bilimsel bir söylem geliştirilmelidir.

SOSYAL HİZMET ÇALIŞMA GRUBU

6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesinde meydana gelen ve çevresindeki on ilde etkisini yoğun biçimde hissettiren deprem sonrası yapılabileceklerin tartışıldığı Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı'nda sosyal hizmet masasının ana başlıkları şu şekilde oluşturulmuştur:

- Sosyal hizmet ve afet ilişkisi
- Afetlerde sosyal hizmet sunulurken kullanılan temel ilkeler
- Vaka yönetimi
- Sorun, ihtiyaç ve risk tespiti
- Uygulama
- Uygulamaların izlenmesi
- Genel öneriler

1. Sosyal Hizmet ve Afet

Günümüz afet yönetimi anlayışı temelde afet öncesi, afet esnası ve afet sonrası faaliyetleri içermektedir. Söz konusu faaliyetler içiçe geçmiştir ve birey, grup ve bölgelerin ihtiyaçlarına göre dinamikleri değişebilmektedir. Bir diğer ifadeyle afete neden olan olay meydana geldikten sonra sırasıyla; müdahale, iyileştirme, risk azaltma ve hazırlık aşamaları, birbirinden keskin bir şekilde ayrılmaksızın iç içe işleyen bu döngüyü tamamlamaktadır. Diğer yandan afetlerin neden olduğu/olabileceği kayıplar sadece çevresel ya da yapısal kayıplarla sınırlı olmadığı ve sıklıkla bu sürece ekonomik, sosyal, psikolojik sorunlar ve manevi kayıplar eşlik ettiği için afet yönetiminin tüm aşamaları disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmaktadır.

Bu bağlamda sosyal hizmet ise bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun iyilik halini artırmak için sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye ve insan ilişkilerinin güçlendirilmesine katkı sağlayan bir meslektir. Sosyal hizmet, sosyal sistem kuramlarından yararlanarak, insanların çevreleriyle etkileşim kurdukları noktalara müdahale ederek afet sırası ve sonrasında birey, grup ve toplum düzeyinde travmatik süreçleri atlatmalarını amaçlamaktadır.

Afete yönetimindeki iki ana eksen; risk yönetimi ve kriz yönetimidir. Sosyal hizmet müdahaleye aynı anlayışla bakar ve önleyici ve rehabilite edici hizmetleri benimser. Olay meydana gelmeden önce ve sonra riski, olay meydana geldiğinde ise krizi yönetmek temel prensiptir. Sosyal hizmet sunumunun afetlerde doğru yönetilmesi hem afete dirençli toplum oluşturmada hem de afetin etkilerinin giderilmesinde kritik bir öneme sahiptir. Sosyal hizmet öncelikle afetlerde daha da kırılgan hale gelecek çocuklar, yaşlılar, engelliler, kadınlar gibi kırılgan grupları korumayı amaçlar. Bununla birlikte afetlerde özellikle aşağıdaki özel gruplar oluşur ve bu gruplara sosyal hizmet müdahalesi gerekir.

Doğrudan depreme maruz kalan ve afeti yaşayanlar kişiler,

Depremi yaşayanların aile, akraba ve arkadaşları,

Deprem ile mesleki ilişkisi olan afet çalışanları,

Gönüllüler de dâhil olmak üzere deprem bölgesinde yer alan toplum,

Depremden doğrudan zarar görmeyen ancak özellikle basın vasıtasıyla sürece tanıklık eden kişiler.

Yukarıdaki gruplarla yapılacak sosyal hizmet çalışmaları önemlidir ve depremin hemen sonrası müdahale gerekir.

Özetle sosyal hizmet afet öncesi birey, grup ve toplumlarla güçlendirme odaklı çalışmalar yürütür. Afet sırasında temel ihtiyaçların karşılanması ve etkili sosyal destek sistemlerinin hızlıca afetten etkilenen gruba sunulmasını içerirken, afet sonrasında bireylerin yas süreçlerini izlemek, işlevselliklerini desteklemek ve yaşama uyumlarını güçlendirmek gibi uyum çalışmalarını gerçekleştirir. Tüm bunları yaparken bazı temel ilkelerle çalışılır. Bu ilkeler depremzedelere müdahale edecek diğer profesyoneller için de oldukça önemlidir. Bu nedenle ilkelerin ve etik değerlerin sosyal hizmet sunan diğer profesyoneller arasında yaygınlaştırılması önemlidir. Depremzedeleri anlamak, uyumlarını güçlendirmek ve zarar vermemek gibi temel amaçlara hizmet eden bu ilkeler afetlerden önce profesyonellere sunulan hizmet arasında olmalı, afet sırasında ise müracaatçı grupla çalışırken uygulanması hatırlatılmalıdır.

2. Afetlerde Sosyal Hizmet Sunulurken Kullanılan Temel İlkeler

Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı'nda sosyal hizmet masası öncelikle deprem öncesi koruyucu-önleyici çalışmaların neler olabileceği üzerine tartışma yürütmüş, ardından deprem sonrası ilk yardım ve depremzedelerle çalışmaların neler olması gerektiği üzerinde durmuştur. Bu süreçte sahip olunması gereken temel ilkeler vurgulanmıştır. Aşağıda vurgulanan uygulamayı destekleyen temel ilkeler dışında gizlilik, mahremiyet, edinilen bilgilerin sorumlu şekilde kullanılması, ayırım yapmadan herkese hizmet sunma, bireyin kararına saygı duyma gibi ilkeler depremzedelerle temas eden profesyonellerin benimsemesi gereken ilkelerdir. Aşağıda bazı ilkelerin depremzedelerle çalışırken nasıl kullanılabileceğine ilişkin açıklamalar bulunmaktadır.

Bütüncül yaklaşım: Afetlerde bireyle çalışırken uzmanların bütüncül yaklaşımı benimsemesi gerekir. Depremzedenin sadece o anki tek başına bekleyen ya da depremden etkilenen bir birey olmadığı çevresi içinde değerlendirilmesi gerektiği bilgisi hep hatırlanmalıdır. Sosyal hizmet alanı değerlendirme ve uygulama aşamasında ekosistem yaklaşımını kullanır. Bireyi çevresi içerisinde değerlendiren bu yaklaşım çok boyutlu bir bakış açısı sunar ve detayları gözlerden kaçırmayı engellemeyi hedefler. Afetlerde sosyal hizmetler; zarar gören kişilere, ailelere, gruplara ve topluma sosyal güvenlik, eğitim ve sağlık kapsamında sunulan bütün hizmetleri ifade etmektedir.

Güçlendirme: Sosyal hizmet uygulamasının temelini oluşturan "güçlendirme" yöntemini kullanmak birey ve toplumla çalışırken bir diğer temel ilkedir. Burada temel hedef bireylerin güçlü yönlerinin desteklenmesi ve bireye bağımsız yaşama pratiğinin kazandırılmasıdır.

Hak temelli bakış açısı: Bireylere sunulan sosyal hizmetlerden yararlanma konusunda “hak temelli” ilkesi ortaya çıkar. Anayasanın 2. maddesinde belirtildiği üzere Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir hukuk devletidir. Anayasadan hareketle sosyal devlet olmanın bir gereği olarak uygulanan sosyal politikalar ve sosyal hizmetlerin her vatandaşın sahip olduğu bir “hak” olduğu vurgulanmalı, bireylerin yardımlardan yararlanma süreçlerinde kendilerini kötü hissetmelerinin önüne geçilmelidir. Sosyal hizmet, toplumun sosyal refahını maksimize etmek amacını taşıyan sosyal devletin müdahalesini yönlendirir. Profesyoneller depremzedeleri belirli yaşam standartlarına erişebilmek için ihtiyaç duydukları uygulamaları hak ettikleri ilkesini benimsemelidir.

Kültürel yetkinlik: Bireyle ve toplumla çalışırken her bölgenin kültürü ve özgünlükleri göz önünde bulundurulur, bu konuda çalışan uzmanlar yetkinliğe sahip olmalıdır. En uygulanabilir müdahaleler bu yetkinlik sayesinde geliştirilir. Deprem bölgesinin çok kültürlülüğü değerlendirildiğinde bu ilke birey ve gruba çalışırken öne çıkan ilkelere dendir.

3. Planlı Müdahale Süreci ve Vaka Yönetimi

Sosyal hizmet bireye, gruba ve topluma müdahale ederken yedi aşamayı izler:

Tespit

Ön değerlendirme

Planlama

Uygulama

Son değerlendirme

Sonlandırma

İzleme

Bütün müdahalelerinde bu basamakları kullanan sosyal hizmet karmaşık ve çok problem barındıran, bireylerin ihtiyaçları olan hizmetleri zamanında ve uygun biçimde alabilmelerinin öncelik kazandığı afet gibi durumlarda da vaka yönetimini kullanır. Birey ve toplulukları birden fazla hizmetle buluşturmanın aciliyet kazandığı, ekonomik-kültürel-sosyal pek çok sorunu beraberinde getirdiği için disiplinler arası çalışmanın zorunlu olduğu deprem gibi durumlarda sürdürülebilir çözümler üretebilmek için vaka yönetiminden yararlanılmaktadır. Depremzedelere sunulan hizmetlerin tümünde bu basamaklar dikkate alınmalıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı son yıllarda müdahalelerini bu bakış açısına göre gerçekleştirmektedir. Raporun bundan sonraki bölümünde vaka yönetiminin basamakları ve deprem anında nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.

3. 1. Tespit ve Ön değerlendirme

Depremzedelerin sosyal hizmet sistemi ile karşılaştıkları ilk basamak olan tanışma basamağı, deprem anında tüm depremzedelerin depremin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan etkileneni olarak karşımıza çıkar. Raporun başında belirttiğimiz gruplar dikkate alınarak ihtiyaç ve

risklerin tespit edilmesi gerekmektedir. Öncelikle depremi doğrudan yaşayan ve etkilenen kimselerin ihtiyaçları tespit edilmelidir.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisiyle incelenecek olursa; temel fiziksel ihtiyaçların hızlıca karşılanması ve güven hissinin tesis edilmesi sonradan ortaya çıkacak kriz ve travmaların etkisini azaltabilir. Bu nedenle en kısa sürede depremzedelerin ihtiyaçlarının yaş gruplarına ve risk gruplarına (engelli, yaşlı, çocuk, göçmen, daha önce travmatik yaşam deneyimi olma vb.) göre tespitinin yapılması gerekmektedir. İhtiyaçlar yeniden ortaya çıkacağı için orta ve uzun vadede ihtiyaç tespitleri sürekli güncellenmelidir.

Sadece ihtiyaç ve riskler değil işlevselliği arttıracak bireylerin ve ailelerin güçlü yönleri de tespit edilmelidir (sosyal destek ağları, sahip olunan beceriler, eğitimler vb.).

Özetle, depremden önce geliştirilmesi gereken ihtiyaç tespit formları deprem sonrasında hızlıca uzmanlar tarafından uygulanmalıdır. Bu form; bireylerin aile durumu, gelişimsel özellikleri, eğitim, çalışma, genel sağlık durumu, sosyal çevre ilişkileri, daha önce hizmet ve müdahalelerden yararlanıp yararlanmadığı bilgisi, kırılan gruplara dahil olup olmadığı, stres kaynakları, güçlü yanlar gibi unsurları içermelidir.

Tespit sırasında karşılaşılan zorunlu yasal bildirimin olduğu bir durumla ilgili bir bildirimin (refakatsiz çocuklar, ihmal, istismar vb.) hızlı biçimde ilgili birimlere aktarılması sağlanmalıdır.

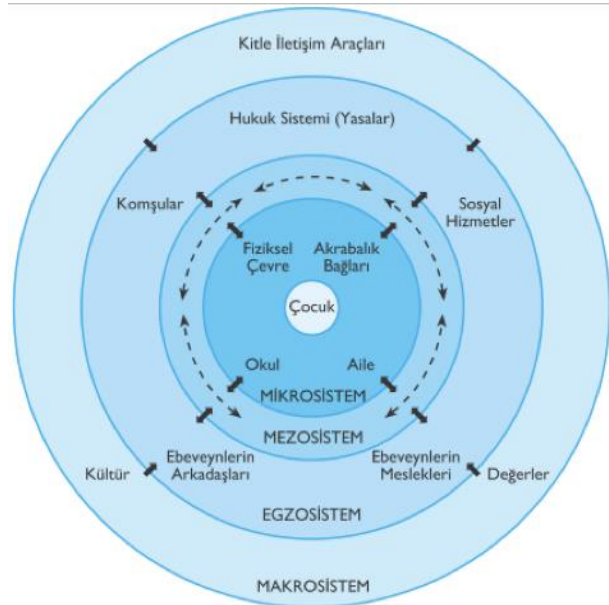
Tespit sırasında hızlı müdahalelerle uyum sağlama becerisine kavuşabilecek gruplarla uzun süreli desteğe ihtiyaç duyacak gruplar belirlenmelidir. Müdahaleler buna göre şekillenebilir. Ancak ertelenmiş yas ve kriz durumlarına dikkat edilmez.

Depremzedeler bulundukları yerlerde, aile ve sosyal yaşamlarında kısa, orta ve uzun vadede risk altındadırlar. Bu riskleri şöyle sıralayabiliriz: bulunulan yerlerin fiziksel yapısından dolayı tehlike altında olma (örneğin çadır ve konteynırlarda yaşanabilecek sorunlar), yaralanma, fiziksel ve duygusal kötü muameleye maruz kalma, cinsel şiddete uğrama, ruh sağlığı ve psikososyal sıkıntılar (Travma Sonrası Stres Bozukluğu, kaygı bozukluğu, depresyon, uzayan yas vb.) yaşama, madde kullanımı, çocuklarda akademik başarısızlık ve okul terki, çocukların refakatsiz ve ailelerinden ayrı düşme durumu, çocukların çocuk işçi olarak kullanılması vb.

Depremzedelerin ihtiyaçlarını direkt bildirebilecekleri iletişim kanallarını geliştirmek gerekir.

Tüm aşamalarda olduğu gibi tespit aşamasında depremzedelerin katılımının sağlanması, onların süreci nasıl değerlendirdiğini ve nelere ihtiyacı olduğunu düşündüğünün öğrenilmesi de dikkat edilmesi gereken önemli noktalardır.

Profesyonellerin bir bireyi çevresi içinde değerlendirmeleri ile ilgili aşağıda bir çocuğun ekolojik sistemi örneği verilmiştir.

3. 2. Planlama ve Uygulama

Depremzedeler hakkında yapılan tespitlerden sonra, depremzedelerin risk ve ihtiyaçlarına yönelik bir planlama yapılır. Kuşkusuz ki her planlama bireye ve aileye özel olmalıdır ama afet zamanlarında imkânlar oldukça sınırlıdır ve sınırlı imkanlar içinde planlamalar yapılır. Çadır kentlere kimlerin yerleştirileceği, il dışına gidecek grubun kimler olabileceği, merkezlerde uzak yerlerdeki hizmet sunumları, çadır kentlerin, konteynerlerin kırılğan gruplar için nasıl düzenlenebileceği, KYK yurtlarındaki kırılğan gruplar için neler yapılabileceği gibi durumlar değerlendirilmelidir. Ayrıca tüm bu toplu yaşam alanlarında ortaya çıkabilecek risklere nasıl müdahale edilebileceğinin planlanması önemlidir. Çocukların güvenliği nasıl sağlanacak?, eğitime nasıl devam edecekler?, okula başladıklarında ortaya çıkabilecek sorunların çözümü nasıl planlanır? gibi pek çok alanda pek çok sorunun cevabı olacak hizmet planlanmalıdır.

Uygulama için aşağıdaki durumlar gözden geçirilmez.

Depremzedelerin temel ihtiyaçlarının giderilmesinin aralıksız devam etmesi

Daha önce var olan ve yeni geliştirilmiş sosyal yardımları uygulamak, adil ve hak odaklı dağılımın sağlanması

Profesyonellerin görüşme becerilerini geliştirmek

Profesyonellerin çalışma becerileri (Örneğin vaka dosyalarının düzenlenmesi, depremzedelerin sürece katılımı ile ilgili isteksizliğini yönetebilmek, görüşme sırasında krizi yönetebilmek, çalışan güvenliğinin tehlikede olduğu durumlarla baş etmek)

Depremden etkilenen kırılğan grupların savunuculuğunu yaparak hizmetlere ulaşmasını desteklemek

Uygulama aşamasında ihtiyaçlar ve hizmetlerin buluşturulması noktasında arabuluculuk yapılması

Var olan ve yenilenen hizmetlerin kaynak sunucularla buluşturulmasının sürekli güncelleştirilmesi

Depremzedelerin yaşamlarını kolaylaştıracak yeni uygulamalar

Tüm yaşlardaki çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak uygulamalar

Kısa, orta ve uzun vadede tüm tedbirlerin; eğitimi sağlık, barınma, bakım, danışmanlık gibi etkili uygulanması

Psikolojik destek sağlanması

Yas sürecinin yönetilmesi

İşlevselliğin arttırılması

Yardım etme ve destek olma istediğinin teşvik edilmesi

Gönüllü çalışmalarının orta ve uzun vadede de devam edebilmesi için STK'larla çalışılması

Gençlerin iş bulma sorunlarının giderilmesi, İŞKUR'un depremzedelere yönelik faaliyetler geliştirmesi

3. 3. Sonlandırma ve İzleme

Yapılan müdahaleler ne zaman sonlandırılmalıdır? sorusu afet sonrası yönetimin de sosyal hizmetin de önemli sorunlarından biridir. Depremzedelerin bağımsızlaşması ve işlevselliklerini geri kazanabilmesi çok önemlidir. Sosyal yardımlar sadece maddi yardımları içermemeli sosyal ve psikolojik yardımlarla bağımsızlık ve işlevsellik desteklenmelidir. Depremzedelere yapılan müdahaleler sonrası ailelerin uzun süre izlenmesi büyük önem arz etmektedir.

Afet sonrası yardımların sonlandırılması ile ilgili net bir tarih verilemez. Bireylere, şartlara, kalıcı konutların inşaa süresine göre destek süresi değişebilir. Bu nedenle temiz su, elektrik sağlanması, yeme, içme gibi hizmet alanları kalıcı konutların verilmesinden sonra da bir süre devam edebilir. Hizmet sonlandırıldığında da vaka yönetimi süreci bitmez, depremzedelerin ihtiyaç ve risk durumları yeniden-yeniden izlenmelidir. Vaka yönetimi süreç gerektiğinde yeniden başa dönmesi gerekiyorsa basamaklar yeniden başlatılmalıdır. İzlemenin kısa süreli izlemeler ve orta/uzun vadeli izlemeler şeklinde sürelerle bölünmesi ve her izlem aşamasında önceden tespit edilen riskli durumların yaşanıp yaşanmadığı belirlenmelidir.

4. Makro Vaka Yönetiminde Sorun Tespiti

Deprem karşısında koruyucu-önleyici uygulamalar ve deprem sonrası makro müdahaleler değerlendirilirken toplumsal ve sistemsel sorunların tespit edilmesi büyük önem taşımaktadır. Gerek tespit noktasında gerekse müdahale aşamasında sosyal hizmet ilgili alanlarla birlikte çalışır. Bu çalıştayda hukuk, sosyoloji, psikoloji, lojistik, güvenlik gibi masalar kendi alanlarındaki sorunları ve ihtiyaçları detaylandırmıştır. Tekrara düşmemek adına sosyal hizmet makro sorun tespitlerini aşağıda kısa başlıklarla sunmuştur.

4. 1. Politika, Mevzuat ve Standartlara İlişkin Bazı Tespit ve Öneriler

Afetle ilgili birinci derece kriz protokolü ve koordinasyon sistemine ihtiyaç vardır.

Mevcut prosedürlerin işlevselliğinin ve uygulanabilirliğinin kontrol edilmesi gerekmektedir.

Uygulamalarda etik sorunları yaşanmaktadır.

Kriz yönetiminin yerel düzeyde de benimsenmesi ve uygulanabilir olması gerekmektedir.

4. 2. Yasal Otorite ve Yapılar

Var olan ana mevzuatın ilçe ve kuruluşlarda uygulanabilir olması

Deprem güvenliği için yeni yasal düzenlemelerin yapılması

Uygulamaların izlenebilir olması gerekmektedir.

4. 3. Toplumsal Algılar, Değerler ve Ağlar

Krizden önceki toplumsal değer algıları, öncelikler, afetlere bakışı etkileyebilmektedir. Bireylerin güvenlik algısı, toplumsal kilitlemeler, öğrenilmiş roller özellikle koruyucu-önleyici uygulamaları olumsuz etkileyebilmektedir. Örneğin kaldığımız binaya ve depreme ilişkin yanlış algılar (elimizden bir şey gelmez, kader, olacaksa olur vb.) güvensiz binalarda yaşamaya neden olmaktadır. Toplu yaşam alanlarındaki salgın ve diğer risklerin yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

4. 4. İnsan Kaynakları

Daha önce de bahsedildiği gibi gönüllülerin koordinasyonunu ve eğitimini sağlamadaki eksiklikler deprem öncesi tamamlanmalıdır.

Var olan insan kaynağının güvenli şehirlerin kurulması için konsolide edilmesi önerilmektedir.

4. 5. Vaka Yönetimi

Vaka yönetimi anlayışının diğer disiplinlere de yaygınlaştırılması önerilmektedir.

5. Paydaşlarla Çalışma ve Uygulama

5. 1. Paydaşlarla Çalışmanın Temel İşleyişi

Vaka komisyonlarının oluşturulması

Vaka yönetimi sürecinin inceleme aşamasında elde edilen bilgilerin birlikte gözden geçirilmesi

Depremzedelerin zarar görme riskinin birlikte değerlendirilmesi

Depremzedelere yönelik destekleyici hizmetler dâhil olmak üzere, gelecekteki ihtiyaçlara yönelik kuruluşlar arası bir vaka planı üstünde çalışılması.

Görev ve sorumluluklar belirlenmesi, kimin neyi ne zaman yapacağını kararlaştırılması.

Her hafta çalışma ve işleyiş açısından yeniden değerlendirmenin yapılması.

5. 2. Paydaşlarla Çalışmaya Kırılğan Gruplar Özelinde Örnekler:

Engelli bireylerle çalışırken belediyeler, STK'lar ve ASHB hizmetlerinden yararlanılabilir

Çocuklarla çalışırken MEB ile ortaklık, oryantasyon sağlanması, akademik/kişisel/ sosyal rehberlik için ilgili kurumlarla iletişim, belediyelerin sosyal tesislerinin kullanılması gerçekleştirilebilir.

Yaşlılarla çalışırken Sağlık Bakanlığı ve belediyelerle yapılacak iş birlikleri önemlidir.

Gençler İŞKUR'lara ve Gençlik Merkezlerine yönlendirilir.

Kadınlarla çalışırken İŞKUR, Belmek, ŞÖNİM gibi kurumlarla ortak çalışılabilir.

Göçmenlerle çalışırken ise Göç idaresi, ASAM ve ilgili diğer kuruluşlar dikkate alınır.

6. Diğer Bazı Öneriler

6. 1. Kısa Vadeli Öneriler

Bu yıl öğrenim müfredatlarına kriz ve afetle ilgili dersler eklenebilir.

Öğrenci toplulukları teşvik edilerek kısa sürede kriz noktasında tüm üniversitelerin öğrenci grupları ile çalışmalar yapılabilir.

PİY ve krize müdahale konusunda alanda çalışanların kısa sürede eğitimi sağlanmalıdır.

Tüm kütüphaneler (girişin belirli şartlara bağlı olduğu üniversite kütüphaneleri gibi) tüm depremzedelere açılabilir.

Sınava girecek depremzedeler için çalışma odaları hazırlanabilir.

İhtiyaç tespitleri tek elden hazırlanıp, birkaç kişi tarafından uygulanmalıdır. Yenilenecek ihtiyaçlara yönelik kilit kişiler olmalı, aileler aileden ve kişiden sorumlunun kim olduğunu bilmelidir.

Depremzedelerin kaldığı yerlerde çocuklar için oyun odaları ve fiziksel aktivite odaları kurulmalıdır.

İŞKUR, Aile Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Yerel İdareler, Yerel STK'lar ile koordinasyonlu çalışılmalıdır.

Üniversitelerin sosyal olanakları depremzedelere açılabilir.

Yurtlarda kalan depremzedeleri için yurt odalarının mahremiyet ve güvenlik kapsamında organizasyonu sağlanmalıdır.

Arabuluculuk işlevimiz ile ihtiyaçlar ve kaynaklar belirlenmelidir.

6. 2. Orta Vadeli Öneriler

Depremzedelerin çalışma hayatına entegre edilmesine yönelik aktif istihdam politikaları oluşturulmalı, özellikle depremzedelerin göç ettikleri illerde İŞKUR faaliyetlerine ağırlık vermelidir.

Yardımların bireyler üzerinde karamsarlık, muhtaçlık gibi duyguların oluşması önlenerek söz konusu yardımlarda “hak” bilinci vurgusu ön plana çıkartılmalıdır.

Depremzedelerin bağımsızlığını arttıracak çalışmalar yapılmalıdır.

Sosyal destek sisteminin devamlılığının sağlanmalıdır.

Bakanlığın Alo184 hattı çalışması gibi, acil durumlara ilişkin tek yerden ilerleyecek bir ağ oluşturulabilir.

Afet algısına yönelik Türkiye geneli istatistik çalışması yapılmalı, bunlar gerçekleştirilirken bölgesel farklılıklar düşünülmelidir.

Sosyal risk konusu üniversitelerde çalışılmalıdır.

Her kuruluşun kendi içinde afet birimi olmalıdır.

6. 3. Uzun Vadeli Öneriler

Yaşayarak öğrenmenin sağlanması için üniversitelerde, okullarda, kurumlarda ve evlerde deprem tatbikatı uygulamaları aylık şekilde yapılmalıdır.

Koruyucu-önleyici çalışmalar çerçevesinde kamu spotlarında depremle ilgili bilgiler verilmelidir.

Uzun vadedeki farkındalık çalışmaları ile yanlış toplumsal algıların değişimi sağlanabilir.

Çalışmalar aile yaşam döngüsünün hangi aşamasında ise kişinin depremde ona yönelik tepki verdiği unutulmadan yürütülmelidir (Örneğin yaşlılar ağır hasarlı evlerinden çıkmadılar).

Toplumsal kilitlenmeleri açmak için yanlış algılarımızın şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada tüm paydaşlar, kanaat önderleri, ilgili kurum ve STK'lar rol almalı, algı ve depremden önce yapılabileceklerin olduğuna dair motivasyonlar arttırılmalıdır.

Kentsel yatay yapılanma konusunda talebin artması için toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

Güvenli ev, güvenli şehir algısının belirli parametrelerle bireylerde içselleştirilmesi için çalışmalar yapılabilir.

Risk analistleri yetiştirilmeli, risk analizleri önleyici çalışmaların her düzeyinde yapılmalıdır.

İnsani yardım master/sertifika programları açılmalı, mevcut programların kapasiteleri arttırılmalıdır.

Yaşam merkezleri üzerinden periyodik toplantılar düzenlenebilir, zorunlu eğitimin gereği olarak afet dersi eklenebilir.

Deprem bölgesi için kırılgan gruplara ilişkin mevzuatlar yeniden düzenlenmelidir.

ASHB'nin tüm personelinin krize yönelik tekrar eğitilmesi gerekmektedir.

Sosyal hizmet eğitimdeki müfredatlar krize müdahale noktasında yenilenebilir.

Krize müdahaleden önce önleyici mikro, mezzo ve makro çalışmalara öncelik verilmelidir.

EKONOMİ ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti

Kahramanmaraş, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Adana, Adıyaman, Osmaniye, Hatay, Kilis ve Malatya illerinde toplam 35.418 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, 105,505 vatandaşımız yaralanmıştır². 195.962 afetzede, bölgeden diğer illere tahliye edilmiştir.

Yapılan bazı tahminler göçük altında kalan 90-100 bin kişinin bulunabileceğine işaret etmektedir³. Elde edilen veriler bağlamında, ölü/yaralı oranının yüzde 33 olduğu görülmektedir. Ancak depremin 10. günü itibarıyla enkaz altında kalan vatandaşlarımız açısından bu oranın aynı kalma ihtimali mümkün görülmemektedir. Yani izleyen süreçte ölüm sayılarında artış yaşanma ihtimali bulunmaktadır.

Veriler tam olarak ortaya çıkmamış olmakla birlikte, enkaz kaldırma çalışmalarının henüz başlamış olması, kayıpların tespit edilememesi, yaralılar içinde ağır yaralıların bulunması ve ölüm sayısını artması gibi birçok faktöre bağlı olarak ölüm sayısının 50-75 bin olabileceğini söyleyebiliriz.

Depremden etkilenen illerimizin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'dan (GSYİH) aldıkları pay (2021) itibarıyla Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Depremden Etkilenen İller ve Bazı Değişkenler

	GSYİH Payı (2021)	Nüfus Oranı (2022)
Adana	1,95%	2,67%
Adıyaman	0,32%	0,74%
Diyarbakır	0,86%	2,12%
Gaziantep	2,05%	2,53%
Hatay	1,40%	1,98%
Kahramanmaraş	0,87%	1,38%
Kilis	0,10%	0,17%
Malatya	0,54%	0,95%
Osmaniye	0,43%	0,66%
Şanlıurfa	0,79%	2,54%
	9,31%	15,74%

²<https://www.haberturk.com/deprem-olu-ve-yarali-sayisi-son-dakika-10-ili-vuran-kahramanmaras-depreminde-kac-kisi-oldu-kac-kisi-yaralandi-ve-kac-bina-yikildi-3565770/3>

³ <https://www.korkusuzkocaeli.com/ahmet-ercandan-canli-yayinda-kahreden-tahmin/>

Toplam GSYİH katkısı olarak deprem bölgesinin (Adana hariç yüzde 7,36) yüzde 9,31 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde deprem bölgesi toplam nüfusunun ülke nüfusuna oranının yüzde 15,74 (Adana hariç yüzde 13,07) olduğu görülmektedir.

Her ne kadar projeksiyonlar için yeterli veri bulunmasa da minimum düzeyde birtakım değerlendirmeler yapmak mümkün görülmektedir.

Marmara depreminin toplam maliyetine ilişkin 15-19 milyar USD, 12-17 milyar USD gibi tahminler bulunmaktadır (DPT, Dünya Bankası, TÜSİAD). O dönemde 254 milyar dolarlık GSYH'nin yaklaşık olarak yüzde 5,9'luk bir kısmını oluşturmaktadır. Aynı orandan hareketle, 2021 yılı itibarıyla 819 milyar dolar olan GSYH'nin yüzde 5,9'una göre bakıldığında, faturanın 50-60 milyar dolara çıkacağını öngörebiliriz⁴.

Durum tespitinin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi ve politika önerilerinin de sağlıklı olabilmesi için;

- **Maliyet analizinin** hızlı ve çok boyutlu olarak yapılması gerekmektedir.
- **Yardım ve finansman ihtiyacı** konularında da net rakamlar yine durum tespitine bağlı olmaktadır.
- **Üretim kaybı**, kısa dönemde **bölgeden ayrılan know-how, fabrika ve ekipmanların zarar görmesi** nedeniyle azalan kapasiteye bağlı olarak şekillenecektir.
- **İstihdam kapasitesi kaybı** ölümler sebebi ile kalıcı, göçler sebebi ile geçici olmak üzere iki boyutlu olarak ele alınmalıdır.

Yukarıda sayılan tespitlerdeki değişmelerin muhtemel oluşturacağı riskler şu şekilde olacaktır.

- Kamu harcamalarındaki artış hem enflasyonu hem bütçe dinamiklerini olumsuz etkileyecektir.
- İstihdamdaki kayma sebebi ile konut sektörü, kira ve konut satın alma üzerinde ciddi fiyat baskısı oluşturacaktır. Konut arzındaki daralma bu afet sebebiyle daha da sorunlu bir alan oluşturacaktır.
- İstanbul'da yaşanan konut sorunu ve aşırı maliyetler sebebi ile İstanbul'dan Anadolu'daki illere dönüşü teşvik edici iktisat politikaları belirlenmelidir.
- Bankacılık sisteminde teminat yapısı bozulduğu için ve bölge halkı için teminat gösterilecek duran varlıkların değerinde azalma olduğu için normal şartlar altında olabilecek kredilendirme, teminatlandırma mekanizmaları çalışmayacak, bu sebeple özel finansman yöntemleri oluşturulması gerekecektir.
- Sigorta sektörünün tazmin etme sorumluluğundaki hasar, kayıp, sağlık ve yaşam sigortaları nedeniyle oluşan yük nedeniyle sektördeki şirketlerin mali yapısını bozulacaktır.

⁴ <https://www.haberturk.com/yazarlar/abdurrahman-yildirim-1018/3563557-depremin-ekonomik-faturasi-da-yuksek>

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

Bu çalışma kapsamında;

Acil Öneriler: Haftalık ve aylık,

Kısa Vadeli Öneriler: İlk aydan birinci yıla kadar,

Orta Vadeli Öneriler: Birinci yıldan, beşinci yıla kadar,

Uzun Vadeli Öneriler: Beşinci yıldan onuncu yıla kadar olan süreyi kapsamaktadır.

Deprem ile ilgili araştırmalarda iktisadi olarak sorunların **vadesine** göre ele alınması bir gereklilik olmakla birlikte, ayrıca **mikro, makro ve mezzo** (mahalle, şehir) perspektifi ile de konular ele alınmalıdır.

Özel sektörün yapabileceği hususlar, kamunun özel sektörden talepleri detaylı ve net bir şekilde ortaya konulmalı,

Mevzuat bağlamında gerekli hususlar daha sonra sorun oluşturmayacak şekilde güncellenmeli, (Örneğin zamanaşımına uğrayan mevzuattaki 10 yıl sınırı ve bu alandaki genel düzenleme tekrar ele alınmalıdır. Deprem sebebi ile hesap sahiplerinin ölümü, mudilere ulaşamama vb. gibi sorunlar düşünüldüğünde hak kaybını engelleyecek yeni bir perspektif gerekmektedir.)

Sermaye Piyasası uygulamaları ve piyasa dinamikleri en az zararı sağlayacak şekilde dikkatle ele alınmalıdır.

2.1. Acil Öneriler

Ülkemizde temin edilebilecek mal ve hizmetler ülkemizden temin edilmeli, aynı dış yardımlar yerine özellikle nakit dış yardım hem uluslararası sivil toplum hem de diplomasi kanalı ile yürütülmelidir. Bu yumuşak güç unsurları devreye alınırken Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Başkanlığı, Yunus Emre Enstitüsü, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), Eğitim Ateşelikleri ve Dini Ateşelikler şeffaf bir şekilde nakit yardım toplama hususunda stratejik bir perspektifle hareket etmelidir.

- Nakit yardım temin edilemeyen durumlarda yabancı ülkelerin konut stoku oluşturma, dayanıklı tüketim malları hibe etme, sermaye malları hibe etme, makine ve ekipman stokunda fayda sağlayıcı ilişkiler ve yeni çerçeveler ortaya çıkarılmalıdır.
- Türkiye'nin üye olduğu ekonomik iş birliği örgütlerinin de aktive edilmesi, kendi çalışma alanları ile ilgili özel kampanyalar yapılmalıdır.

Deprem bölgelerinde teminat gösterilecek sabit varlıklar azaldığı için çok radikal mevzuat değişiklikleri ile iktisadi faaliyetleri açacak, normalleşmeyi hızlandıracak önlemler alınmalıdır.

2.2. Kısa Vadeli Öneriler

- Kısa vadeli olarak alınan önlemlerin refleks olarak hızlı birtakım mekanizmalardan geçtiği görülmektedir. Bir yandan oldukça önemli psikolojik ve sosyolojik sonuçları olacak, pozitif bir uygulama iken diğer yandan tekrar analiz gerektirecek bir boyutu da bulunmaktadır.

- Depremzedelerin istihdamına yönelik olarak hem kamu kaynaklarının esnek bir şekilde iş alanı bulması hem de özel şirketlerin dengeli bir şekilde (**illere ve mesleklere göre profil çalışması yaparak**) istihdam imkanları oluşturmaları gerekmektedir.
- Depremden etkilenen vatandaşların sosyoekonomik ve demografik bilgilerinin belirlenerek il ve meslek profiline göre eşleştirilmesi önerilebilir.

2.3. Orta Vadeli Öneriler

- Deprem bölgesinde yıkılan ve ağır hasarlı konut ve işyerlerinin tekrar inşası sürecinde üretim ve istihdam planlamasının yapılması ve bu bölgelerde **istihdamı ve üretimi teşvik edecek programların devreye alınarak bölgenin göç vermesi yerine İstanbul gibi deprem tehdidi altındaki bölgelerden buralara göçün teşvik edilmesi** sağlanmalıdır.
- Bölgenin fiziksel ve coğrafi şartlarına göre ekonomik üretim faaliyetleri belirlenerek yapılaşma süreci yürütülmelidir. Tarımsal üretim açısından verimli olan arsalar yalnızca bu ekonomik faaliyet türü için kullanılmalı, yapılaşma sürecinde ise kat sınırı, malzeme kalitesi vb. kriterler sistemli bir şekilde uygulanmalıdır.
- **Acil Yardım Fonu** kurularak herhangi bir ekonomik ve sosyal sorunda ortaya çıkabilecek maliyete doğrudan müdahale gücü oluşturulmalıdır. Acil Yardım Fonu, SGK prim modelinde olduğu gibi çalışan, işveren ve devlet aktörleriyle oluşturulmalıdır. Acil Yardım Fonu'na kaynak sağlayacak diğer araçlar uluslararası organizasyonlar, spor ve kültür müsabakaları, bağışlar olabilir.
- Bölgeden diğer illere göç etmek zorunda kalan temel eğitim ve yükseköğretim kademesindeki öğrencilerin beşerî sermaye kaybının olmaması için okul, üniversite ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) ile birlikte gerekli **burs ve desteklerin sağlanması** gerekmektedir. Bunun için mevcut durumda devam eden bağışların nicel miktarları ve tanımlayıcı özellikleri bir veri sistemine tanımlanmalıdır. Bu veri sistemine göre burs ve desteklerin eşlenmesi sağlanmalıdır. (Afetzedede eğitiminin finansmanı)

2.4. Uzun Vadeli Öneriler

- Temel konulardan birisi ve iktisadi sonuçları olan en önemli önleyici konu **deprem fay hatları üzerine inşaat** yapılmamasıdır. Ancak ülkemizde eski bina stoku ve mevcut fay hattından geçen yapılar da düşünüldüğünde **ülke ekonomisini güçlendirici uzun vadeli iyileştirmeler** de yapılması gerekmektedir.
- Ülkemizin bir takım yapısal sorunları bulunmaktadır. Cari açık, enflasyon, bunların bir anlamda kaynağı sayabileceğimiz tasarruf açığı gibi makro iktisadi unsurlarda kalıcı iyileştirilme gerekmektedir. Bu şekilde iktisadi kriz doğuracak ortamlarda bir tür güvence sağlayacaktır.
- Kayıt dışı ekonomi vergi kaybı başta olmak üzere birçok dolaylı etkiye sahip olması hasebiyle kalıcı bir şekilde engellenmelidir. Örneğin, kayıt dışı istihdam sebebi ile İstanbul'da nüfus yoğunluğu artmakta, nüfus artışı deprem riski çok yüksek olan bir bölgedeki potansiyel kaybı artıracak bir yığılmaya sebep olmaktadır.

2.5. Tartışılabilir Diğer Konular

İslam Ekonomisi bağlamında zekât, sadaka, karz-ı hasen fonları aslında Sivil Toplum Kuruluşları (STK) tarafından harekete geçirilen fonların büyük bir kısmını oluşturuyor. Buradaki potansiyel daha stratejik değerlendirilebilir.

Finansal Çevrim daha mikro bazlı tartışılmalı, birçok konu mevzuat ile bağlantılı ve mevzuat değişiklikleri diğer alt ve üst bağlantıları olan konular.

Bölge'nin ihracat ve ithalat kapasitesi de analiz edilmeli ve dış denge boyutu da düşünülmeli.

Masa bazlı çalışmalar daha spesifik halde ilgili kamu kurumları ile çalışılmalı.

Ayrıca farklı masalardan üyelerin olduğu gruplar üzerinden de bir çalışma yapılmalı. Örneğin psikolojisi düzgün olmayan bir birey muhtemelen istihdam edilebilir bir birey olmayacaktır.

Ya da hocamızın bahsettiği göç ve çocuk işçilik konusu da yine istihdam, kayıtlı çalışma ve kayıt dışı ekonomi ile ilgili.

İktisadi ve finansal akımlarda kesinti olduğunda ne tür sorunlar yaşanacağına ilişkin stres testleri oluşturulmalıdır.

Tam da bu aşamada İstanbul ve Marmara Bölgesi ile ilgili önlemlerin de yine aynı derecede önemli olduğunu söyleyebiliriz.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ) tanımına giren firma sayısı ülkemizde toplam firmaların yüzde 97'sini oluşturmakta. Bu firmaların risk ve işletme yönetimi kapasiteleri çok profesyonel olmamakta. KOBİ'lerin finansmanı veya KOSGEB faaliyetleri dışında KOBİ'lere yönelik daha farklı bir yaklaşım gerekiyor. KOBİ bakanlığı değil ama enstitü düzeyinde politika üretecek bir yaklaşım gerekmektedir.

Afet dönemlerinde bilgi işlem altyapıları ciddi kapasite sorunları yaşamakta. Afetlere yönelik ilgili kurumların aktif hale getirilebilecek ikinci bir web sayfası olmalı. Manidar bir not olarak; whatsapp ve twitter olmasa idi acaba arama-kurtarma faaliyetleri ne şekilde ilerlerdi?

SAĞLIK ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti

- Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremlerde 35 bini aşkın insanımız hayatını kaybetmiş, 100 bine yakın yaralımız mevcuttur. Maalesef bu sayılar her geçen gün artmaya devam etmektedir.
- Yaşanan depremlerde sağlık kuruluşları dâhil binlerce bina yıkılmış ya da ağır hasar görmüştür.
- Afetin ilk gününden itibaren arama kurtarma ekipleri ve sağlık çalışanları bölgede çok yoğun şekilde çalışmaktadır. Akut dönemde çalışanların temel ihtiyaçların karşılanmasında aksaklıklar yaşanmış, olayın büyüklüğü karşısında ekip değişimi yeterli sıklıkla yapılamamıştır.
- Sağlık çalışanlarının bölgeye intikali noktasında aksaklıklar yaşanmıştır. Sağlık çalışanlarının ilk günlerde yeterli seviyede koordinasyonu sağlanamamıştır.
- Yerelde profesyonel afet yönetim ekiplerinin etkinliklerinin artırılması gerekmektedir.
- İlk günlerde hasta ve ölü kayıtlarının tespitinde aksaklıklar yaşanmıştır.
- Afetin ilk döneminde kırsal bölgelere ulaşım istenen/istenilen hızda ve yeterlilikte sağlanamamıştır.
- Bölgede hızla insani barınma, beslenme ve güvenli su olanaklarının sağlanması gerekmektedir.
- Hızla bağışıklama ve çevre sağlığı uygulamalarının rutine oturtulması gerekmektedir.
- Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS) sistemlerinin her hastanede farklı olması nedeniyle çalışanların istenilen hızda çalışması zorlaşmaktadır.
- Hasta kayıt sistemleri ilk günlerde tam olarak işletilememiştir.
- Halkın afetlerle ilgili olarak yeterli sağlık eğitimi olmadığı görülmüştür.
- Bölgede telekomünikasyon ve ulaşım bakımından aksaklıklar yaşanmıştır.

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

- Riskli ve dezavantajlı grupların yakın takibi, gerekli tarama ve müdahalesinin (ana çocuk sağlığı, bağışıklama, yaşlı, engelli gruplar vb.) hızla koordine edilmesi
- Kronik hastalıkları (KOAH, DM vb.) olan afetzedelerin yakın takibi ve sürekli kullanılan ilaçlarının ve tedavilerinin temini
- Temel sağlık hizmetlerinin eksiksiz ve ilkelere uygun şekilde sunulması

- Sahadaki ulaşım ve iletişim olanaklarının hızla artırılması
- Atık yönetiminin bilimsel ölçütlere uygun olarak yapılması
- Yeterli ve dengeli beslenme, sağlıklı gıda, güvenli ve sağlıklı içme suyu temininin sağlanması
- Çevre sağlığı, zoonotik ve vektörel hastalıklar açısından yabani hayvanların takibi ve mümkün olduğu kadar toplu yaşam alanlarından uzaklaştırılması (ilaçlama, dışarda besleme gibi)
- Bölgede ortaya çıkması muhtemel salgın hastalık kontrolü noktasında halk sağlığı uygulamalarının hızla planlama ve uygulanması
- Bölgedeki çevre sağlığı uygulamalarına yardımcı olması bakımından il il ve ilçe ilçe durum haritalarının çıkarılması, ortak alanların yönetimi
- Mobil sağlık merkezleri ve kurulan sahra hastanelerinde 1. Basamak hizmetlerinin etkin şekilde verilmesi
- Diğer ülke ve bölgelerden gelen sağlık personelinin koordine edilmesi
- Bölgede yaşamaya devam eden ya da diğer bölgelere dağılan afetzedelerin düzenli kaydı, takibi, rehabilitasyon çalışmalarının yürütülmesi
- İlk müdahalede tetanos, kuduz gibi aşılardan temini ve uygulanması, ihtiyaca göre gerekli ilaç ve antibiyotik tedavilerinin düzenlenmesi
- Sağlık yönetiminin her il için belirlenen kardeş illerle koordinasyon içinde yürütülmesi
- Daha dar alanlara ulaşabilecek motorize sağlık, temizlik, dağıtım ekiplerinin oluşturulması
- Kırsala ve uzak köylere ulaşımın hızla sağlanması
- Özellikle uyuz gibi paraziter enfestasyonlarının en pratik tarama ve tedavi sistemlerinin sağlanması
- Konjuge pnömokok, KKK, influenza, Td, Covid-19 vb. gerekli ve öncelikli aşı hizmetlerinin aksatılmaması, ihtiyaca göre rotavirus, meningokok aşılama hizmetlerinin temini ve uygulanması
- Personelin kendini koruyabilmesi, kişisel koruyucu ekipman, maske, eldiven, siperlik temin ve kullanımı
- Elektrik ve doğalgaz sistemlerinin erken uyarı sistemlerine entegre edilerek kesilebilmesi

2.1. Kısa Vadeli Çözüm Önerileri- 1 yıl

- Geçici barınma yerlerinin bilimsel kriterlere göre hızla yapılması
- Konteyner kentlerin kurulması ile her bölgeye uygun 1. Basamak sağlık hizmetlerinin sağlanması
- Sağlık çalışanlarına alanına yönelik afet yönetimi, planlaması, müdahalesi eğitimlerinin düzenlenmesi

- Sağlık çalışanlarının kayıt altına alınıp, düzenli değişimlerinin sağlanması ve temel ihtiyaçlarının düzenli olarak giderilmesi
- Sahadaki kurtarma personeline doğru ve etkin sağlık hizmetinin verilmesi
- Sağlık tesislerinin daha hızlı ulaşılabilir şekilde inşası (çadır, prefabrik vs.)
- Çadırkent ve konteynır kentlerde aile hekimliği, Toplum Sağlığı Merkezi (TSM), psikososyal destek merkezleri sistemlerinin yeniden kurulması
- Barınma alanlarında hane hane veya çadır çadır gezilerek kayıt ve sendromik sürveyans çalışmalarının yapılması, her türlü ihtiyaçlarının belirlenmesi giderilmesi ve bölgeye yeni gelen ekiplere düzenli kayıt verilebilmesi
- Belirlenen ekiplerin ekipmanlarının hazır şekilde gidecek ekip için tutulmuş olması
- Yanlış ve eksik bilgilendirme açısından doğru ve gerçek bilginin insanlara ulaştırılmasının sağlanması
- Cenazelerin defin işlemleri için uygun alanların önceden belirlenmesi
- Anne sütü ile beslenmenin her koşulda teşvik edilmesi
- Çölyak vb. özel beslenme gereksinimi olan, spesifik alerjik durumu olan, diyaliz ihtiyacı olan hastaların gerekli ihtiyaçlarının giderilmesi
- Ağız diş sağlığı hizmetlerinin bölgeye uygun olarak yeniden kurgulanması
- Akut dönemde Mobil WC'ler yerine açık tuvalet sisteminin yaygınlaştırılması ve kademe kademe kanalizasyon sistemlerinin iyileştirilmesi ile rutin bağlantılı tuvaletlere geçilmesi
- Çadırkent ve konteynır kentlerde el hijyeni, su ve dezenfektan kullanımı, tuvalet ve maske kullanımı gibi sürekli konularda düzenli eğitim ve gözlemlerin yapılması
- Görevlendirilen özellikli sağlık personelinin teşvik edilmesi
- Çadırkent ve konteynır kentlerde yerleşim yeri ve yaşama ile ilgili afetzedelere bilgilendirme yapılması
- Çadırkentlerde Karbonmonoksit (CO) zehirlenmeleri ve yangınlar açısından her haneye bilgilendirme yapılması ve hanelerin sık sık kontrol edilmesi
- Dağ köylerine ve uzak bölgelere koruyucu sağlık hizmetlerinin düzenli olarak verilebilmesi
- Mobil eczanelerin düzenlenmesi
- İmmünsüpresif hastaların etkin sevk zinciri içerisinde tedavilerini alabilecekleri bölgelere sevklerinin sağlanması
- Bölgede bina yıkımlarının yol açabileceği toz maruziyetlerinden korunmada ve KOAH gibi solunum sistemi sorunlarında yakın takip sağlanması, afet dönemlerinde de mutlaka maske takılmasının gerekliliğinin vurgulanması

- Bölgede risk gruplarımız olan hastaların ve yaşlıların bakımlarından sorumlu olan aile üyelerine sağlık eğitimi verilmesi

2.2. Orta Vadeli Çözüm Önerileri – 5 yıl

- Sağlık çalışanlarına ve topluma afet müdahale ve planlama eğitimlerinin düzenli ve tekrarlayan şekilde verilmesi
- Bölge ile kardeş şehirler, kardeş hastaneler ve kardeş ekipler belirlenip, önceden gerekli tüm bilgilerinin paylaşımının sağlanması, alanın ve kuruluşların özelliklerinin afet öncesinde ortak olarak bilinmesi ve ilgili müdahale ekiplerinin önceden belirlenmiş olması
- Toplumun, özellikle çocuk ve risk gruplarının psikososyal rehabilitasyonu
- Afet tıbbi eğitiminin milli eğitim müfredatı içinde yaygınlaştırılması
- Göç eden kesimlerin yakın takibi ve göç edilecek şehirlerin uygun seçiminin sağlanması
- Koruyucu hekimlik anlayışının toplumda yaygınlaştırılması
- Deprem riski olan bölgelerde çadır kent ve konteynerlerin kurulacağı alanların ve toplanma alanlarının önceden belirlenmesi
- Kadın ve üreme sağlığı hizmetlerinin bilimsel gereklilik ve ihtiyaçlara göre etkin olarak verilebilmesi
- Yerelde koordinasyonun ve etkinliğin güçlendirilmesi
- Memuriyet eğitimlerine zorunlu olarak afet yönetimi, ilk müdahale eğitimlerinin etkin bir şekilde dahil edilmesi
- Afetlere yönelik kamu spotlarının hazırlanması ve olayın toplum nezdinde anımsanmasına yardımcı olacak şekilde daha vurucu ve etkileyici özelliklerde gündemde tutulması

2.3. Uzun Vadeli Çözüm Önerileri-10 yıl

- Sağlık eğitiminin tüm topluma yayılması
- Afet kültürünün tüm topluma, özellikle çocuklara erken yaşta verilebilmesi
- Yapısal olmayan tehditlerin uzaklaştırılmasına ilişkin eğitimlerin tüm topluma yaygın olarak sunulması
- Her hastaneye tüm afetlere karşı korunaklı tek katlı depolar inşa edilmesi ve depolarda afet döneminde gerekli tüm malzemelerin kayıtlı ve dönüşümlü olarak önceden konumlandırılması
- Ülkemizin bir afet ülkesi olması nedeni ile müstakil bir “Afet Bakanlığı” kurulması
- Askeri personele afet ve sağlık eğitimlerinin düzenli olarak verilmesi
- Afetlerde yeterli nitelikte personel istihdamının yaygınlaştırılması

- Tüm tıp alanlarında afet yönetimi KBRN, yapısal olmayan tehlikeleri uzaklaştırılması gibi yetkin eğitimlerin verilmiş olması
- Halk sağlığı sisteminin ve uygulamalarının güçlendirilmesi
- Stratejik personelin (hekim, hemşire vb.) afet bölgelerinde korunaklı yerlerde yaşamasının sağlanması (lojman vb.). Bu uygulama hem bölgede yaşamayı ve çalışmayı teşvik edici hem de afet dönemlerinde stratejik personelin can kaybı ya da yaralanma yaşamadan hızla görev bölgesine intikali açısından önemli olacaktır.
- Özel meslek gruplarına (din görevlileri, öğretmen vb.) afet yönetimi, kurtarma ve acil müdahale eğitimlerinin verilmesi
- Hız ve kullanım karmaşasını önlemek amacıyla Aile Hekimliği Bilgi Sistemi (AHBS) ve HBYS'lerin tek tipleştirilmesi
- Riskli bölgelerin nüfusunun artmasının önlenmesi ve nüfusun kademe kademe teşviklerle seyreltilmesi
- Tüm eğitim kurumları ve seviyelere afete hazırlık eğitimlerinin verilmesi
- Kentsel dönüşüm uygulamalarının hızla gerçekleştirilmesi

GÖÇ & SOSYOLOJİ ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti

- Türk toplumu fay üzerinde yaşamının anlamını kavrayacak şekilde zihni, bireysel, toplumsal ve kurumsal bir dönüşüm geçirmelidir. Bu dönüşümler sayesinde depremin ne zaman olacağı değil her an depreme hazır bir durumda olunacağı fikri hâkim olacaktır. Dolayısıyla toplumu bu düşünceye hazır hale getirmek elzemdir.
- Depremin ardından hızlıca eksik ve sorun alanı olarak ön plana çıkan hususlar şunlardır:
 - Güvenli toplanma alanlarının eksikliği. Bu eksikliği giderirken inşa edilen güvenli toplanma alanlarında gündelik rutinin aksamamasına önem verilerek rutini aksatmayacak şekilde inşa edilmelidir.
 - Yapı denetim ve inşaat süreci sadece müteahhitler üzerinde tartışmak değil aynı zamanda bunlara izin veren tüm merciler de dahil edilerek hukuki süreç sürdürülmelidir.
 - Bu afet sürecinde ciddi bir koordinasyon eksikliği olduğu ortaya çıkmıştır. Bunu aşabilmek adına üçlü bir mekanizma hayatın her safhasında işletilmelidir. Planlama, Koordinasyon ve Uygulama.
 - Kolluk kuvvetinin her şartta insanların can ve mal güvenliğini sağlamak için alanda olması gerekliliğine göre kolluk güçlerine yönelik eğitimler düzenli olarak yapılmalıdır. Bu kapsamda kolluk güçlerinin afet bölgelerinde nasıl çalışacağı bilgilendirilmeli, alana hızlı intikal ve güvenliği sağlamak gibi konularda eğitimler yapılmalıdır.
 - Bireysel anlamda kendi mahallemizde, kendi apartmanımızda sivil müdahale planları geliştirmenin önemli olduğu ortaya çıkmıştır.
- Detaylı öneriler ise aşağıda dört tema altında sunulmuştur. Bu temalar Güvenlik, Kentleşme ve Planlama, Göç ve Eğitim'dir.

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

Toplumsal normalleşme süreçlerine bir an önce dönülmesi gerekir. Bunun için eğitimden barınmaya, sağlıktan çalışma hayatına süreçlerin bölgede iyileştirilerek normal hayatın inşa edilmesi.

2.1. Güvenlik

- Hızlı ve etkin mücadele için AFET Bakanlığının kurulması.
- Erken ulusal uyarı sistemi oluşturulması.
- Türkiye genelinde arama kurtarma ekiplerinin ulusal kriterlere uygun olarak akredite olmasının hızlı bir şekilde sağlanması.

- Arama kurtarma çalışmalarını yürütecek resmi ve sivil kurumların koordinasyonunu sağlayacak merkezi ve yereli de kapsayacak bir sistemin oluşturulması.
- Yardımların sistemli ve dengeli dağıtılması için yerel bir sistemin oluşturulması.
- Gönüllülerin verimli ve sistemli yönlendirilmesinin yapılması ve yönetilmesi.
- Afet merkezli gönüllülük çalışmalarının özendirilmesi.
- Aile birliğinin ve miras hukukunun ve diğer resmi işlemlerin yapılabilmesi için enkazdan sağ veya ölü çıkarılanların kimliklendirilme sürecinin öncelenmesi,
- Deprem sonrası süreçte mal ve can güvenliğinin sağlanması için kolluk güçlerinin alana hızlı erişiminin sağlanması ve uzun vadede afet bölgelerine yönelik polislik stratejileri geliştirilmesi, kurum içi gerekli eğitimlerin verilmesi.
- Deprem sonrası suçların hızlı bir şekilde kayıt altına alınması için sistem kurulması ve bölgede depremden kaynaklı suç oranlarında artış olup olmadığının belirlenerek bölgeye yönelik suç önleyici programların geliştirilmesi.
- Deprem sonrası kısa süreliğine örgütlü suçlar (organ kaçaklığı, çocuk kaçaklığı gibi) meydana gelebileceği için güvenlik önlemlerinin hızlı şekilde alınması.
- Deprem sonrası linç ve çatışma ortamının önüne geçilmesi için kolluk kuvvetlerinin görev ve sorumluluklarının özenle yerine getirilmesinin sağlanması.
- Dezavantajlı gruplara yönelik koruma bariyerlerinin geliştirilmesi.

2. 2. Kentleşme ve Planlama

- Bağımsız ve şeffaf yapı denetim sisteminin öncelenmesi.
- Deprem hafızası ve kültürel hafızayı diri tutmak.
- Afet hafızasını diri tutmak için kentlerde müze veya benzeri anıtsal alanlar inşa etmek. Her kentte yıkılmış olan ve çok can kaybının olduğu simge binaların gerekli arama kurtarma işlemleri yapıldıktan sonra olduğu gibi bırakılması.
- Dizi, film veya belgesellerin yapılması.
- Yıkılan kentlerin yeniden planlanması konusunda bilimsel ilkelere uygun bir şekilde yeniden inşa edilmesi. Mimari yapılaşmada kültürel endişelerin ekonomik kaygılardan öncelikli olmalıdır.
- Sanayi ve iş adamlarının ekonomiyi canlandırmak için bölgeye yatırım yapması için teşvik edilmesi.
- Restorasyonda şehir mimarisini, dokusunu ve kültürünü bozmadan inşa etmek.
- Mahalle kültürünü sürdürebilmek ve dayanışma ilişkilerini güçlendirmek için yatay yapılaşmanın öncelenmesi. Bu durum olası benzer afetlerde müdahaleyi ve dayanışmayı da kolaylaştıracaktır.

- Yaşam tarzı ve bölgenin sosyo-ekonomik ve kültürel dokusuna uygun bir yapılaşmanın öncelenmesi.
- Türkiye'nin tamamında afeti merkeze alarak (yangın, sel, deprem vb.) kentsel dönüşüm veya şehrin ihyası seferberliğinin başlatılması.
- Mevcut demografinin bozulmaması ve sosyo-kültürel zenginliğin kaybedilmemesi için 99 depreminde örneğini yaşadığımız gibi "Sakarya'yı seviyorum, Sakarya'yı terk etmiyorum" gibi kampanyalarla şehre geri dönüşü önceleyen politikaların geliştirilmesi.
- Çocukların ve kadınların güvenliği için özel/ mahrem alanlar inşa etmek.
- Bina hafızaları olmalı, bina haritaları oluşmalı.
- Detaylı yapı denetimin ücretsiz yapılması

2. 3. Göç

- Geri dönüşe yönelik politikalar geliştirmek. Afet bölgesinde tarımsal desteklerde bulunmak. Bölgedeki ekonomiyi geliştirmek için destekler verilebilir. Ayrıca devlet destekleri olan maddi destekler devlet tarafından geri dönüşü teşvik edici şekilde şartlar sunmak.
- Yardım bağımlılığını azaltmak için depremzedelerin işgücüne katılımı için meslek edindirme benzeri alanda politikaların geliştirilmesi.
- Yoksulluğun daha da derinleşmemesi için politikaların geliştirilmesi.
- Yoksullara yönelik psiko-sosyal desteğin uzun vadeli ve tek tip olmayarak farklı gruplara yönelik özel politikalar geliştirmek.
- Bölgedeki yabancı uyruklulara yönelik özelleştirilmiş politikalar oluşturulmalıdır. Güvenlik ve uyum politikaları arasında dikkatli bir denge oluşturulmalıdır.
- Göçmen gruplarına yönelik dezenformasyon, linç, ayrımcılık gibi tutum ve davranışlar yetkin biçimde takip edilmeli ve engellenmelidir.
- Güney sınırlarından Türkiye'ye düzensiz göç hareketlilikleri artış gösterebilir. Bu bölgedeki insanların desteklenmemesi göç hareketliliklerinin artmasına neden olabilir.

2. 4. Eğitim

- Üniversitelerin normalleştirme, sosyalleşme ve rehabilitasyon merkezi yönü nedeniyle örgün eğitime devam etmesi sağlanmalı. KYK yurtlarının mahremiyet ve güvenlik sorunları nedeniyle uzun süre yaşam alanı olarak tercih edilmemeli.
- Tüm eğitim kademelerinde hem teorik hem uygulamalı afet bilinci eğitimlerinin verilmesi için gerekli eğitim modüllerinin geliştirilmesi.
- Müfredata afet eğitimini okul öncesinden başlayarak eklemek (MEB ve YÖK sürece dahil edilerek). Güvenli yaşama dair bilinçlendirme yapılmalı.

- Depremden etkilenen bölge üniversitelerinde görevli akademisyenlerin gündelik hayatlarındaki tekrar düzene koyabilmeleri için gönüllü olan akademisyenler çevre illerdeki üniversitelerde görevlendirmeleri yapılarak ders vermeleri ve akademik çalışmalarını sürdürmeleri sağlanabilir.
- Çadırlarda ve konteyner kentlerde travma sonrası dönemler için sosyoloji, psikoloji ve sosyal hizmet uzmanları görevlendirilmeli.
- Depremzede çocukların ve gençlerin eğitime katılımlarının öncelenmesi. Depremzede çocukların okul başarılarının ve devamlılığın takip edilmesi.
- İkili Eğitime geçilebilir.
- Özel öğrencileri, İşitme engelli, görme engelli öğrencilere yönelik tedbirler alınmalı ve eğitimlerine devam edebilmeleri için uygun koşullar geliştirilmeli.
- Afet sosyolojisi alan araştırmalarını geliştirmek ve bilimsel araştırmaları teşvik etmek. Afet alanında teşvikler geliştirmek ve lisansüstü çalışmalar yapmak. Teşvik bursları oluşturmak. YÖK öncelikli teşvik alanı oluşturmak.
- Öğretmenlerin afete yönelik profesyonel olarak hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin gerçekleşmesi.
- Afet tatbikatların daha verimli olacak şekilde küçük atölye çalışmaları şekilde yerel anlamda yapılabilir. Apartman, site, mahalle vb. düzeyinde hazırlık çalışmaları yapmak.

MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMA GRUBU

“Medyanın tek bir görevi vardır; somut ve gerçek bilgileri, soğukkanlılıkla kamu yararı ve etik ilkeleri gözeterek halka sunmasıdır.”

1. Durum Tespiti

- **Muhabir ve Spikerlerin Eğitimi:** Muhabir ve spikerlerin doğal afet durumlarında nasıl hareket etmesi gerektiğini, yapması ve yapmaması gerekenlerin gösterildiği bir eğitim alması ihtiyacı bu depremde gözlemlenmiştir.
- **Depremzedelerin Çıplak Yüzlerinin Sansürlenmeden/Buzlanmadan Yayınlanması:** Gerek geleneksel medyada gerekse sosyal medyada insanların çıplak yüzlerinin yayınlanması insan hakları ihlali oluşturduğu gibi kişisel verileri koruma kanununa aykırı haller oluşmuştur.
- **Olayların Dramatize Edilmesi:** Medyanın görevi somut ve gerçek bilgileri olduğu gibi soğukkanlılıkla, kamu yararı ve etik ilkeleri gözeterek halka sunması iken bu depremde görevin gerekliliklerinin büyük ölçüde ihlal edildiği gözlemlenmiştir.
- **İtidalli Açıklamalar Yapan Uzmanların Kanallara Çıkarılması:** Medya üzerinden halkın sakinleştirilmesi, psikolojik olarak çöküntüye uğratmaması, pozitif düşünceleri ve sağduyuyu öne çıkarması gereken uzmanların eksikliği hissedilmiştir.
- **Doğal Afet Zamanlarında Sosyal Medya Düzenlemesi:** Bu deprem döneminde sosyal medyada dezenformasyon içerikli haberler kriz yönetimini zorlaştırmış, halkı paniğe sevk etmiş ve geleneksel medyaya olan güveni zedelemiştir.
- **Doğal Afet Alanlarında Baz İstasyonlarının Güçlendirilmesi:** Baz istasyonlarının zayıflığı nedeniyle yayın yapılamayan bölgeler hakkındaki belirsizlik halkın haber alma hakkını ihlal etmiş, güvenini zedelemiştir.

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

2.1. Muhabir ve Spikerlerin Eğitimi

Türkiye bir deprem ülkesidir. Bunun yanında Türkiye’de birçok doğal afet meydana gelmektedir; sel, yangın, deprem gibi. Doğal afetlerin meydana geldiği bu kriz dönemlerinde normalden farklı bir gazetecilik gerekmektedir. Bu gereklilikten dolayı basın mensuplarının bu tür doğal afet dönemlerinde haber sunma tekniklerine ilişkin eğitim alması gerekmektedir. Mutlaka iletişim fakültelerinde böyle dersler vardır ama medya mensuplarının çok çeşitli bölümlerde eğitim aldığı göz önüne alındığında bu dersleri almamış olabilmektedir. Dolayısıyla biz medya sektörüne giren bütün çalışanların AFAD tarafından doğal afet eğitiminin verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Örneğin özel bir televizyon muhabirinin enkaz altındaki bir depremzedeye mikrofon uzatarak onun bağırmasını ses vermesini istemesi son derece yanlış bir haber sunumu olmuştur. Eğer bu muhabir AFAD’dan eğitim alsaydı enkaz

altındaki bir kişiyi konuşturmak bağirttirmek yerine bir yere vurmasını istemelidir. Ayrıca bir muhabirin enkaz altındaki biriyle konuşması çok yanlış bir harekettir. Her haber kanalının doğal afet muhabiri mutlaka var ama bu tür kriz dönemlerinde günlerce çalışıldığı için bütün muhabirler kriz alanına inmektedir. Bu nedenle ayırım gözetmeksizin bütün muhabirlerin doğal afet eğitimi alması kesin bir gerekliliktir.

Şu anda önümüzdeki bir yılda haber kanallarında deprem haberleri yapılmaya devam edecektir. Toplum sağlığı açısından bu haberlerde kullanılacak dil ve depremzedelerin psikolojisi açısından sorulacak sorular son derece önemli bir noktayı oluşturmaktadır. AFAD'da verilecek eğitimde psikologlar tarafından verilecek eğitimler de dahil edilmelidir. Her kanaldan, online kanallar dahil, kişiler tespit edilerek eğitime dahil etmek gerekmektedir. Günümüzde sosyal medya fenomenleri ve ünlülerinin de medyadaki etkisi göz önüne alınarak bu eğitime dahil edilmesi gerekmektedir.

2. 2. Depremzedelerin Çıplak Yüzlerinin Sansürlenmeden/Buzlanmadan Yayınlanması

Deprem anında enkazdan depremzedeler çıkarıldığı zaman bütün haber kanalları canlı yayında olmaktadır. İstenmeyen görüntülerin canlı yayında kameraya yansması riski oluşmaktadır. Örneğin birçok televizyon kanalında canlı yayın esnasında çıkarılan depremzedelerin kanlı görüntüleri verildi. Bu görüntü hem o kişilerin ailelerinin ve depremzedenin ruh sağlığı açısından olumsuz bir durum teşkil ettiği gibi insan hakları ihlalidir ve aynı zamanda da kişisel verileri koruma kanununa aykırıdır. Bu kayıtların yayınların sürekli kayıtlarda ve dijital arşivlerde tutulacağı göz önüne alındığında depremzede ve ailelerinin travmalarının unutulmasını engellemektedir. Ayrıca bu tür görüntüler toplum tarafından da görüldüğü için toplumun ruh sağlığını etkilemekte ve toplum üzerinde de bir travma oluşturmaktadır.

2. 3. Olayların Dramatize Edilmesi

Bu depremde birçok haber kanalının deprem haberlerini sunarken aşırı şekilde dramatize edildiği görülmektedir. Bu durum da toplum sağlığını olumsuz etkilemiştir. Bir çok muhabir ve spikerin haber sunarken ağladığı görülmüştür. Medya mensuplarının toplum sağlığı üzerindeki etkisi düşünüldüğü zaman daha soğukkanlı olmaları ve toplumun psikolojik çöküşüne neden olmamaları gerekmektedir. Birçok haber kanalı görüntülerin arkasına olayı dramatize edecek müzikler ekleyerek zaten travma geçiren toplumun travmasını artırmıştır. Medyanın görevi bu değildir. Doğal afet dönemlerinde medyanın kamu yararı gözeterek sorumlu ve etik çerçevede haber sunması beklenmektedir. Afet dönemlerinde medya etik ve ahlakı yayınlamadan önceden tekrar gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Medyanın tek bir görevi vardır somut ve gerçek bilgileri soğukkanlılıkla kamu yararı ve etik ilkeleri gözeterek halka sunmasıdır.

2. 4. İtidalli Açıklamalar Yapan Uzmanların Kanallara Çıkarılması

Kriz dönemleri son derece hassas dönemler olmaktadır. Medya programlara çıkardığı insanlara her zaman dikkat etmeli ancak bu dönemlerde daha da dikkat etmesi gerekmektedir. Programa çıkarılan uzmanların toplumun psikolojik çöküşünü artıran açıklamalardan kaçınması gerekmektedir. Bu dönemlerde toplumu daha çok sağ duyuya sakinliğe soğuk kanlılığa pozitif düşünceye iten açıklamalar yapmaları sağlanmalıdır.

Kanallar bu dönemlerde uzman psikologları da yayına dahil edilerek toplumun yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Çünkü bu dönemlerde toplum geneli bir travma geçirilmektedir dolayısıyla tüm toplumun psikolojik desteğe ihtiyacı olmaktadır. Bu sebeple bu dönemlerde toplumun psikolojisine iyi gelecek psikologlara da yer verilmelidir.

2. 5. Doğal Afet Zamanlarında Sosyal Medya Düzenlemesi

Günümüzde Türkiye toplumunun yaklaşık %73'ünün sosyal medyayı kullandığı düşünüldüğünde bu alanın ihmal edilmemesi, bu alanda da gerekli önlemlerin alınması ihtiyacı doğmuştur. Bu depremde de ve daha önceki depremlerde de görüldüğü gibi sosyal medya üzerinden yüzlerce dezenformasyon içerikli bilgilerin paylaşıldığı görülmüştür. Bu bilgiler toplumu paniğe sevk etmiş ve toplumun geleneksel medya kanallarına olan güvenini zedelemiştir. Çünkü medya psikolojisi açısından baktığımızda yapılan araştırmalar göstermiştir ki toplum sosyal medyada gördüğü haberlere geleneksel medyadan daha çok inanmaktadır. Bu sebeple kamu kurumları sosyal medyada yayılan dezenformasyonların önüne geçmelidir. İçişleri Bakanlığı bu dönemde dezenformasyon yayan kişileri tespit ederek gerekli soruşturmaları başlatmıştır. Ancak yapılan araştırmalar göstermiştir ki yalan haber doğru habere göre altı kat daha hızlı yayılmakta ve sonrasında yalan haberin doğrusu yayınlandığında da doğru haber daha az kişiye ulaşmaktadır. Bu da daha farklı önlemlerin alınmasını gerektirmektedir. Örneğin sosyal platformlarının Türkiye temsilcileriyle iletişim halinde olunarak dezenformasyon haberlerinin önüne geçilebilir.

Ayrıca resmî kurumlar dezenformasyon haberlerine ilişkin çok geç açıklama yapmaktadır. Bu durum da doğru haberin kişilere ulaşmasını geciktirmekte, geriye dönüşü olmayan olaylara sebebiyet vermektedir. Bu sebeple resmî kurumlar tarafından dezenformasyon içerikli haberlerin önüne geçilmesi ivedilikle sağlanmalıdır. Dünyada en çok dezenformasyon içerikli haberin (Reuters) Türkiye'de yayınlandığı düşünüldüğünde teyit lokasyonlu portalların artırılması ihtiyacı hissedilmektedir.

Uzun vadeli bir öneri olarak muhabirlerin iletişimini daha kolaylaştırmak için ilgili resmi kurumlar tarafından belli bir kodlama oluşturabilir ve o kodlama ile daha hızlı iletişim sağlanabilir.

2. 6. Doğal Afet Alanlarında Baz İstasyonlarının Güçlendirilmesi

Bu depremde de diğer depremlerde olduğu gibi zaman zaman medya mensupları halka bilgiyi ulaştırma noktasında internet eksikliğinden ve baz istasyonlarının zayıf gücünden dolayı aktarmada sorun yaşadığı görülmüştür. Bu da halkın bilgi alma hakkını sekteye uğratmış ve halkı daha çok paniğe sevk etmiştir. Bu sebeple resmî kurumların baz istasyonları ile GSM şirketleri ile iletişime geçerek aksaklıkların giderilmesi konusunu ele alması gerekiyor.

PSİKOLOJİ ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti

Bir topluluk üzerinde ciddi boyutta olumsuz etkileri olan geniş ölçekli acil durum olayları afet olarak tanımlanmaktadır. 6 Şubat 2023 günü meydana gelen deprem; etkilediği bölgelerde bulunan yaklaşık 14 milyon insan başta olmak üzere, ülkemizde yaşayan tüm vatandaşlarımız üzerinde olumsuz etkiler oluşturan oldukça büyük bir afet olayıdır. Etkilediği bölgenin geniş olması ve depremin şiddetinin yüksek olması nedeniyle birçok vatandaşımız hayatını kaybetmiş, yaralanmış, yakınlarına ulaşamamış, yakınlarını kaybetmiş ya da dolaylı olarak bu travmatik olaydan etkilenmiştir. Afetin büyüklüğü ve kaynakların sınırlılığı nedeniyle fiziksel ve psikolojik sorunların tamamının bir anda çözülmemesi toplumsal iyileşmeyi yavaşlatmaktadır. Bu nedenle afetin bireyler üzerindeki olumsuz psikolojik etkileri hem kısa vadeli hem de uzun vadeli olabilmektedir. Her bireyde farklı düzeyde gözlemlenebilen bu tepkiler davranışsal, duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak gruplandırılabilir.

Davranışsal tepkiler; aşırı disoryantasyon, izolasyon/içe çekilme, yüksek riskli davranışlar, çocuksu davranışlar, ayrılma kaygısı, şiddet davranışı, uygunsuz baş etme veya yüksek düzeyde alkol-madde kullanımı şeklinde gözlemlenebilir.

Duygusal tepkiler; akut stres tepkileri, akut yas tepkileri, üzüntü, ağlama, iritabilite, öfke, kaygı, korku, çaresizlik, umutsuzluk, utanç, suçluluk, duygusal olarak uyuşma/uyuşmama, bir şey hissetmeme, kopup gitme olarak sıralanabilir.

Fiziksel tepkiler; baş ağrısı, mide ağrısı, uyku sorunları, yeme sorunları, afet öncesi var olan hastalıkların afet sonrası etkiler ile daha da ilerlemesi olarak sıralanırken, bunların yanı sıra bireyde yorgunluk/tükenmişlik, ajitasyon gibi fiziksel belirtiler görülmesi de olasıdır.

Bilişsel tepkiler; sevilen birey/bireylerin kaybıyla baş edememe, kabullenememe, kabuslar, girici düşünce ve imajlar, kısa süreli bellekte yaşanan hatırlama güçlüğüne (örn. söylenenlerin kısa süreli akılda tutulamaması) karşın travmatik olay ile ilgili uzun süreli otobiyografik bellek detaylarının güçlü bir şekilde istemsizce hatırlanması (örn. sürekli deprem anında işittiği sesleri hatırlama), karar verememe, dikkat ve konsantrasyon güçlükleri, muhakeme becerilerinde yaşanan zorluklar, ölüm ve yıkıcı düşüncelerle aşırı meşguliyet ile karakterizedir.

Yukarıda sıralanan psikolojik tepkilerin pek çoğunun afeti deneyimleyenlerin büyük çoğunda bir yıl içerisinde ortadan kalktığı, en yoğun tepkilerin ilk birkaç hafta içerisinde azaldığı; 4-6 haftadan fazla süren kalıcı tepkilerin günlük işlevselliği bozması halinde ise psikoterapi düzeyinde profesyonel desteğe ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Aşağıda bahsedilecek risk gruplarındaki bireyler başta olmak üzere depremi deneyimleyen bireylerde; sayet psikolojik tepkiler sürmekte ise, inatçı, düzelmeyen, gündelik işlevselliği önemli ölçüde bozan bir örüntü izlemekte ise, bu durumlarda kişide klinik düzeyde bozukluklar (akut stres bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu) meydana gelmiş olabilir ve psikoterapi düzeyinde bir profesyonel yardıma (psikolog, klinik psikolog, psikiyatrist vb.) ihtiyacı olabilir.

2. Göz Önünde Bulundurulması Gereken Hassas Gruplar

Afetlerde, afet durumundan herkesin aynı şiddette ve yoğunlukta etkilenmesi beklenemez. Deprem gibi afet durumlarında yakınlarını kaybeden, depremden yaralı olarak kurtulan, evleri yıkılan/hasar gören veya tüm bunları aynı anda yaşayan bireyler depremden en çok etkilenen dezavantajlı gruplardır. Depremi doğrudan yaşayan bireylerden yaralanan, aile bireylerinin ölümüne ya da yaralanmasına tanıklık eden ve/veya göçük altında kalmış olan bireylerin depremden ciddi ölçüde etkilendiği ve bu durumların bireylerde psikolojik sorunlara yol açtığı görülmektedir. Benzer şekilde, doğrudan depremi yaşamamış olsa dahi bir şekilde bu sürece tanıklık eden, ilgili haberlere fazlaca maruz kalan veya ulusal anlamda yaşanan bu afet ve yasın bir parçası olan bireylerin de depremden psikolojik olarak etkilendiği görülmektedir. Bunun sonucu olarak görülen sorunların başında post-travmatik stres bozukluğu ve yas süreci bulunmaktadır. Bu nedenle kısa vadede bu bireylere yönelik bireysel veya benzer deneyim yaşayan bireylerin bir arada olduğu grup müdahale çalışmaları yapılmalı ve duygularını ve psikolojik tepkilerini ifade etmeleri sağlanarak psikolojik olarak iyileşmeye yönelik sürecin başlamasına zemin oluşturulmalıdır.

Bunun yanında, depremden etkilenenler arasındaki hassas gruplar tüm bu olumsuz deneyimleri daha da yoğun biçimde yaşayabilirler. Çocuklar, yaşlılar, engelliler, gebeler, deprem öncesinde psikolojik bozukluk ve fiziksel hastalık geçmişi olanlar bunların başında gelmektedir. Aşağıdaki bölümde hassas grupların tecrübelerinin psikolojik boyutuna yönelik bilgi verilecektir.

2. 1. Çocuklar

Çocuklar, duygusal ve bilişsel kapasitelerinin yetişkinlere göre daha sınırlı oluşu ya da gelişimsel dönemlerine bağlı olarak soyut bir acıyı şemalaştıramamaları nedeniyle depremi anlamlandırmakta zorlanabilirler. Bu durum depremin olumsuz biyopsikososyal etkilerinden daha çok etkilenen bir grup olmalarına yol açmaktadır. Onlar için güveni ifade eden evlerinin zarar görmesinin ve/veya aile bireylerinden birini kaybetmenin ciddi olumsuz sonuçları olduğu görülmektedir. Öte yandan, deprem sonrasında uzun süreli sorunlar devam ettiğinde çocukların yakınları tarafından ihmali söz konusu olabilmektedir. Yakınlarını kaybetmiş veya yakınlarına ulaşamayan çocukların bu süreçte istismara maruz kalma riski artabilir. Deprem sonrası eğitim öğretim faaliyetlerinin durdurulması, çocukların alışageldikleri rutine devam edememesi de çocukları olumsuz anlamda etkilemektedir. Çocuklar ve ergenlerde kaygı, korku ve travma sonrası belirtiler görülebilmekte ve işlevselliklerini bozacak şekilde etkilenme riskleri yükselmektedir.

2. 2. Yaşlılar

Yaşlılar için günlük ve yaşamsal rutinlerini (ilaç düzeni, uyku düzeni vb.) korumak önemli olup, afet durumunda yaşlıların günlük rutin ve işlevsellikleri bozulmaktadır. Halihazırda yoğun biçimde bilişsel ve duygusal sorunlar yaşayan, medikal hastalık tanısı bulunan ve tedavi alan yaşlıların durumu deprem mağduriyeti ile kötüleşmekte; ilaçlarına ulaşamama, bakım verenlerin yüksek kaygısı nedeniyle olumsuz yaklaşıma maruz kalma, ihmal ve istismar gibi durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle hayatta kalan ileri yaştaki bireyler tahliye edildikleri yeni yaşam alanlarında genç bireylere kıyasla daha fazla uyum problemi yaşayabilmektedirler.

2. 3. Engelliler

Depremden ciddi anlamda etkilenen bir diğer grup engelli bireylerdir. Engelli bireylerin destek amaçlı kullandıkları teknolojik araçlarının (koltuk değneği, tekerlekli sandalye, işitme cihazı vb.) enkaz altında kalması, fiziksel engelli bireylerin tahliyesinin zor olması, işaret dili konuşan bireylerin yardım eden bireylerle iletişiminin zor olması, engelli çocuğu bulunan ailelerin çaresizlik hissetmeleri, engelli bireyin bakım vereninin enkaz altında kalması, otizmli bireylerin evi terk etmek istememesi ya da direnç göstermeleri gibi olumsuz durumlar söz konusudur. Aynı anda hem engelli olup hem de diğer hassas gruplara dahil olmak (çocuk-engelli, yaşlı-engelli vb.) bireyleri daha da fazla zorlayabilmektedir.

2. 4. Gebeler

Bulundukları dönem itibariyle zaten duygusal, fiziksel ve bilişsel olarak zorluk yaşayan gebelerin, depremin etkisiyle olaylardan ya da kayıplardan diğer gruplara kıyasla daha fazla etkilendiği görülmektedir. Deprem enkazı altında doğum sancısı gelen gebe bireylerin olduğu görülmüştür.

2. 5. Fiziksel ve Psikolojik Bozukluk Geçmiş Olanlar

Daha önce herhangi bir fiziksel veya psikolojik rahatsızlığa, tanıya sahip olan ve tedavi görmüş/görmekte olan bireylerin de hassas gruplardan olduğu ve desteğe ihtiyacı olduğu bilinmektedir. Bireylerin profesyonel yardıma ihtiyacı olduğunu gösterebilecek faktörler incelendiğinde kişilerdeki şiddetli kafa karışıklığının, düşünce bozukluğunun, sakinleştirilemeyen sıkıntının, kendine zarar verme düşüncelerinin ve kendilerini ifade etme davranışlarının ele alınması gerektiği görülmektedir.

3. Deprem Sonrası Barınma Durumunun Psikolojik Boyutu

Depremin etkileri incelenirken depreme doğrudan veya dolaylı yoldan maruz kalmanın yanı sıra evlerini kaybeden veya hasar nedeniyle evlerini terk etmek durumunda kalanların barınmaya ilişkin deneyimlerinin psikolojik etkileri de göz ardı edilmemelidir. İhtiyaçlar hiyerarşisinde güvenli barınma ihtiyacı ve yeme-içme gibi fizyolojik ihtiyaçlar yaşamsal ve günlük işlevsellik için en temel ihtiyaçları oluşturmaktadır. Bu durumda evlerini kaybeden bireylerin yaşadıkları sorunlar birkaç farklı boyutta ele alınabilir. Bireyler hem barınma ihtiyaçlarını giderdikleri evlerinin hem de sevdikleriyle paylaştıkları anıları olan alıştıkları yaşam alanlarının kaybını yaşamaktadırlar. Çocukluğun yaşandığı sokaklar, bağlandıkları nesnelerin tamamı bir anda kaybedilmiştir. Yakınlarını kaybetmemiş olsalar dahi sadece evini, eşyalarını, geçmişteki anılarını hatırlatan nesnelerini kaybeden bireylerin de yaşamakta oldukları yas ciddi boyuttadır ve göz ardı edilmemelidir.

Bu bireylerin öncelikle güvenli barınma ihtiyacının sağlanması önemlidir. Bölgede henüz barınma ihtiyacı karşılanamamış ve tahliyesi gerçekleşmemiş olan bireyler hala afet alanında yaşamaya devam etmek zorundadırlar. Bu bireyler Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde barınma ihtiyacının yanında en temel düzey olan fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamakta dahi zorluk çekiyor olabilirler. Öte yandan devlet yurtları, misafirhaneler gibi çeşitli illerdeki barınma imkanlarından yararlanan bireyler; 1) yeni girdikleri ortama uyum sorunları (örneğin yurtlarda toplu yaşama kurallarına alışma, tüm aile bireylerinin bir arada yaşaması nedeniyle mahremiyetin olmaması vb.), 2) tahliye sırasında ayrı düştükleri yakınlarına ilişkin endişe

(herhangi bir aile ferдинin tedavi için başka bir ilde hastanede olması vb.), 3) gelecekteki yaşam koşullarına ilişkin yaşanan belirsizlik, 4) sevdiklerini, yardıma ihtiyacı olanları, cenazelerini geride bırakmış olmanın yarattığı suçluluk gibi psikolojik sorunları yaşıyor olabilirler.

Evlerine geri dönen bireylerse travmatik olayın yaşandığı alana geri döndükleri için tetikleyici unsurlara yoğun bir şekilde maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle bazı insanlar güvenlik endişeleriyle de eve girmek istemeyebilir. Evlerine dönenlerse travma ile ilgili belirtileri daha yoğun yaşayabilirler.

Bu gibi geniş spektrumlu afet durumlarında temel bazı psikolojik sorunların yanı sıra birçok biyopsikososyal sorunun ortaya çıkması muhtemeldir. Bunlar arasında travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, anksiyete gibi psikopatolojilerin yanı sıra, işsizlik, ekonomik sorunlar, tüm kayıpların neden olduğu çaresizlik duyguları gibi psikososyal sorunlar, yaygın ve bulaşıcı hastalıklar, kafa travmalarına bağlı bilişsel kayıplar, fiziksel yaralanmalar ve uzvunu kaybetme yer almaktadır. Tüm bu durumların psikolojik etkileri göz önünde bulundurulduğunda mevcut durumu iyileştirmeye yönelik acil ve kısa vadeli; ayrıca ileriye dönük önleyici ve koruyucu amaçlarla orta ve uzun vadeli çözüm önerileri sunulması elzemdir. Bu amaçla bir sonraki bölümde çözüm önerileri detaylı bir biçimde sunulacaktır.

4. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

4.1. Acil Çözüm Önerileri (0-1 ay)

- i. Deprem olumsuz psikolojik etkilerinin en aza indirilmesi amacıyla öncelikle hayatta kalanlarla bağ kurulması, bu kişilere güvenlik, konfor ve stabilizasyonun sağlanması, onlardan gerekli bilgiyi toplama ve onlara pratik yardım sunma, başa çıkma stratejileri hakkında bilgi verme, kişilerin kendi sosyal destekleriyle bağlantı kurmalarını sağlama ve ortak hizmetlere ulaşmalarının sağlanması,
- ii. Alanda gönüllü olarak çalışan bireylere, depreme maruz kalan kişilerle sağlıklı bir iletişim kurabilmeleri ve onları daha fazla travmatize etmemeleri adına Psikolojik İlk Yardım eğitimlerinin çalışmaya başlamadan önce verilmesi,
- iii. Depremi yaşamış kişilere psikolojik ilk yardımın sağlanması; bireysel çalışmaların yanı sıra, depremden etkilenen ve benzer deneyimler yaşayan bireylerin grup müdahale çalışmalarına alınarak deneyimlerini aktarmaları; yas sürecinin ve travma sonrası yaşanan semptomların normal olduğu konusunda farkındalıklarının artırılmasının sağlanması,
- iv. Deprem sonrası ortaya çıkan psikolojik tepkilerin klinik sorun boyutuna ilerlemesini engelleyecek, özellikle hassas gruplara koruyucu psikolojik müdahalelerin yapılması,
- v. Gönüllü ya da kamu tarafından görevlendirilip deprem destek çalışmalarında yer alan bireylerin psikolojik sağlığını koruyabilmek ve olası ikincil travma etkilerini en aza indirmek için bu bireylere koruyucu psikolojik destek hizmetlerinin verilmesi,
- vi. Deprem nedeniyle acil olarak çeşitli konukevlerine yerleştirilen aile ve çocuklarına yönelik psikososyal destek verilmesi, yaşadıkları yas ve travma sonrası semptomların olağan olduğu konusunda farkındalık çalışmalarının yapılması,

- vii. Deprem nedeniyle acil olarak yerleştirilmiş afetzedelerin bulunduğu kurumlarda çeşitli bakanlıklar ve kurumlardan görevlendirilen personele ivedilikle Psikolojik İlk Yardım ve Krize Müdahale eğitimlerinin verilmesi,
- viii. Çocukların depremle ilgili olarak olumsuz şemalar geliştirmelerini engellemek adına, oyun terapileri ya da sanatsal faaliyetlerle depremin travmatik etkisinden korunmalarının sağlanması,
- ix. Depremden etkilenen bireylere yönelik yapılacak olan psikolojik ilk yardım için, alanda çalışan psikolojik sağlık uzmanlarına, üniversiteler bünyesinde alanında uzman olan öğretim elemanı tarafından Psikolojik İlk Yardım ve Krize Müdahale eğitimlerinin verilmesi,
- x. Psikolojik destek verilirken uygun dil kullanılması ve psikolojik ilk yardımın içeriğine dikkat edilmesi,
- xi. Ana akım medya TV kanalları tarafından açıkça yayınlanan, ikincil travmaya ve toplumsal psikopatolojiye neden olabilecek içeriklerin ve görüntülerin (örneğin enkazdan kurtarılan yaralı görüntülerinin tüm ayrıntılarıyla verilmesi, açıkça yaralanma görüntülerinin gösterilmesi, çocukların görüntülerinin paylaşılması vb.) RTÜK tarafından denetlenmesi, "Genel İzleyiciye Uygun" etiketi altında servis edilmesinin engellenmesi, en azından gün içerisinde belli bir saatten önce gösterilmemesine dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4. 2. Kısa Vadeli Çözüm Önerileri (1 yıl)

- i. Deprem sırasında veya sonrasında evini kaybedip adres veya şehir değişikliği yapmak durumunda kalan ve farklı okullara nakli yapılan öğrencilere yeni okullarına uyum sağlama sürecinde psikolojik destek sağlanması, sürecin alandaki uzmanlar tarafından izlenmesinin sağlanması,
- ii. Deprem sebebiyle doğrudan (işyerinin yıkılması, zarar görmesi vb.) veya dolaylı yoldan (fiziksel/psikolojik engel oluşması ve kişinin çalışamayacak duruma gelmesi vb.) işini kaybeden bireylerde işsizliğin olumsuz psikolojik etkilerini azaltma amacıyla psikolojik destek sağlanması,
- iii. Bu süreçte suç mağduru olmuş bireylerin (kaçırılan çocuklar sorunu, dezavantajlı grupların istismarı, çocuk ve yaşlı istismarı vb.) durumu göz önüne alınarak Adalet Bakanlığı bünyesinde Mağdur Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün mağdurlara yönelik politikaları geliştirmeleri ve Genel Müdürlük bünyesinde psikologların ve ilgili alanlardaki uzmanların sayılarının artırılması, her şehirde mağdur hizmetlerine yönelik bölümlerin etkili şekilde çalışması konusunda desteklenmesi,
- iv. Depremden doğrudan veya dolaylı şekilde etkilenen bireylerin rutin hayatlarına dönmelerinin ve sosyal çevrelerinden destek almalarının psikolojik iyi oluşları açısından önemi göz önüne alınarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin en kısa sürede yüz yüze şekilde devam etmesinin sağlanması,
- v. Toplumun bir kısmını başka bir kısmına karşı kışkırtacak, öfke, nefret ve ayrımcılığı artıracak söylemleri engellemeye yönelik sosyal farkındalık çalışmalarının yapılması,
- vi. Afet alanında fiili olarak hizmet veren ve depremi yaşayanlarla yakın temas halinde olan gönüllülerin ve çalışanların (örn. AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanları vb.) olaydan olumsuz etkilenmiş olabilecekleri düşünülerek, ikincil travma kaynaklı sorunlarıyla

baş etmeleri amacıyla alanda kalmaya devam ettikleri süreçte psikolojik desteğin sürdürülmesi, bu amaçla psikososyal destek gruplarının oluşturulması,

vii. Genel bilgilendirmeye yönelik (olağanüstü durumlarda hangi belirtilerin normal olduğu, depremde kayıp yaşamış bireylere/çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiği, akut afet dönemlerinde ve sonrasında doğru iletişim becerileri vb.) psikolojik içerikli kamu spotlarının oluşturulması ve TV kanallarında, sosyal medyada yayınlanması,

viii. Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklara yönelik psikolojik destek programlarının tasarlanması ve yürürlüğe koyulması,

ix. Uzun vade kaybı yaşayan bireylere yönelik psikolojik destek programların tasarlanması ve yürürlüğe koyulması,

x. Çevresel stresin arttığı dönemlerde aile içi şiddetin de arttığı bilindiğinden, şiddetin çeşitli versiyonlarını (aile içi şiddet) önleyici çalışmaların ve müdahale programlarının planlanması,

xi. Ana akım medya TV kanalları tarafından açıkça yayınlanan, ikincil travmaya ve toplumsal psikopatolojiye neden olabilecek içeriklerin ve görüntülerin (örneğin enkazdan kurtarılan yaralı görüntülerinin tüm ayrıntılarıyla verilmesi, açıkça yaralanma görüntülerinin gösterilmesi, çocukların görüntülerinin paylaşılması vb.) RTÜK tarafından denetlenmesi, "Genel İzleyiciye Uygun" etiketi altında servis edilmesinin engellenmesi, en azından gün içerisinde belli bir saatten önce gösterilmemesine dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4. 3. Orta Vadeli Çözüm Önerileri (1-5 yıl)

i. Depremin üzerinden 1 yıl geçmesine karşın gündelik hayatının gidişatını olumsuz etkileyecek şekilde travma kaynaklı klinik düzeyde bozukluk geliştiren bireylere yönelik uygun psikolojik tedavinin ücretsiz olarak sağlanması ve Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurum ve kuruluşlarda krize müdahalede uzman olan psikolojik sağlık profesyonellerinin sayısının artırılması,

ii. Depremin devam eden psikolojik etkileri nedeniyle öfke duygularıyla baş etmekte zorlanan, öfkesini kendisine veya çevresine/topluma yönlendiren bireylere yönelik öfke kontrol çalışmalarının yapılması,

iii. Afet Psikolojisi ve Krize Müdahale odaklı bir dersin Psikoloji Bölümleri ders müfredatlarında zorunlu hale getirilmesi ve böylece acil afet durumlarında psikolojik ilk yardım sağlayacak elemanların ulaşılabilirliğinin artırılması,

iv. Afet durumlarında afetzedeler ile birebir temas ihtimali yüksek olan personellere (örn. AFAD, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çalışanları vb.) Psikolojik İlk Yardım temel ilkeleri ve Çocuklar ile Afet, Kayıp ve Yas konusunda doğru iletişim konulu eğitimlerin zorunlu ve sürekli olarak her yıl tekrarlayan biçimde verilmesi (sertifikalandırılması),

v. Dönem sonunda öğretmenlere hizmet içi eğitim kapsamında verilen seminer eğitimleri içerisinde Psikolojik İlk Yardım temel ilkeleri ve Çocuklar ile Afet, Kayıp ve Yas konusunda doğru iletişim konulu eğitimlerin zorunlu ve sürekli olarak her yıl tekrarlayan biçimde verilmesi,

vi. Depremden doğrudan etkilenen bireylere yönelik psikososyal müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması, bu müdahale programlarının ulusal eylem planına alınarak ulusal düzeyde yaygınlığının sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

4. 4. Uzun Vadeli Çözüm Önerileri (10+ yıl)

i. Yerel düzeydeki örgütlenmeleri kuvvetli olan afet durumları ile ilgili merkezi bir koordinasyon biriminin kurulması veya bu işlevi yerine getiren hali hazırdaki birimlerin güçlendirilmesi; bilhassa bu birimler bünyesinde ulusal eylem ve müdahale çalışmalarının yapılabileceği kriz alt-birimi kurularak, psikoloji alanında yeterli ve gerekli destek sağlayabilecek personelin de istihdam edilmesi yoluyla güçlendirilmesi,

ii. Kamu kurumlarında psikoloji alanından akademisyenlerin de dahil olduğu bilim kurulları kurulması ve önerileri doğrultusunda koruyucu, önleyici psikolojik müdahalelerin geliştirilmesi ve uygulanması,

iii. Politika yapım süreçlerinde psikoloji alanındaki akademisyenlerin güncel bilimsel bulgu ve gelişmeler ışığında sunduğu görüşlerine başvurulması,

iv. Klinik psikoloji ve Sağlık psikolojisi yüksek lisans ve doktora programlarının açılması konusunda kolaylık ve teşvik sağlanması,

v. Klinik psikologların ve sağlık psikologlarının ilgili birimlerde istihdamının artırılması,

vi. Psikoloji eğitimi niteliğinin artırılması (öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısının uluslararası standartlara uygun seviyede tutulması vb.),

vii. Hastanelerde ya da aile hekimliği merkezlerinde krize müdahale merkezlerinin açılması, bu merkezlere psikologlar, sosyal hizmet uzmanları, çocuk gelişim uzmanları ve psikiyatristlerin istihdam edilmesi,

viii. Var olan krize müdahale merkezlerinin personel sayısının artırılması ve disiplinlerarası çalışmaların desteklenmesi,

ix. Psikolojik İlk Yardım dersleri, “Kriz ve Krize Müdahale” derslerinin Psikoloji bölümünün yanı sıra psikolojik sağlık ile ilgili diğer bölümlerin (psikiyatri, vb.) müfredatlarında da zorunlu ders olarak okutulması; böylece acil afet durumlarında psikolojik ilk yardım sağlayacak elemanların ulaşılabilirliğinin artırılması,

x. Psikolojik İlk Yardım derslerinin yükseköğretimdeki tüm bölümlerin müfredatında yer alması,

xi. Deprem anında yapılacaklara yönelik bilgilendirmeler içeren derslerin ilköğretim, ortaöğretim ve liselerdeki müfredatlara eklenmesi,

xii. Deprem ve afete ilişkin araştırmaların desteklenmesi,

xiii. Çevre ve psikolojinin yüksek ilişkili iki değişken olduğu göz önüne alındığında, yaşam alanlarında park, bahçe, spor alanları gibi peyzaj alanlarının şehir planlamasında dikkate alınarak düzenlenmesi, sayılarının artırılması ve böylelikle bireylerin mental ve fiziksel iyi olma hallerinin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir.

LOJİSTİK ÇALIŞMA GRUBU

1. Durum Tespiti

1. 1. Ulaşımda Yaşanan Aksaklıklar

- Afete bağlı yollarda, hava alanlarında çökmelerin yaşanması sonucu ulaşımın sekteye uğraması.
- Afet bölgesine dışarıdan gelen gönüllülerin ve yardım araçlarının ana arterlerde oluşturduğu yoğunluk nedeniyle aksamalar gerçekleşmiştir.
- Deprem bölgesinden çıkmak isteyen afetzedelerin trafikte oluşturduğu aksamalar yaşanmıştır.
- Kötü iklim koşullarından ötürü başta hava araçları olmak üzere lojistikte ilk günlerde aksama yaşanmıştır.

1. 2. Lojistik Aktarma Merkezlerinde Yaşanan Aksaklıklar

- İnsani yardım olarak gelen yardımların aşırı yüklenme ile kitlenme sorunu yaşanmıştır.
- Mevcut depoların varsa yerlerinin ve hasar durumların bilinmesi hususunda yaşanan aksaklıklar görülmüştür.
- Afet anından itibaren ilk günlerinde gelen yardımların merkez depolara veya lojistik aktarma merkezlerine yönlendirme eksikliği görülmüştür. Bunun sonucunda boşaltılması gereken aynı yardımların yollara dökülmesi, birçoğunun da ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamaması gözlenmiştir.
- Gelen yardımların tasnif edilmeden mevcut depolarda ayrışma işlemlerinin uzun sürmesi ve ihtiyaç sahiplerine geç verilmesi.
- Ana aktarma merkezlerinden tali aktarma merkezlerine planlamanın ilk anda sağlanamamasından ötürü doğru yer ve zamanda temel ihtiyaç malzemelerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılma sorunu yaşanmıştır. Bunun sonucunda bazı noktalarda ihtiyaç fazlası malzemeler olurken başka noktalarda eksiklerin bulunması.
- Gelen yardımların ilk çıkış noktasından tasnif edilmemesi kaynaklı sorunlar görülmüştür.
- Özellikle TIR vb. ulaştırma araçlarının temininde zaman zaman güçlükler yaşanmıştır.

1. 3. İletişim ve Haberleşme Kaynaklı Sorunlar

- Lojistikle ilgili yaşanan sorunlarda haberleşme ağlarında yaşanan problemlerle beraber saha ve karar alıcılar arasında bilgi akışının doğru ve zamanlı sağlanmasından kaynaklı iletişime bağlı sorunların olduğu ve koordinasyon eksikliğinin tespit edilmiştir.
- Baz istasyonu temelli aksaklıkların lojistikteki bilgi akışını aksatma sorunları yaşanmıştır.

1. 4. Enerji ve Akaryakıt Kaynaklı Sorunlar

- Elektrik sistemlerinin kesintisi sonucu yaşanan sorunlar olmuştur.
- Akaryakıt ihtiyacının ilk günlerde sağlanamaması kaynaklı lojistik sorunlar yaşanmıştır.

1. 5. İnsani Yardım Kaynaklı Lojistik Sıkıntılar

- Profesyonel olmayan gönüllülerinin iyi niyetli çabalarından kaynaklı lojistik faaliyeti aksatıcı olayların yaşanması.
- Yine gönüllülerinin ihtiyaçtan fazla durumu sahadaki kişisel ihtiyaçlarından kaynaklanan sorunların varlığı gözlenmiştir.
- İhtiyaç sahiplerine (hasta, engelli vb.) gerekli ekipmanın sağlanmadığı gözlenmiştir.

1. 6. İşletmelerin & Kurumların Yaşadığı Sorunlar

- *İşgücü Temelli Aksaklıklar*

Enkaz altında kalan işgücü veya yakınları ile ilgilenen işgücünün bölgedeki üretim ve lojistiğe katılamaması

- *Hammadde Malzeme Temininde Aksaklıklar*

Bölgedeki fabrikalarda deprem sonucu oluşan hasarlar ve lojistik temelli sorunlar nedeni ile üretimde ve lojistikte aksamalar olmuştur.

Örneğin; iplik tedarikinde aksama: Tekstil ve hazır giyim sektörü hammaddesi olan iplik ve türevlerinin Kahramanmaraş ve Gaziantep de yoğun olarak üretildiği (Denizli başta olmak üzere diğer illerdeki fabrikaların hammadde ihtiyacını karşıladığı) dikkate alındığında deprem sonrası bina/ ekipman hasarları ve işgücü kaybı ve işe devam edememe gibi nedenlere üretimin 6 ay kadar aksayabileceği tahmin edilmektedir.

İskenderun Demir Çelik Fabrikasında üretimin durması: Demir çelik sektörü için önemli hammadde temininde sıkıntı oluşmasına sebep olabilecektir.

Hatay'da hava ve yağ filtresi konusunda ciddi üreticiler mevcut olup ülkemizin ihtiyacı da çoğunlukla bölgedeki bu tedarikçilerden sağlanmakta ve bölgede hasar alan fabrikalar olduğu gibi ciddi personel kayıpları da yaşanmış durumda.

2. Acil, Kısa, Orta ve Uzun Vadeli Çözüm Önerileri

2. 1. Ulaşım ile İlgili Sorunlara Çözüm Önerileri

Problem 1: Ulaşımda Yaşanan Aksaklıkları Afete bağlı yollarda, hava alanlarında çökmelerin yaşanması sonucu ulaşımın sekteye uğraması.

Çözüm Önerisi 1: İlçe karayollarına PÇO-(PİST ÇABUK ONARIM) sistemi gönderilmeli. Bunun içinde yüksek tecrübeye sahip TSK'dan yardım alınabilir. (Acil)

Depremlere dayanıklı yolların yapılması uzun vade çözümler arasındadır. (Orta ve Uzun Vade)

Problem 2: Afet bölgesine dışarıdan gelen gönüllülerin ve yardım araçlarının ana arterlerde oluşturduğu yoğunluk nedeniyle aksamalar gerçekleşmiştir.

Çözüm Önerisi 2: Afet durumunda araçların deprem bölgesine sevk edilmesi sürecinde, şehre girecek araçlar şehir dışında bir alanda toplanması sağlanarak akıcı ve düzenli bir şekilde şehre girişi planlanabilir. (Orta Vade)

Problem 3: Deprem bölgesinden çıkmak isteyen afetzedelerin trafikte oluşturduğu aksamalar yaşanmıştır.

Çözüm Önerisi 3: Çıkışların Emniyet, Jandarma Müdürlükleri tarafından planlanarak yapılması uygun olacaktır. (Orta Vade)

Problem 4: Kötü iklim koşullarından ötürü başta hava araçları olmak üzere lojistik sistemde aksama yaşanmıştır.

Çözüm Önerisi 4: En kötü iklim koşullarına uygun ve otonom ulaşım araçlarının temin edilmesi hava muhalefetlerinde yaşanan aksaklıkların önüne geçecektir. Örneğin; Otonom akıllı araçlar, drone vb. teknolojik araçlar kullanılarak lojistiğin hızlanması sağlanabilir. (Orta ve Uzun Vade)

Problem 5: Ağır ve hafif ulaşım araçlarında ve özel araçlarda (Off-road, motokurye vb) afet zamanı eksikliği görülmüştür.

Çözüm Önerisi 5: Lojistikte kullanılabilecek ağır (Tır, kamyon) ve hafif ve özel araçların araçların (off road, kamyonet, moto kurye) araçlarının envanterinin AFAD'ca tutulması, zaman zaman güncellenmesi, afet zamanında gerekli şekilde alana sevkinin gerçekleştirilmesi. (Kısa, Orta ve Uzun Vade)

2. 2. Lojistik Aktarma Merkezlerinde/Depolarda Yaşanan Aksaklıklar

Problem 1: İnsani yardım olarak gelen yardımların ani ve aşırı yüklenmesi sonucu aktarma merkezleri ve depolarda kitlenme sorunu yaşanmıştır.

Çözüm Önerisi 1: İllerde bulunan ana afet depolarına ürünlerin teslim edilmesi. Orada bir tasniften geçirilerek ihtiyaç olan bölgelere o depolardan aktarılması gerçekleştirilebilir.

Problem 2: Mevcut depoların varsa yerlerinin ve hasar durumların bilinmesi hususunda yaşanan aksaklıklar görülmüştür.

Çözüm Önerisi 2: İller depolar varsa gelen talepler doğrultusunda bu depolardan aktarılacak. Depo o ilde mevcut değilse ana aktarma depolarının temini sağlanması gerekmektedir. Ayrıca bu depoların konumu bütün AFAD koordinasyon merkezlerince yardım eden kuruluşlara paylaşılması gerekmektedir. (Acil)

Bilgi Teknojilerinin AFAD sistemine entegre edilerek orta ve uzun vadede AKILLI AFET SİSTEMİ (SMART DISASTER SYSTEM) platformu içinde AKILLI LOJİSTİK SİSTEMLERİNİN (SMART LOGISTICS SYSTEM) geliştirilmesi. (Blokzincir, dAPP vb uygulamalarla) (Orta ve Uzun Vade)

Problem 3: Afet anından itibaren ilk günlerinde gelen yardımların merkez depolara veya lojistik aktarma merkezlerine yönlendirme eksikliği görülmüştür. Bunun sonucunda boşaltılması gereken aynı yardımların yollara dökülmesi, birçoğunun da ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamaması gözlenmiştir.

Çözüm Önerisi 3: Toplanan yardımların afetin ilk anından itibaren belirli bir izin ve kontrol sistemine bağlı olarak gönderilmesi ve afet bölgesindeki belirli alanlara tasnif edilmiş olarak ulaştırılması.

Problem 4: Gelen yardımların tasnif edilmeden mevcut depolarda ayrışma işlemlerinin uzun sürmesi ve ihtiyaç sahiplerine geç verilmesi.

Çözüm Önerisi 4: Hazırlanan yardım kolisi eşya, giyim, hijyen vb. şeklinde tasnif edilerek temel ihtiyaçların kategorize edilmesi, kolinin üzerine bilgi içerir şekilde paylaşılması acil olarak planlanabilir. Bu soruna orta vade de çözüm olarak barkodlama sistemi ile Akıllı Lojistik sistemine entegre edilerek tanımlama sistemleri geliştirilebilir ve entegre edilebilir. (Barkod, RFID vb.)

Problem 5: Ana aktarma merkezlerinden tali aktarma merkezlerine planlamanın ilk anda sağlanamamasından ötürü doğru yer ve zamanda temel ihtiyaç malzemelerinin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılma sorunu yaşanmıştır. Bunun sonucunda bazı noktalarda ihtiyaç fazlası malzemeler olurken başka noktalarda eksiklerin bulunması.

Çözüm Önerisi 5: İl AFAD koordinatörlerinin ihtiyacı hızlı bir şekilde tespit edebilmesi önemlidir. AFAD koordinasyonu doğrultusunda doğru yerlere doğru zamanlı ve yeterli ihtiyaç maddesinin temini. Bunun için doğru bilgi teyidi ve güncel bilgi önemli. Mahalle muhtarları ve diğer yerel temsilcilerin gönüllülerden ve ihtiyaç sahiplerinden gelen bilgiyi takibi acil çözüm olabilir. (Acil)

İhtiyaçların talep ve arz eşleşmesinin doğru ve zamanlı yapılabilmesi için mahalle muhtarlarına yardımcı olacak; sokak temsilcilerinin, seçili apartman yöneticilerin içinde bulunduğu yeni bir mekanizmanın planlanması ihtiyaçların doğru ve hızlı bir şekilde yerine ulaştırılmasına yardımcı olacaktır. Bu model MAHALLE KOORDİNASYON BİRİMİ olarak adlandırılabilir. AFAD koordinasyon platformu (Akıllı Afet Platformu yukarıda önerdiğimiz) içinde diğer paydaşlarla birlikte mahalle koordinasyon biriminin de bu teknolojiyi kullanarak bilgi, güncelleme, teyit ve yönlendirme sağlamanın temin edilmesi sağlanmalıdır. (Orta ve Uzun Vade)

2. 3. İletişim ve Haberleşme Kaynaklı Sorunlar

Problem 1: Lojistikle ilgili yaşanan sorunlarda haberleşme ağlarında yaşanan problemlerle beraber saha ve karar alıcılar arasında bilgi akışının doğru ve zamanlı sağlanamamasından kaynaklı iletişime bağlı sorunların olduğu tespit edilmiştir.

Çözüm Önerisi 1: Mahalle Koordinasyon Sistemi ile güncel ihtiyaçlar sisteme aktarılacak bölgedeki doğru ihtiyaçlar zamanında karşılanabilir.

Problem 2: Baz istasyonu temelli aksaklıkların lojistikteki bilgi akışını aksatma sorunları yaşanmıştır.

Çözüm Önerisi 2: Drone Baz İstasyonları yaygınlaştırılabilir.

Problem 3: Yalan haber ve provokasyon amaçlı haberler ve koordinasyon eksikliklerinin lojistikte sebep olduğu aksaklıklar:

Çözüm Önerisi 3: AKILLI AFET PLATFORMU ve AFAD koordinasyon merkezi tarafından anlık doğru bilgilerin kamuoyu ile zamanlı paylaşımının sosyal medya vb. platformlarla entegre edilerek sağlanması.

2. 4. Enerji ve Akaryakıt Kaynaklı Sorunlara

Problem 1. Elektrik sistemlerinin kesintisi nedeni ile oluşan lojistik sorunlar

Problem 2: Akaryakıt ihtiyacının sağlanamaması kaynaklı lojistik sorunlar

Çözüm Önerisi: Yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması. Yenilenebilir enerji sistemi ile elektrikli ve otonom araçların afetlerde kullanılması (Orta – Uzun Vade)

2. 5. İnsani Kaynaklı Lojistik Sıkıntılar

Problem 1: Profesyonel olmayan gönüllülerin iyi niyetli ancak acemice çabalarından kaynaklı lojistik faaliyeti aksatıcı olayların yaşanması. Yine gönüllülerinin plansız ve ihtiyaçtan fazla gelme durumu sahadaki kişisel ihtiyaçlarından kaynaklanan sorunların varlığı gözlenmiştir.

Çözüm Önerisi 1: Arama kurtarma ve ilk yardım eğitim olmayan personelin kesinlikle depremin ilk günlerinde alana gitmesi engellenmelidir. (Acil)

TSK’da kısa süreli askerlik yapan askerlere Arama Kurtarma eğitimlerinin verilmesi Arama Kurtarma eğitilmiş insan sayısını artıracak, acil müdahalede etkin olacak personel sayısını arttıracaktır. (Orta ve Uzun Vade)

Problem 2: İhtiyaç sahiplerine (hasta, engelli vb.) gerekli ekipmanın başlangıçta sağlanmadığı gözlenmiştir.

Çözüm Önerisi 2: Lojistiği yapılacak malzemelerin önerilen AKILLI LOJİSTİK platformu tarafından önceliklendirilmesi yapılarak bu tarz öncelikli grupların ihtiyaçlarını teminini hızlandırılabilir.

2. 6. İşletmelerin & Kurumların Yaşadığı Sorunlara Dönük Öneriler

İşgücü Temelli Aksaklıklara Çözüm Önerileri

Problem 1: Enkaz altında kalan işgücü veya yakınları ile ilgilenen işgücünün bölgedeki üretim ve lojistiğe katılamaması

Çözüm Önerisi 1: Enkaz altında kalan işgücü veya yakınları ile ilgilenen işgücünün işletme yöneticileri tarafından tespit edilerek AFAD vb. ilgili kurumlarla temasa geçip ihtiyaçlarının karşılanması önem arz etmektedir (Acil)

Üretim ve lojistik faaliyetlere katılabilecek durumda olan işgücünün ihtiyaçları karşılandıktan sonra üretim faaliyetlerine katılabilmesi için işletme/kurum içi yakınına çadır, konteyner vb. geçici konaklama imkanlarının sağlanması (Acil)

Göç ile başka şehirlere giden nitelikli işgücünün yaşadıkları bölgede istihdama dahil edilmesi önem arz etmektedir (Acil)

2. 7. Hammadde Malzeme Temininde Aksaklıklara Dönük Çözüm Önerileri

Problem 1: Bölgedeki fabrikalarda deprem sonucu oluşan hasarlar ve lojistik temelli sorunlar nedeni ile üretimde ve lojistikte aksamalar olmuştur.

Acil: Bölgede üretilen ve outbound lojistik anlamında diğer bölgelerin ihtiyacını karşılayan kritik öneme sahip ürün ve malzemelerin başka bölge ve kaynaklardan teminiyle ilgili kurumlar (TOBB, Odalar ve Borsalar) arasında yine AKILLI LOJİSTİK sistemi veya benzer geliştirilen platformlara entegre edilerek sağlanması (Orta-Uzun Vade)

Kısa ve orta vadede:

- Depremden etkilenen fabrika/işyerlerinin makine ekipmanları çalışır vaziyette ve fabrika kullanılabilir hale getirilip üretime başlanması, fabrika binasının kullanılamaz durumda olması halinde (kalıcı üretim yeri inşasına kadar) mümkünse geçici üretim yeri yapılması veya temini önerilmektedir.
- İşletmeler dış kaynak kullanımı (outsourcing) yolu ile başka bölgelerde üretim faaliyetlerine devam etmesi sağlanabilir.

Uzun Vadede:

Kalıcı üretim yerlerinin depreme ve bölgenin afet risk analizine göre diğer afetlere dayanıklı halde inşası ve hayata geçirilmesi

2. 8. Tersine Lojistik Faaliyetlerinin Oluşturacağı Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Enkaz/Molozların arama kurtarma çalışmaları sonrası sahadan yerleşim yerleri dışına alınması. Tahminlere göre Erciyes dağı büyüklüğünde bir enkazın ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bunun ortadan kaldırılması için on milyonlarca tır seferine ihtiyaç olacaktır ve bunun için gerekli araçların temini önemlidir. (Acil)

Sahadan kaldırılan molozların (debris management) aktarıldıkları yerlerde ve öncesinde aktarılırken türüne göre ayrıştırılması. Ekonomik olarak değerlendirilebilecek durumda olan ürün veya parçaların yeniden üretim sürecine dahil edilmesi. Örneğin her evde buzdolabı çamaşır makinesi vb. dayanıklı tüketim malları ve elektronik cihazlar düşünüldüğünde yüz binlerce parçanın sağlam olanlarının yeniden üretime (remanufacturing) dahil edilebileceği öngörülmektedir. (Orta ve Uzun Vade)

Ekonomik olarak değerlendirilecek durumda olmayan parçaların ve atıkların geri dönüşüm (recycling) yolu ile tersine lojistik faaliyetlerinin koordine edilmesi gerekmektedir. (Orta ve Uzun Vade)

İLAHİYAT ÇALIŞMA GRUBU

Sonuçlar

İlahiyat masası çalışmalarında ulaşılan sonuçları 6 başlıkta ifade edebiliriz:

1. Din Dili

- Doğal afetler sonrasında kullanılan kimi dil ve söylem biçimleri, dinin özüyle bağdaşmamakta ve gerçeği yansıtmamaktadır. Bu tutum, özü itibariyle birleştirici olan dinin gönderiliş gayesi ile de tezat teşkil etmektedir. Bu sebeple, **doğal afet hallerinde bilgi ve kavram kargaşasını ortadan kaldıracak; yapıcı, birleştirici ve dinin özüne uygun yeni bir din dilinin inşasına ihtiyaç bulunmaktadır.**
- **Halkın doğal afetlerle ilgili dini açıdan doğru bilgilendirilmesi amacıyla rehber niteliğinde eserler hazırlanmalıdır.** Bu kapsamda kader, deprem-kader ilişkisi, tevekkül, imtihan, deprem ve ceza, din-bilim ilişkisi, sünnetullah, adetullah vb. **konularda** rehber niteliğinde özel eserler hazırlanmalıdır. **Bu amaçla “Doğal Afetler İlmihali” adıyla bir eserin hazırlanması elzemdir.**

2. Eğitim ve Araştırma

- İlahiyat Fakültesi **lisans** programlarına **manevi danışmanlık** ve rehberlik yönelik **seçmeli derslerin** açılması,
- Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde İlahiyat, Psikoloji, Sosyoloji, Sosyal Hizmetler,
- Tıp gibi alanların da katkılarıyla **manevi danışmanlık ve rehberliğe yönelik bir yüksek lisans programının açılması,**
- **Çocuklara** depremi anlatırken **hassas bir “din dilinin”** kullanılması,
- Hayatın devamlılığına ve dini rehabilitasyona dair çalışmalar yapılabilir. Zira hayat devam ediyor ve rehabilitasyon rahatlatıyor.
- Depremi yaşayanlarla saha çalışması yapılması (ihtiyaç analizi, anketler, vd.).
- Depremzedelerin dinlenilmesi gerekir.

3. Pratik Din Hizmetleri

- Cenazeleri tekfin, teşhiz ve defin işlemlerinde zamanındalık önemlidir.
- Depremde genel duyuru esnasında salâ okunduğunda ölümleri hatırlattığı ve insan psikolojisini olumsuz etkileyebileceği göz önünde bulundurularak salâ okunması yerine ezan okunması önerilir.

4. Personel-İnsan Kaynağı

- AFAD ile iş birliği içerisinde sahada imamlarla bir iletişim ağını aktif etmek. Bugün her köyde bir din görevlisi var. Din görevlilerin afet eğitimi verilmesi. Diyanet mevzuatına böyle bir madde konulması, ders olarak işlenmeli. MEB ile iş birliğinde yapılması gerekir.
- Görevlendirilecek personelin daha önce o bölgede görev yapanların da içinde olduğu bir planlamayla yapılması.

- Deprem bölgesinde görevlendirilecek personelde kardeş şehir uygulaması yapılmalı. Örneğin Maraş, Trabzon gibi.
- Deprem bölgesinde görev alacak personelin ihtiyaçlarının giderilmesi, oluşabilecek spekülasyonların önüne geçmek ve çalışmaların verimini artırmak açısından önem taşımaktadır.

5. Medya

- Basın yayın medya yoluyla yanlış dini bilgilendirmenin önüne geçilmesi, olumsuz bilgilerin diyanet tarafından düzeltilmesi.
- Medyada alanla ilgili ilahiyatçılara söz hakkı verilmesi.
- Birlik, dayanışmayı güçlendirici yayın ve program. Din dili uygun din dili geliştirilmesi gerekir.

6. Yardımlar, Şeffaflık ve Saydamlık

- Zekatlar depremzede ihtiyaç sahiplerine verilebilir. Bir sistem kurularak ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilir. Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) böyle bir sistemi var; AFAD böyle bir sistemi geliştirerek halkla paylaşabilir.
- Yardımlarda şeffaflık, saydamlık ve yardımların yerine ulaşması konusunda gerekli hassasiyetin gösterilmesi oldukça önemlidir. Bu itibarla, yardımların devlet kuruluşları ve güvenilir kurumlar üzerinden yapılması güvenilirlik ve oluşabilecek spekülasyonları önleyecektir.
- Yapılan tüm çalışmaların **sürdürülebilir** olması göz önüne alınarak yapılması önemlidir.

SONUÇ

ULİSA Deprem ve İnsani Yardım Çalıştayı ekonomi, hukuk, güvenlik, sağlık, sosyal hizmet, psikoloji, göç, sosyoloji, lojistik, medya-iletişim ve ilahiyat olmak üzere on bir bilimsel disiplinden elli sekiz akademisyen, araştırmacı ve saha uzmanının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. 6 Şubat Depremlerinin acil arama-kurtarma faaliyetlerinin bittiği günlerde yapılan çalıştay, 6 Şubat Depremleri sonrası toparlanmaya katkı yanında özellikle gelecekte yaşanması muhtemel felaketlere de ışık tutmayı amaçlamıştır. Bu manada ilgili disiplinlerden akademisyen, uzman ve araştırmacıların katıldığı çalıştayda durum tespiti yapılmış ve acil, kısa, orta ve uzun vadede yapılması gerekenlere ilişkin öneriler sıralanmıştır.

6 Şubat Depremleri kamu, STK, özel sektör ve uluslararası yardım kuruluşları iş birliğinin önemini ortaya koymuştur. Bu raporda sunulan önerilerin kamu, STK, özel sektör ve uluslararası yardım kuruluşları iş birliği için dikkate alınarak uygulanması, 6 Şubat Depremleri sonrası toparlanma sürecinde ve gelecekte yaşanabilecek afet ve felaketlerin yönetilmesinde faydalı olacaktır.

T.C. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ULİSA)

Adres : Güvenevler Mah. Cinnah Cad. No: 16
Çankaya/ANKARA
Tel : 0(312)906-1313
e-posta : ulisa@aybu.edu.tr
Web Sayfası : www.aybu.edu.tr/yulisa

Raporda belirtilen görüşler çalıştay katılımcılarına aittir ve AYBÜ'nün ya da ULİSA'nın görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.